

IOANNIS TWINI
BOLINGDVNENSIS,
ANGLI, DE REBVS ALBI-
ONICIS, BRITANNICIS
ATQVE ANGLICIS,
Commentariorum
libri duo.

Ad Thomam TWINVM filium.

Cicero de Divinatione, lib. i.

*Quis est quem non moneat clarissimis monu-
mentis testata, consignatâq;
Antiquitas?*

L O N D I N I,
Excudebat Edm. Bollifantus, pro
Richardo Watkins.

1590

JOHANNIS TWINI
BOLLINGD V. MENNIS
ANGEL DE REVS ALBI
ATOVE ANGELICIS
COMMUNICANTIS
liberatus

Abraham TWINI
C. 1700
C. 1700
C. 1700
C. 1700

LOVDIA
Richardus Edm. Bollingd
Richardus Bollingd

1722

PROBITATE, LITERIS,
INGENIO, NOBILITATE
ILLVSTRISSIMO, ROBERTO
SACKEVILLO, THOMÆ BVCK-
HURSTII Baronis honoratissimi
maximo natu filio achæredi : THOMAS
TWINVS *Philosophiæ ac Medicinæ DOCTOR,*
S. P. D.

VM ANTE OCTO ET AM-
plius iam elapſos annos, illuſtriſſimæ Sacke-
uille, *Ioannes Tvinus* pater meus, vir multo-
rum iudicio benè doctus, morti tunc proxi-
mus ſenex, quòd parùm firma corporis vale-
tudine, atque etiàm hebetiore oculorum vi-
ſione fuiſſet, quædam à ſe conſcripta meæ fidei commiſiſ-
ſet: ità cecidit certè, vt proptèr occupationes quasdam
meas ad aliquod tempus magis idoneum ſeponerem, vt
cùm vacaret, ad eandem perluſtranda accuratiùs acce-
derem. Quæ cùm ad rem historicam atque Antiquitatis
cognitionem, in quibus, ob ſtudiorum meorum alienum
quem inſtitueram curſum, minùs verſatus eſſem, pertinere
ferè omnia intelligerem : ità meam in his collocandam
operam exiſtimaui, vt vel ex annotationum theſauris,
quos ille ex omni Antiquitate congeſſerat, integra volu-
mina eaque ſimul omnia, quod valdè difficile erat, in lucem
ederem, vel tanquàm de nunquàm perficiendis deſperans,
quod penè impium erat, perpetuis tenebris deuouerem.
Vicit tamen hoc conſilium meum, cùm ardens ſtudium in
patrèm amantiſſimum, tùm verò imprimis officium ergà
te meum, quod effecit vt voluntas tua prò imperio mihi
ſempèr habita ſit: vt qui Commentariorum eius opusculi
partem

EPISTOLA.

partem aliquandò me lectitante audieras, vt idem cùm Republica literaria communicarem, sapiùs obnixè adhortatus es. Quod opus igitur cùm emittere tuis auspicijs statuisssem, occurrebat sanè multoties quàm parùm tersum & politum in doctorum manus peruenturum videretur: cui præterquàm quòd extrema in recognoscendo auctoris manus non accesserit, non pauca quòque de iusta hæreditate nouercali quadam iniquitate detracta, & itaque nonnulla deformitati adiecta sunt. Cuius nitor nihilominus ~~Itaque~~ clarè mea quidèm sententia resplendebit. ~~Et quidèm~~ tibi vni placere contigerit. ~~... animi~~ luminibus excellentibus ~~præstantis~~, tot corporis ornamentis egregijs decorato: quibus paterna virtus, Ingenium atque Dignitas quæ opinione omnium sunt longè sanè amplissima, testimonium quidèm perhibere luculentum, accessionem verò vllam nequaquàm asferre poterint. Nec dubito meherculè, quod tibi gratum erit, id pari vicissim indolis candore tinctis, & emulantibus humanitatem, & approbantibus iudicium, fore acceptius: quæ duo ornamenta tantam tui excitauerunt expectationem, vt plurimos fallas oportet, nisi ijsdem omnes alios, adeoque teipsum indies superaueris. Hos itaque de rebus nostratibus Commentarios illi tuæ singulari humanitati inscribo, qua, vt taceam alios, me non ità pridèm honorificè amplexus es, vt non minùs has patris mei lucubrationes in clientelam recipere digneris, auctoritatis pondere videlicèt, & nominis patrocinio aduersùm quascùnque contumelias defendendo. Quod si haud grauatè, quod equidèm spero, præstiteris: & demortui parentis manes, & viuentis filij studium in immortale obsequium Dignitatis tuæ deuincies. Vale. Meridionali traiectu Lenisensi.

AVCTORES, QVORVM

testimonijs hij Commentarij
suffulciuntur.

A.

Adrianus Iunius.
AEgesippus.
AELius Spartianus.
AEneas Syluius.
Ammianus Mercellinus.
Annius.
Antonius Volfseus.
Aristoteles.
Arnobius.
Augustinus.

B.

Baconus.
Barbarus.
Beatus Rhenanus.
Beda.
Berofus.

C.

Capgravius.
Calius Rhodoginus.
Cicero.
Cornelius Tacitus.

D.

Diodorus Siculus.
Dion Cassius.
Dom. Calderinus.

E.

Egidius Masserius.
Erasmus Roterodamus.
Eusebius.
Eutropius.

F.

Firminus Lactantius.
Franciscus Philolphus.

G.

Galfred. Monmouthensis.
Galenus.
Glarianus.
Gulielmus Parisiensis.
Gyraldus.

H.

Hector Boëtius.
Herodotus.
Herodianus.
Hieronimus.
Honoratus Servius.
Horatius Flaccus.
Huntingdunensis.

I.

Ianus Cornarius.
Ioan. Lod. Vives.
Iulius Caesar.

Laurentius

L.
L *Aurelius Valla.*
Linus.
Lucanus.

M.
M *Adocus.*
Mancinellus.
Malmesburiensis.
Martialis.
Merimuthus.

N.
N *Icephorus.*

O.
O *Vidius Naso.*
Orosius.

P.
P *Erottus.*
Philo.
Philof. Lemnius.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Polyd. Virg. Vrbinas.
Pomponius Læsus.
Ptolomæus.

R.
R *Hellicanus.*
Rheinnulphus Cicestrensis.
Roffensis liber manuscriptus.

S.
S *Alomon.*
Salustius.
Scribonius Largus.
Seneca.
Silius.
Solinus.
Stephanus.
Strabo.
Suetonius.

T.
T *Ertulianus.*
Theophrastus.
Timagenes.
Thornus.
Tritemius Abbas.
Tylberiensis.

V.
V *Alerius Flaccus.*
Valerius Maximus.
Virgilius Maro.
Volaterranus.

X.
X *Iphilinus.*
Z
Z *ieglerus.*

IOANNIS TWINI
BOLINGDVNENSIS, ANGLI, DE
REBVS ALBIONICIS, BRITANNICIS
atque Anglicis Commentariorum
LIBER PRIMVS.

INstituente mihi, fili
Thoma, eam antiquitatis
memoriam quam à me
sæpenumerò efflagitasti,
repetere & committere
his Commentarijs, quam
de primis florentissimæ
Britannia nostræ cultori-
bus, præter vulgarem scriptorum opinionem
sæpius me disputantem audieras : per ardua
sanè res visa est, vèl in tanta temporum iniqui-
tate, homini libero quicquam literis mandare,
ac quanquam iustæ petitioni tuæ satisfacere,
vèl quomodocùnque vacare criminatione, res
multorum sententia conclusas, in controuer-
siam denuò reuocare. Sed cum nihil vnquam
potuerit accidere cordi meo charius, quam
tuam iuuentutem omni cognitionis genere
florentem intueri, quod cum priuati sudores
mei in te instruendo, tum illa tua *Oxonium*
profectio ad vberiores bonarum artium fruc-
tus percipiendos, satis cumulatè prò me testari
poterint : nolui operam meam vllò modo deef-

se studijs tuis, nè quæ multorum antè hoc tempus in literis profectui fuerit adiumento, eius doctrinam parùm promoueret, quem esse omnium, si fieri posset, instructissimum cuperem. Itaque, cum horas aliquot nec illas quidem continuas, sed annorum fortassis aliquorum succisivas, in mandando scriptis insumpserim, quæ olim legendo ac commentando obserua-uerim apud probatos auctores: hoc opus tuo nomini præcipuè dicare volui, vt haberes quod postulasti, videlicet apud te testimonium amoris erga te mei sempiternum. Et si quando in ornatissimo collegio vestro, à *Richardo Foxo* olim *Wintoniensi* præsule fundato, quem ego dum essem puer, honoratum senem sed cæcum me vidisse memoria teneo, tantum ocij à necessarijs studijs quandoque concedatur, quantum paucis hisce pagellis euoluendis sufficiat: satis equidem abundè labori meo satisfactum arbitrabor. Quod sanè percupio, & si me audies, hortor vt facias nonnunquam: non dico nostra scripta vt legas, quæ sentio quàm sint nugatoria, sed vt antiquitatis cognitionem cum Philosophiæ lectione, atque hanc cum illa semper velis coniungere. Vt sicut ego feci in vniuerso studiorum meorum curriculo, qui cum Grammatica, cum Rhetorica, cum Poëtis, cum Oratoribus, cum Historicis, cum Mathematicis, cum grauioribus studijs, cum docendi publico munere, & cum priuatis commentati-

onibus,

onibus, antiquitatis speculationem & monumenta rerum quę retroactis longè temporibus gestę sint, copulauerim: auctor tibi sim hoc ipsum tute itidem vt facites. In quo, quantum ipsi profecerimus, aliorum esto iudicium: cum nonnullorum opinione forsitan aliquid, nostra sanè non nihil habiti simus: néq; enim in profitendo quod censeam apud te, arrogantiaę crimen quicquam pertimescam. Atque certè fuit mihi sempèr hæc mens, quòd secundum diuinorum oraculorum, in quibus æternę salutis cuiusque spes continetur, ignorationem, nulla potuerit esse grauior, quàm antiquitatis & historiarum imperitia, quarum luminis splendore depriuati homines, quàm iniquè de Deo omnium conditore, de mundo eius excellenti opificio, de seipsis, de patria & sedibus suis quas incolunt, senserint, non est sinè summo dolore referendum. Quę mihi causa satis iusta visa est, vt nunquàm non historiarum volumina qualiacúnque illa quidèu euoluerem, priuatim verò gentis nostrę Britannicę monumenta excuderem, vsque adeò, vt nulla penè dixerim pars eorum mihi inculta, nullus scriptor quantumcúnque barbarus non perlectus, nullus harum rerum omnium indagator studiosus insalutatus abierit. Hos námque admirabar sempèr vt summos viros, colebam verò vt venerandos patres, ferebam in oculis à prima adolescentia tanquàm diuinam quandam facultatem animo

COMMENTARIORVM

prementes: tam autem auidè à narrantium ore pendere solebam, vt nulla vnquam potuerit ferire aures meas iucundior oratio. Quarè, cum me etiàm hodiè tam suauì præteritorum sermonum recordatione teneri non illibentè profitear, effectum est sanè, vt in grauissimarum personarum colloquio posuerim, quicquid id est tandem quod in præsentia de rebus *Britannicis* disputare placuit: quandoquidè plus ponderis habere solet oratio, quæ videtur ab ætate prouectioribus, doctissimis simul atque grauissimis viris proficisci. Ex multis verò quos ego egregiè ac præter cæteros colui dùm vivebant, cum propter morum grauitatem summam, tum rerum antiquarum cognitionem eximiam, fuerunt, si non nouisti, *Ioannes Vochius*, & *Ioannes Dignonius*. Quorum ille quidè Abbas dignissimus fuit, hic verò Prior integerrimus cænobij *Augustiniani*, quod olim *Ethelbertus Cantij* rex dùm *Angliæ* regnum *Hep-tarchicum* fuerat, rogatu *Augustini Anglorum* ad fidem Christi conuersoris hospitis sui, in honorem Apostolorum *Petri & Pauli* propè *Cantuariam* condidit: uterque summa vitæ sanctitate senex florentissimus. Tertius autem utròque ætate iunior, sed plurimis nominibus mihi præ omnibus colendus, fuit ex præclara maiorum suorum gente *Nicholaus* ille *Wottonus*, adolescens illo quidem tempore eruditissimus, qui postea iuris vtriusque Doctor consultissimus,

ac

ac ædium Christi primus pòst Monachorum exclusionem Decanus euasit. Cuius literę, prudentia, virtus, cæteræque animi dotes egregiæ effecerunt, vt plurimis honorificis legationibus ad externos principes satrapasque perfunctus, in regis consiliatorum numerum, atque ad regni gubernacula ascisceretur. Hos quidẽ tres viros clarissimos, cùm familiaritate coniunctos cognouerim, ac sæpius de omni antiquitate disputantes audiuerim: præcipuos mihi delegi qui in hoc opere differerent, quorum quẽmque sat scio in eo studio laudatissimam operam collocaisse. Quocircà, *Vochio* propter ætatis & doctrinæ grauitatem, respondendi ac decurrendi partes detulimus: *Wottono* verò & *Digonio*, interrogandi. Ac cùm esset in *Wottono* rerum omnium scientia, vsque adeò vt eum nullius penè ignorantem audeas dicere: accessit etiã acerrimum iudicium, quæ illi facultates satis erant, vt ad summum dignitatis gradum euectus, in amplissimo honore confensceret.

Cæterum, longè impar fuit honorati senis *Vochij* fortuna, qui cùm fuisset iure loci quem obtinebat, summi, vt vocant, Parlamenti Antistes: pòst tot Abbates antecessores suos, vidit amota dignitate se redactum in priuatorum numerum. Sed hĩc mihi non libet, nèque propositum est religiosorum expulsionem, aut Monasteriorum demolitionem deflere, cùm

fatis persuasum habeam tantam structuræ mole-
 lem quanta earum ædium omnium fuit, nisi
 iusto Dei iudicio non concidisse, cui ob offen-
 sas subiecta sunt ruinam indiès minitendo,
 quæcunque sol vidit vel visurus est in hoc mun-
 do firmissima. Cùm enim Ciuitates, Respub-
 licæ, Imperia totius orbis terrarum maxima,
 temporis diuturnitate deiecta in nihilum reda-
 cta sint : parem quóque in rebus caducis om-
 nibus vicissitudinem expectare oportet, vt his
 contemptis, animus ad eum anhelare possit,
 apud quem omnia sunt præclara, nulli interitui
 obnoxia. Sed quoniàm attigi oratione rerum
 humanarum presentibus atque posteris expec-
 tandam commutationem, non persequar altiùs
 philosophando, sed reprimam potiùs sermo-
 nem meum decursum proseguendo, nè propo-
 siti oblitus videar : atque ad *Uochium* Abba-
 tem me conuertam. Ad quem iam æstate *Stu-*
reie, villulæ ad mille quidem passus vel paulò
 ampliùs à *Cantuaria* disiunctæ, de more rusti-
 cantem, (in qua non ita multò pòst excîsis mo-
 nasterijs, in luctu & squallore reuerendus senex
 contabuit) *Wottonus* doctus ille quidè adole-
 scens, & *Digonius* tùm sanè monachus, non
 dùm tamèn in demortui Prioris locum suffe-
 ctus, salutatum profecti sunt, non ita pridèm
Louanio digressi, doctissimùmque virum *Ioan-*
nem Lodouicum Viuem in *Angliam* atque *Oxo-*
niun prosequuti : quem ego in Collegio vestro
Christi

Christi Corpori sacro, commorantem noui, colui, atque publicè prælegentem audiui. Ad quem cum venissent, atque ego quóque vnà studio visendi senem, complexus omnes, benéq; precatus aduentui, coniecit oculos in cælum, ac gratias, inquit, ago tibi immortalis Deus, plurimúmque gratulor vobis & mihi, suauissime *Wottone*, itémque *Digoni* frater, quòd vos saluos conspicio in his terris, & hoc priuato domicilio. Speróque quòd vestra nauigatio in patriam fœlix fuerit, quæ certè qualisnam vobis contigerit, dùm freti nostri *Britannici* angustias tranaueritis, scire desydero. Sanè quidém, annuente Deo, secunda satis, honorate Abbas, inquit *Wottonus* : Quanquàm iudicare soleo, multò quàm nos fœliciori conditione fuisse veteres cultores huius insulæ, dùm continenti *Gallie* adhærebat, si quidém vt te sæpiùs audiui disputantem illi vnquàm adhæserit, quando nunc hùc atque illuc nauigantibus, & fluctus & venti tam formidolosi efficiantur. Est istud quidém verum quod dicis, charissime *Wottone*, inquit Abbas, sed cuius assertionis probatio eget valdè alta repetitione, nec tamèn cuique satis probabili. Equidém, sepe numero audiui ex ijs qui in antiquorum historijs penitiùs versati sunt, aliam longè fuisse huius insulæ rationem à principio, quam quæ à *Galfredo Monumethensi* & eius sequacibus vulgò fuisse traditur, nec incultam & vacuam vsque ad *Troiana* tempora,

aut paulò pòst ea extitisse : quandoquidè
 diù antè *Troia* ruinam genus humanum per
 orbem terrarum sparsum & disseminatum erat,
 imperia magna administrata, bellàque aliquot
 insignia gesta sunt. Quocircà, *Wottone* doctis-
 sime, vèl tu dilecte *Digoni* frater, si quid de hac
 re dignum memoria tenetis florentes ingenio
 atque exuditione, ab ipsisque fontibus bona-
 rum literarum *Parisijs* & *Louanio* reuersi in pa-
 triam, dicite quæso, atque de eo, si placet, aga-
 mus paulispèr, dùm prandium nobis appa-
 ratur. Atqui ibi subridens *Wottonus*, istud per-
 indè est inquit, colendissime Abbas, ac si tibi
 tuum, quòd dici solet, somnium narraremus,
 vt de re tibi quàm nobis notiore apud te loque-
 remur. Imò, reuerende Pater, inquit *Digonius*,
 à te potiùs prò tua multifaria lectione, & anti-
 quitatis singulari studio petimus, vt ea velis
 nobis aperire, quæ de hac re multùm scrutatus
 historiarum scriptores, diuturna obseruatione
 annotasti. Ad quæ ille, fateor, inquit, ali-
 quandò plurimùm me laboris, cùm essem
 prouectæ ætatis, nec dùm consenescerem, atq;
 operæ hoc nomine impendisse, quàm verò
 fœlicitèr, nequeo dicere. Verùm, si meum
 iudicium qualecùnque tandèm est, citrà ali-
 cuius præiudicium offensionemque audire lu-
 bet, paucis accipite.

Principiò, hæc quæ modò insula est, terra
 continenti iuncta, pars *Gallia* fuit, siccusque
 transitus

transitus hinc indè per isthmum, quomodo
nunc ex reliqua *Græcia* in *Peloponesum* seu *Moream*, & contrà, erat: tunc verò peninsula, quæ
etiàm *Chersonesus* & *Cherronesus* dicitur. Hæc
habitata est primùm ab *Albione* atque eius co-
mitibus, à quo etiàm nomen inuenit, vt terra
suè regnum *Albionis* vocaretur. Multis præ-
tereà annorum curriculis, *Gallia* adhærens per
lingulam quandam, quam isthmum, vt dixi, vo-
camus, permansit: donec assiduis vtriùsque
maris, *Germanici* scilicèt atque *Gallici* fluctibus
corrosus, tandèm penitus isthmus ille exesus
& absumptus est, & vtrùmque mare commis-
sum, inque fretum illud quod modò videmus,
vosque nuper nauigando experti estis, euasit.
Atque ità tandèm abscissa hæc tellus à *Gallia*,
insulâque effecta, *Britannia* vocari cœpta est,
quasi dicas, locus diuortio separatus ab eo cui
adhæserat. Vox enim *Brit*, sicut ego accepi à
veteris *Britannicæ* linguæ gnaris, non solum
quod colore differt, sed etiàm idem ferè quod
Guit, id est, locali interstitio separatum signi-
ficat. Vt quemadmodùm olim hæc insula ab
albedine tinctis molibus quibus penè tota cin-
gitur, quorundam opinione *Albion* dicta est: ità
nunc quòque non aliam ob causam *Britannia*
dicatur quàm quòd à continente separata at-
que albedine distincta sit, vt ipsi etiàm incolæ
depingendo corpora sua, insolenti alijs genti-
bus consuetudine vsi sunt. Hic tùm cum mul-
tum

tum huius nominis rationem admirari coepisset *Wottonus*, itane, inquit, tandem ais, Abbas? an non igitur à *Bruto Britannia* appellationem accepit? Non plus, inquit ille, à *Bruto*, Doctissime *Wottone*, quam à brutis animantibus: aut *Brutys Lucanorum* olim fugitiuis: aut *Britona* virgine quam *Britomartem* appellant: aut *Brytone* potu, quem *Æsculum* vinum ex hordeo vocare refert in corollarijs *Barbarus*: cuius sanè potionis genus nempè ex hordeo paratæ, apud *Theophrastum* *Bryton Hellenicus* dicitur, quem etiàm idem auctor ex *Oriza* fieri commemorat. Quòd si hic potus, vèl alius quispiam illi consimilis ex bina conficiatur, sitque ille qui *Paulo Orosio* ex tritici vèl hordei succo à calefaciendo *Celia* dicitur, & Græcis *Bryton* vsurpetur: arbitrari tamèn ab eo inditum huic insulæ nomen, vanius puto quàm quod refutatione indigeat. Quineriàm, aliæ quòque insulæ adiacentes ob eandem quam dixi causam *Britannia* dictæ sunt, tùm cùm ista terra *Albion* adhuc nominaretur. Néque vllus *Brutus* antè *Iunium Brutum*, qui ob stuporem mentis vt putabatur, pèr cachinum sic dictus est, memoratur. Quem iccirco ille simulauit, vt se ab iniurijs *Tarquiniorum* vindicaret: cuius fratrem quòd vegetioris esset ingenij, *Tarquinius* iàm tùm interemerat, nempè sororis suæ filium. Caterùm *Iunius Brutus* hoc cognomento se tutum conseruans, *Populi Romani* à tyrannide liberator

liberator postea extitit : nota est historia tam ex Græcis, quam Latinis scriptoribus. Ecquis verò pater, obsecro, tam inhumanus est, qui filium suum, brutum, hoc est, tardum, stolidum, stupidum ac sine sensu, qualis ista terra est cuius hoc est epitheton, libenter nominaret, aut ab alijs sic nominari æquo animo pateretur? cum ipsum solum quod conculcamus pedibus, sic literis signaret Poëta *Horatius* :

Quò bruta tellus, & vaga flumina.

Verum postea alij Bruti à *Iunio Bruto* exorti, non ob nominis dignitatem, sed ob facti gloriam, quòd tyrannos expulerat, sese Brutos vocari non illibenter passi sunt. Imò, hac vna re, tam celebre erat id nomen, tam clara habita familia apud priscos Romanos, vt alter etiam *Brutus* ad *Iulium Cæsarem* è medio tollendum, quòd is priuato imperio Rempublicam inuassisset, concitato impetu fereretur : tanta est vis exemplorum, proposita facti mercede, gloria. Quid verò insigne in illo *Bruto Cambrobritanni* nostri inueniunt, què sibi gentis suæ auctorem proponunt, cùm *Bruti* nomine vocaretur, non video : nisi scilicèt quòd mater eum pariendo miserè interierit. Siquidem ità: quid hoc verò ad infantem ? Quæ hinc *Bruti* nominis causa, aut ratio, cùm tercentum matres, vel oris vteri angustia, vel infantis excedente magnitudine, vel formationis monstrositate, vel corporis præter naturam positione, vel virium imbecillitate

litate, vèl externa læsione, vèl morte, vèl alia quapiam consimili causa ex partus difficultate perierint, quarum filij siædantur, vèl *Ægrippa*, vèl *Cæsares* & *Cæsones*, vèl molæ, vèl monstra, potiùs quàm *Bruti* dici soleant? Quid, an ex eo quòd patrem intèr venandum imprudens occiderit? Lædere eum aliquandò quem maxime defensum esse velis, est humanum quidè: hominis parùm prouidi tamèn. Atqui, nomen aliquod *Bruto* antè illud factum inditum fuisse credibile est: vèl potiùs si ex eo cognomentum acciperet, non brutus, non stupidus, non stolidus, sed impius, sed maleficus, sed parricida rectiùs diceretur. Equidèm libentèr nollem dilectos *Cambros* nostros, iam amicos sociosque populi *Anglici* & in regni partem libertatèmque receptos, de nescio quo *Bruto*, imò malè nato, impiè excogitato, & ridiculè confictio *Bruto* ampliùs somniare, nè quid grauius videar in tantam dementiam dicere. At hìc *Wottonus*: bona verba quæso, inquit, optime *Abbas*: memineris enim *Cambros* nostrates, magno amore *Troiani* nominis teneri, vndè suum *Brutum* oriundum ferunt: & qui amant, facilè ipsi sibi somnia fingunt. Quamquàm sanè, sicut ego reuerà arbitror, ex antiquis fide dignis scriptoribus astrui non potest, *Brutum* aliquem huc venisse, atque ex suo nomine insule nomen dedisse: etsi peruetusta illa opinio, & diù quasi per manus tradita, nonnihil habere auctoritatis

ratis videatur. Tum ille, rectè quidè̃m hoc ver-
 bum, videatur, inquit, abs te additum cenſeo,
 doctiſſimè *Wattone*, quoniàm ità videri cupiunt.
 Nàm & *Iulium Cæſarem* ſcribit *Galfredus Britan-*
nicus ille *Homerus*, ac mendaciorum pater,
Britannos prò cognatis agnouiffe, àtque ab
 eorum offenſione deſtitiffe, nè cognatorum,
 inquit, ſanguinem fundentes, antiquam nobi-
 litatem patris noſtri *Priami* offendamus. Cete-
 rùm de hac re, audite quæſo ipſum *Cæſarem*, qui
 Commentariorum libro quarto ſic ſcriptum
 reliquit. *Cæſar in Britanniam* proficiſci con-
 tendit, quòd omnibus ferè *Gallicis* bellis, hoſti-
 bus noſtris indè ſubminiſtrata auxilia intelli-
 gebat. Eſſi tempus anni ad bellum gerendum
 deficeret: tamèn magno ſibi uſui fore arbitra-
 batur, ſi modò inſulam adiffeſſet, & genus homi-
 num perſpexiſſet: loca, portus, aditus cogno-
 uiſſet: quæ omnia ferè *Gallis* erant incognita:
 néque enim temerè præter mercatores adit ad
 illos quiſquam, néq; ijs ipſis quicquam præter
 oram maritimam, àtque eas regiones quæ ſunt
 contra *Galliam*, notum eſt. Itaque conuocatis
 ad ſe vndique mercatoribus, néque quanta eſſet
 inſulæ magnitudo, néque quæ aut quantæ na-
 tiones incolerent, néque quem uſum belli ha-
 berent, aut quibus inſtitutis vterentur, néque
 qui eſſent ad maiorum nauium multitudinem
 idonei portus, reperire poterat.

Hactenùs *Cæſar*: in quibus verbis, vbinàm,
 quæſo,

quæso, cognatorum vlla mentio? vbi de *Priamo* sermo? vbi de *Bruto* verbum vllum? Sed & illud notate diligentèr cùm dicat: néque quæ, aut quantæ nationes incolerent, reperire poterat. At verò, inquit *Digonius*, à mercatoribus externis talia minimè curantibus, mirum certè non est *Cæsarem* non potuisse insulæ magnitudinem, gentis originem, nationum quantitatem, ceteraque modò repetita, cognoscere: sed quid ab ipsis incolis repererit, forrasse dubitari poterit. Atqui, hoc ipsum, inquit *Vochius*, viri doctissimi, ex eius libro *Commentariorum* quinto ità accipite. *Britannia* pars interior, ab ijs colitur quos natos in insula ipsi memoria proditum dicunt: maritima pars, ab ijs qui prædæ ac belli inferendi causa, ex *Belgio* transierunt: qui omnes ferè his nominibus ciuitatum appellantur, quibus orti ciuitatibus eò peruenerunt, & bello illato ibi remanserunt, atque agros colere cœperunt. Quid apertius contrà *Brutum*, aut *Brutizantes* dici potest? An *Caium Cæsarem*, virum tantum, tam strenuum imperatorem, tam acrem rerum scrutatorem, tam diligentem *Troianæ* gentis fautorem, credibile est cognatorum suorum mentionem facere noluisse, cùm de eo ipso, aut saltèm eius familia, scribat poëta *Virgilius*:

*Nascetur pulchra troianus origine Caesar,
Imperium Oceano, famam qui terminet astris.
Quin etiàm, si quæ gens, aut tribus fuerit vel
leuitèr*

leuiter *Romanis* aliqua nota sanguinis vèl affinitatis coniuncta, hij statim fratres eorum, & confœderati dicebantur, vt *Hedui*. Quid rùm, inquit *Digonius*, nullòsne igitur censes, obseruande pater, venisse in *Britanniam Troianos*, ex decantato illo, & memorabili incendio? Imò, *Digoni* frater, inquit *Vochius*, fieri quidè m potest & satis est credibile, homines miseros, bonis omnibus exutos, pòst patriam amissam, varias orbis quæsiuisse regiones vbi sedes quietas fata ostendere velint: & in mare *Mediterraneum* delatos, potuisse aliquos pèr fretum *Gaditanum* seu *Columnas Herculis* in *Oceanum* penetrare, & ad aliquod huius insulæ littus appellere. Námque deleta *Troia*, multi diuersa tenuerunt, vt optimè annotauit *Seruius* in illud *Virgilianum*:

————— *nec quicquid ubique est*

Gentis Dardania, magnum qua sparsa pèr orbem.
Helenus enim *Epyrum*, *Antenor Venetias*, alij *Sardiniam* secundùm *Salustium*, alij vicina *Syrtibus* loca occupauere, iuxta illud *Lucani*:

————— *Portúsque quietos*

Testatur Libya Phrygioplacuisse magistro.
Præterea, *Isthmum* illum qui ex *Gallia* in *Albionem*, & contrà ex *Albione* in *Galliam* ducebat, diu antè *Troia* ruinam attritum, exesum, atque absumptum fuisse, asseuerantèr aio: atque etiàm *Britanniam* antè eius occasum, *Albionis* nomine amisso, insulam effectam, non à *Bruto*,
nec

nec ab aliquo *Troiano*, nedum vlllo homine dictam, palam profiteor, sed à separatione, separatique dignitate atque ybertate loci *Pritanniam* potius à *Phœnicibus* & *Aphris* vocitatam assero, ita commutata priori vocis syllaba vt facile in *Britanniam* abiret. Istudne esse verum arbitramini? an multò magis verisimile, talem terram, tamque fertilem, atque olim continenti iunctam, colonis caruisse vsque ad *Troiana* tempora, hoc est, ad quater millesimum vicesimum à mundo condito annum, & vt alia omittam quæ adhuc manent incerta, in conspectu *Gallia* sitam? Certè quidè profectò, *Vochi*, inquit *Wottonus*, laudo plurimum coniecturam tuam, presertim cum de tam comodo transitu in *Britanniam* è *Gallia* loquaris, quam iccirco vel ab ipsis *Gallis*, vel alia aliqua gente non ita procùl distita habitatam, non erit alienum credidisse: quanquam *Gygantes* & *cyclopes* ex incubis genitos, aiunt quidam eam in principio coluisse. Ex quibus tandem natos, *Wotton*, inquit *Vochius*? Ad quæ ille, quid vis, inquit, respondeam tibi *Abbas*? scilicet, ex semine *Danai* vel *Dioclesiani*: nam huiusmodi fabulæ de vtriusque filiabus circumferuntur. Cæterum, quod ad *Hypermetram* *Danai* filiam attinet, sunt qui de *Britannia* eam loqui intelligunt, vbi apud *Ovidium* poetam sic queritur:

— regnòque domòque
Pellimur, eiectas vltimus orbis habet:

atque

atque hinc ex immundorum spirituum congressu, natos esse gygantes illos, à *Bruto & Corinao* postea superatos. Equidèmemmini, inquit *Abbas*, audiuisse & legisse me has & hisce similes fabulas : attamen quod ad *Hypermeëtra* eiectionem spectat, clarè docet *Antonius Volsus*, *Peloponesum* dici vltimum orbem, *Britanniam* verò alterum orbem. Et qualis nunc est isthmus ex reliqua Græcia, vt dixi, in *Peloponesum* modò *Moream*, non dùm exesus à mari vtrinque latrante, vbi

*Æquora bina suis oppugnant fluctibus isthmum,
Et tenuis tellus audit vtrumque mare,*

vti idem cecinit poëta : talis erat quondam ex *Gallia* in *Albionis* terram, latitudinis scilicèt circitèr quinque millia passuum, nempè quantum abest *Falstanum* oppidum à portu *Rutupino*, qui etiàm nunc ab illo facto, terræque interitu, *Duor* dicitur, itémq; *Doris*, à maris ingressu, quoniàm illic

Doris amara suam nunc intermiscuit undam.

Atque iste quidèmem isthmus, è cretaceis cautibus albicante argilla tanquàm cæmento conglutinatis, à natura fictus, iam antè multa secula erosus & absumptus est, sicut ille qui ex *Italia* in *Siciliam*, & qui ex *Syria* in *Cyprum* ducebat :

—— *qualis rupes, quam vertice montis*

Abscidit impulsu ventorum, adiuta vetustas.

Quinetiàm, ex *Europa* in *Affricam* similis ali-

C

quandò

quandò isthmus fuit : nàm olim mare *Mediterraneum* inclusum fuit, nèc *Oceanus* in illud, nèc hoc in *Oceanum* influebat : eratq; ficcus transitus à *Calpe* môte in *Hispania*, ad *Abylā* in *Affrica*, qui *Herculis Columnae* appellantur, fortassè quòd ipse ibi mare in *Oceanum* emiserat : de qua re, & de onere, & stagnatione, & fremitu, & tumore maris inclusi, multa *Strabo* & lectu iucunda, & scitu digna operosè scribit. Est ità certè vt refers, docte Abbas, inquit *Wottonus*, atque ipse sæpenumerò aliàs audiui & legi, eam rem sic sese olim habuisse, quod etiàm *Plinius* docet ex diuini *Platonis* auctoritate. At non *Plinius* modò, mi *Wottone*, inquit *Vochius*, aut ipse *Plato* soli id demonstrant, sed etiàm *Strabo* quem nupèr commemorauì, atq; etiàm *Seneca* apertissimè ostendunt, qui de causis rerum pòst multas multorum philosophorum opiniones, nempè *Anaxagora*, *Archilai*, *Democrati*, *Asclepiodori*, *Aristotelis* & aliorum, tandèm ipse quòque de sua sententia adiungit : sic & *Hispanias* à contextu *Affrica*, mare eripuit. *Sicula* autèm diuulsionis ab Italia, infiniti penè scriptores claram fecerunt mentionem, de qua *Virgiliana* carmina vèl lippis & tonsoribus, vt dici solet, nota sunt, proptèr crebram eminentissimi poëtæ lectionem, sic canentis in tertio *Æneidos*.

*Hec loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina,
(Tantum aui longinqua valet mutare vetustas.)
Dissiluisse*

LIBER PRIMVS.

19

*Dissiluisse ferunt : cùm protinùs utrâque tellus,
Vna foret : venit medio vi pontus, & undis.*

*Hesperium Siculo latus abscidit : aruâq; & vrbes,
Littore diductas, angustò interluit æstu.*

Carmina ista sanè, pater *Vochi*, inquit *Wottonus*,
quanquàm nota sunt satis, tamèn opinione
multò luculentius perhibent de huius rei ve-
ritate, testimonium. Néque de *Sicilia*, quòd
aliquandò ab *Italia* abscissa sit, atque indè no-
men inuenerit, dubitari à quoquam video. *Lu-*
canus quòque sæpiusculè hoc ipsum innuere
videtur, vbi de montis *Appennini* vastitate refe-
rens, hic inquit.

————— non deserit antè
*Hesperiam, quàm cùm Scyllais clauditur undis,
Extenditque suas in templa Lacinia rupes :
Longior Italia, donèc confinia pontus
Solueret incumbens, terrâsque repelleret aquos.
At postquàm geminotellus elisa profundo est,
Extremi colles Siculo cessère Peloro.*

Itémque alio in loco idem auctor de eadem
abscissione, ità canit.

*Curio Sicaniâs transcendere iussus in vrbes,
Quàm mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperque laborant
Æquora, nè rupti repetant confinia montes.*

Hæc cùm tam perspicua clarissimorum Poëta-
rum testimonia attulissent *Vochius* & *Wottonus* :
sanè, inquit *Digonius*, hoc nunc mihi ità minimè

COMMENTARIORVM

dubium fit, vt sic se reuerà habere, luce clarius esse arbitror. Sed nè ego omninò nihil quod ad huius veritatis comprobationem attinet, attulisse videar, recitabo vobis quæ ipse legi aliquando *Valerij Flacci* elegantissima carmina, de vtraque ruptura & *Sicula* & *Libyca*, quæ ad hunc modum se habent.

— neque enim rex *Æolus* illic
Rector erat, *Libyam* cum ruperet aduena *Calpens*
Oceanus : cum flens *Siculos* *Ænotria* fines
Perderet, & medijs intrarent montibus undæ.

Præclara sanè carmina *Digoni* frater, inquit *Vochius*, & ad rem accommodata, admodumque opportunè retulisti : sunt enim longè elegantissima, & ab auctore ingeniosissimè excogitata, vt diruptionem vtriusque loci poëtice describeret. Quid tu verò *Wottone* censes, an non tibi æquè atque mihi mirè perplacent ? Mihi quidèm inprimis, inquit *Wottonus*, nèc iniuria, cum *Digonius* noster non modò sacris literis, quæ eius ordinis homines maximè commendatos reddunt, præcipuam operam impenderit, verumetiàm in prophanis egregios progressus fecerit, quod cum mihi proptèr arctam necessitudinem nostram perspicuum esse debeat, tum tibi, reuerende Abbas, atque huic *Twino* nostro (me intuens) obscurum esse non arbitror. Verùm hîc cum *Digonius* tam amplæ commendationis titulum modestiùs à se verbis amouere conaretur, quæso, inquit Abbas, quandoquidèm

doquidẽm fratris mei *Digonij* satis agnosco laudõque solitam diligentiam, missa hæc faciamus, bona cum vestra venia, & prosequamur cætera. Etenim *Plinius* de terris à mare interruptis, atque insulis continenti adiunctis, & terræ motu mutatis, aliisque rerum miraculis multa egregiè docet: at de insulis, *Auellit*, inquit, *Siciliam Italia*, *Cyprum Syria*, *Eubœam Bœotia*, *Eubœa Atalantem*, aliâ q; terras quas capite octogesimo octauo eiusdem libri commemorat. Hæc, inquit *Wottonus*, nobis vtcunque, *Vochi*, nota sunt, vt præ *Digonio* nostro recipiam, atque alios quoque scriptores idem astruere. Quinetiã *Ouidius* cultissimus Poëta, sub persona *Pythagoræ* multifcij & antiquitatis callentissimi philosophi, sic in decimo quinto *Metamorphoseos* libro, cecinit.

Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus

Esse fretum, vidi factas ex æquore terras.

Et procùl à pelago concha iacuerè marina,

Et vetus inuenta est in montibus anchora summis.

Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum

Fecit, & illuue mons est deductus in æquor.

Eque paludosa siccis humus aret arenis.

Quæq; suum tulerant stagnata paludibus hument:
& quæ sequuntur ad idem propositum spectantia, nempe vt intelligatur, humana omnia instabili & incertæ mutationi esse obnoxia. Cæterum, interea loci, nèc *Plinius*, nèc *Seneca*, nèc *Strabo*, nèc quisquam alius antiquorum,

quòd sciam, *Albionica* diuulsionis à continente *Gallia*, mentionem fecit. Itaque doctissime Abbas, postquàm hæc tam copiosè te disputante exposita sunt, vt nullam penè orbis terrarum partem omiseris, in qua maris vi quicquam firmi à tellure reuulsum est : liceat mihi tandèm quæso pace tua dicere, quorsum hæc ? & quid ad illud quod agere instituimus ? Tùm ibi subridens *Vochius*, O bone, inquit, meminisse oportet illius poëtæ : *Non omnia possumus omnes*. *Plinius* enim multa, *Seneca* antè eum non pauca, *Strabo* nonnulla, itémque *Ovidius* : sed *Plato* antè omnes, eiúsque auditor *Aristoteles*, diuersa huius commutationis genera obseruauerunt, mandaueruntque literis, & post hos etiàm alij alias rerum naturalium annotauerunt variationes. An non meministis de Britannia auulsione, quicquam ab aliquo classico scriptore, proditum memoriæ ? Quid ergò iudicatis, doctissimum poëtam vestrum *Virgilium* sensisse, cum de nostratibus diceret :

Et penitus toto diuisos orbe Britannos ?

Nonnè putatis vocabulum, *diuisos*, habere eam vim, vt significet abscissionem alicuius ab aliquo ? & auctorem mirè gnarum significationis fuisse, & rerum antiquarum maximè peritum, & benè memorem sui ? Non est mihi dubium, quin hæc omnia dabit in honorem & gratiam tanti Poëtæ : quanquàm profectò, leue admodum argumentum hinc duci arbitrabimini,
olim

olim coniunctam fuisse hanc *Albionis* terram, *Gallie* continenti. Accedamus itaque propius, ac respondete mihi, quanti æstimates *Honorati Seruij*, principis omnium interpretum, & illustrium grammaticorum auctoritatem, & qui solus palmam tulit ac gloriam, antiquitatis è tenebris eruendæ? Hic cum dicendo moram aliquam interposuisset *Vochius*: equidè inquit *Digonius*, habeo eam, vt debeo, semper quasi sacrosanctam, & cui refragari, pudere me multum debeat. Tum *Vochius*, legite igitur, inquit, & perpendite mihi eius verba: diuisos cc namque dixit Poëta, inquit *Seruius*, quia olim cc iuncta fuit orbi terrarum *Britannia*: hic tanti cc viri sensus est, hæc interpretatio. Præterea, cc *Claudianus* insignis Poëta qui diu antè *Seruium*, quadringentis verò annis post natum *Christum* floruit, in eandem *Virgilij* sententiam quasi pedibus descendens,

Nostro diducta Britannia mundo,

inquit, hoc est, vi quadam à terrarum continente: cum diduco, & contraho ex diametro pugnare verba, apud *Ciceronem* *Romanae* eloquentiæ parentem, clarius sit, quàm quod exemplis illustrare necesse habeam. Profectò, inquit *Wottonus*, vterque locus ille tam *Clandiani* quàm *Seruij*, quotidie est in manibus multorum, & nescio cui non sæpius perlectus, à me autem nunquàm antè hoc tempus animaduersus, idèmq; prò *Digonio* nostro ausim dicere.

Dispuget me itaque mei, neque me satis oscitantis incuriæ accusare potero. Quarè, nunc mihi longè alia mens est quàm fuit paulò antè, cum te primum de hac re differentem audirem, in qua nudis tantùm coniecturis, & exemplis aliorum locorum niti, non auctoritate alicuius approbati scriptoris fulciri, arbitrabar. Nunc verò, quandoquidèm tantorum auctorum testimonijs, præcipuè verò *Seruij* tam rerum antiquarum industrij indagatoris sententia, motus, faciliè me patior à pristina opinione diuelli: præsertim cum intelligam, tam varias multiplicésque rerum vicissitudines à mundi primordijs ad hunc usque diem accidisse. Montes scilicet in conualles dilapsos, hásque rursus in montes excreuisse: maria in terras exsiccata, hásque denuò in aquas subsidisse: vrbes & oppida ab æquore absorptas: insulas subito è mari extulisse caput, alias continenti iunctas, nonnullas verò aquis obrutas in imo demersas: quorum duorum proximè memoratorum exempla satis luculenta, in hoc *Cantio* nostro, nè externa cogar quærere, faciliè est inuenire. Etenim, *Thanatos* quondàm insula, nunc sicco pede aditur sinè remigio. *Lomea* verò, quæ aliquandò fuit *Godwini* Comitidis ditio, eius nominis hodiè arenæ vel fyrtes dicuntur, valdè sanè nautis infames: emersæ quandoque ex æquore, & rursus quolibet æstu maris superfluxæ. His adde tot paludes siccatas: tot locis
mare

mare exclusum, sua ipsius inducta illuie : oppida aliquot à mari deserta, id quod *Windchilseum* olim vento, frigori, & ponto obnoxium, vnde ei nomen obuenit, atque hoc antiquius *Lenisum*, *Warrenia* Comitum oppidum & castellum, cum nonnullis alijs attestantur : adeò vt verè dicere liceat paululùm commutatis vocabulis,

Iam seges est ubi pontus erat, ressecandaq; falce,

Luxuriat Nerei sanguine pinguis humus.

Sed quid ego hæc te presente disputo, cui propter ætatem, rerumque experientiam, longè notiora quàm cuiquam nostrum esse oportebat, quæque abs te antea, sed tanquàm alia agente, pertractata sapiùs memini ? Et quandoquidèm *Cantiæ*, dulcissimæ patriæ nostræ, totiusque *Angliæ* multò amœnissimæ regionis (quod *Twino* quoque nostro, vti spero, non erit molestum confiteri, quanquàm in agro *Hantonensi* nato) commodè mentio incidit : recita quæso si quid habes huius argumenti, nescis enim quanta cum expectatione, Abbas, sumus te audituri. Tum ille, dicam equidèm, inquit, ac lubens, quoniàm, quæ postulas, non sunt procùl à memoria nostra remota. *Thanatos* enim nostro ferè quo, ex insula facta est peninsula siuè *Chersonesus*, superantibus adhuc octò fide dignis viris, qui non modò cymbas minutiores, verumetiàm grandiores nauiculas, onerariàsque measse ac remeasse intèr insulam & nostram

nostram continentem, frequente nauigatione vidisse se aiunt. Cursus erat in fluuio illo siuè mari potius, quoniam aquæ erant falsæ, cui propter tranquillitatem traijciendi, immunitatémque à periculo, *Wanthomus*, id est, Domesticus transitus nomen inditum est. Fluuus erat latus, circitèr quatuor stadia, duo cornua siuè capita in apertum pelagus, versùs orientem alterum, alterum verò inter occidentem & aquilonem extendens, quorum hoc quidè ad *Reculsum* siuè *Regulbium*, illud antè ad *Ratisburgum* effluebat: non *Raculsum* vt quibusdam placere video, sed *Reculsum* dico à verbo *Recello* quod *Reculsum* in supino itémque participio format, quòd patrum nostrorum memoria hîc maximus fuerit fluctuum recursus, & reuerberatio ab altero refluxu littoris videlicèt *Sandwicensis*. Sed hîc, quadam reciprocatione, quasique mutua vicissitudine, pugnancia maria, vt orientalis incurfus estui occidentalis cederet exitus, contrâque occidentali fluxui orientalis refluxus locum daret, sed non plenè, nèc equis viribus, nèc ad horas pares: se vicissim aquæ impedierunt. Itaque contigit, pòst aliquot annos, vt hoc frætum duobus in locis tantùm esset transmeabile: namque illuies vtrunque inducta, à debili hêc flumine nostro *Stura* insequenti, euehi non poterat. Hac occasione, & longo temporis decursu, terra ex vtraque parte *Wanthomi*, creuit mirificè, & aquam versùs occidentem

dentem penitus exclusit, terrasque vtrinque commisit, & continentis & insulæ, vt non minus verè hodiè de hac efferri illa possint, quàm de quibus olim ad hunc modum Poëta :

*Fluclibus ambitæ fuerant Antissa, Pharósque,
Et Phanissa Tyros, quorum nunc insula nulla est.*

Erat præterea olim in hoc fluuio, statio firmissima nauibus, & gratissima nautis, *Sarra* nomine, vel *Serra* potius à similitudine instrumenti fabrilis fortasse dicta, medio ferè transcurso inter *Reculsum* & *Ratisburgum* posita, sedes sanè admodum amœna, ex ea insulæ parte sita, qua ex hac in continentem, atque ex continente in insulam hippagine parata, portitor vehebat volentes transmittere. Restant adhuc indicia antiquæ fœlicitatis suæ huic loco : nempè, muri, cellæ, ripæ, municipia, quinque portuum libertates, atque huius generis plurima priuilegia. De *Lomea* verò, vel vt nunc est, *Godwinianis* fyrtibus, quæ apud scriptores nonnullos legi, ita breuiter accipite. Fuit hæc terra valdè fertilis, & pascuis abundans, paulò humilior quàm *Thanatos*, ex qua transitus pèr nauiculam, tres aut quatuor millia passuum longus erat. Hæc insula, insolita tempestate ventorum, imbrum furore turbulento, & inaudita maris rabie, immergitur, & eructata arena incredibilitèr obducitur, & irrecuperabilitèr in dubiam terræ & maris naturam conuertitur : intelligo enim quid loquor, quia interdum tota fluitat, interdum

dùm verò patitur gradientes decedente mari. Quæ cum dixisset *Vochius*, sanè, reuerende pater, inquit *Digonius*, quotiès equidèm de *Godwinianis* cogito arenis, quas sæpenumero tristic contemplatus sum, totiès mihi in mentem veniunt syrtes illæ *Libyæ*, à Poëta eleganti versibus descriptæ, qui ad hunc modum sese habent.

*Syrtes vèl primam mundo natura figuram
Cum daret, in dubio pelagi, terraque reliquit.
Nam neque subsedit penitus quo stagna profundè
Acciperet, nèc se defendit ab æquore tellus :
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes.
Æquora fracta vadis, abruptæque terra profundo,
Et post multa sonant proiecti litora fluctus.
Sic malè deseruit, nullòsque exegit in usus.
Hanc partem natura sui :*

& quæ sequuntur longè elegantissima. Rectè tu quidèm, *Digoni* frater, inquit *Vochius*, ea recordatus es, quæ doctus Poëta *Lucanus*, in nono *Pharsalia* de consimili loco in *Affrica* scripsit, perindè sanè ac si nostras syrtes voracissimas, & meritò infames, iuuenis ille benè eruditus coram conspexisset. Ità videtis, omniū locorum commutationes fieri, nèc quicquam tam solidum quod fluxum & fragile fieri non possit, verumq; esse quod nobilis ille Theologus & Christianus *Cicero*, *Firmianus Lactantius*, scriptum reliquit.

„ Possum, inquit, enumerare, quotiès repentinis
„ quassatæ motibus vèl hiauerint terræ, vèl descenderint

scenderint in abruptum: quotiès dimerse flucti-
bus, & vrbes & insulæ abierint in profundum:
frugiferos campos paludes inundauerint: flu-
mina & stagna siccauerint: montes etiàm vel
deciderint abrupti, vel planis fuerint adæ-
quati: plurimas enim regiones & multorum
fundamenta montium, latens & internus ignis
consumit. Haftenùs *Lactantius*; Ipsum quin-
etiàm summum Philosophum *Aristotelem* au-
dite, cuius hæc sunt verba in fine primi libri
Meteorologicorum. Interiores, inquit, telluris
partes, perindè vt animantium plantarùmque
corpora, iuuentutem atque senectutem suam
habent. Proindè, loca quædam ad aliquod
tempus aquosa permanent, deindè exsiccantur
atque senescunt: alia verò reuiuiscunt atque
ex aliqua parte aquosa redduntur. Caterùm,
cùm loca aridiora fiunt, fontes vt deleantur
necesse est: quod cùm accidit, amnes primùm
è magnis pusilli fiunt, postea tandèm inares-
cunt, atque hoc modo tellus exsiccatur, & fit
sterilior. Verùm enimverò, quoniàm terra
maximum corpus est, hæ alterationes mutatio-
nèsque non fiunt subitò, quemadmodùm in
nostris corporibus, sed longa temporis diutur-
nitate: incrementum autèm longo tempore
fieri assolet, ità vt omninò memoriam homi-
num effugiat. Sic enim in *Ægypto* accidit:
nàm locus ille totaque regio quæ fluminis tan-
tùm inuectu rara est, sempèr aridior effici vide-
tur,

„ tur, attamen propterea quod paulatim aref-
 „ centibus paludibus vicina loca incoli coepere,
 „ temporis longitudo initium oblitteravit. Anti-
 „ quitus enim tota *Aegyptus*, vrbe quam *Thebas*
 „ vocant, constabat, quod etiam *Homerus* decla-
 „ rat, qui non adeo multo, ut ita dixerim, post
 „ eiusmodi mutationes floruit : nam loci illius
 „ mentionem facit, tanquam nec dum, aut omni-
 „ no, aut certe existente *Memphi*. Præterea, loca
 „ quæ inarescunt fiunt deteriora, id quod Græ-
 „ cia, & circa *Argiuorum* & *Mycenorum* regio-
 „ nem vsu venit. Etenim *Troianis* temporibus,
 „ *Argiuorum* regio, quod palustris esset, pauculos
 „ homines alere potuit : sed contra *Mycenorum*
 „ ager pulchrè se habebat, itaque ferebatur dig-
 „ nior. Nunc verò secus accidit, propter causas
 „ quas diximus. Namque hæc sterilis facta est,
 „ atque admodum inaruit : illius verò loca quæ
 „ tunc erant sterilia quod aquis essent obruta,
 „ nunc fertilia sunt effecta. Quod igitur in illo
 „ loco qui parvus est accidit, hoc idem etiam
 „ circa loca magna, regionésque integras acci-
 „ dere censeamus oportet. Hæc ille hætenus :
 „ ex quibus liquidò videtis, quales & quantæ
 „ mutationes, alterationésque rerum mortalium
 „ fiant, & quod acclamante sapientissimo *Salomone*,
 „ nihil sit sub sole diuturnum, sed omnia
 „ suo tempore vicissitudinem patiantur, iuxta
 „ illam diuini *Platonis* carmine expressam sen-
 „ tentiam :

Ænium

*AEnum cuncta rapit, furtinâque tempora mutant
Naturam, sortem, nominâque & faciem.*

Strabo quôque egregius Geographiæ auctor, multa iudicat retroactis ætatibus mutata, nonnulla diuinat posterioribus seculis mutanda, nempe, ex præteritis prudenter diiudicans futura: isthmus erosos, & postea alios erodendos. Sed quemadmodum ex *Aristotele* didicistis, quoniam hæc longo temporis spacio fiunt, memoriam hominum solent effugere. Quis quæso hodiè credat, magnam partem illius prati siuè Planicie nobis nunc *Rumensis* marshij, id est, Romani maris, nomine dictæ, fuisse quondam altum pelagus, & mare veliuolum? Vbi tot ouium greges oberrant: tot pecorum armenta pascuntur: tot iuga bouum arant: tanta scæni copia quotannis conficitur: tot templa in diuinum cultum construuntur: tot familiæ fouentur: denique vndè tot pingues pecudes in macellis veniunt, vt non modò vniuersum *Cantium* huius loci commoda sentiat, verum etiã ciuitas Londinum non nihil emolumenti indè percipiat. Atque hæc terra, quæ, sicut modò dixi, quondam pelagus erat, quantò nunc vtilius florescit gramine? & tamèn ex ea verum esse intelligitis id quod cecinit *Ouidius*, vel potius si mauultis, apud *Ouidium* veteris non inscius æui, *Pythagoras*.

*Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus
Esse fretum, vidi factas ex æquorè terras:*

&

& quæ sequuntur ingeniosissimè à poëta annotata, digna quidem quæ à studiosis omnibus animaduertantur, quæ à te modò peropportunè recitata, *Wotton*, memini. Sed quorsum quæso hæc omnia? Scilicèt vt intelligatis, credibile satis esse isthmum illum qui duxit ex Gallia in *Albionem*, à mari utrîque oppugnantî deleri potuisse, atque etiàm penitus esse deletum. Certè quidèm, inquit *Wottonus*, non possum facilè refragari, quin ità fieri potuisse, & factum esse putem. Tum *Digonius*, me quoque, inquit, & aliorum locorum exempla, & *Aristotelis* rationes, & *Seruij* auctoritas sic mouent, vt pudeat non ità prorsus sentire: ad de etiàm, quòd ipsa loci facies ex utròque littore maris, non leuitèr idem indicat. Cæterùm, reuerende pater, quandoquidèm nullum *Brutum* huic terræ nomen dedisse intelligimus, nulloſne igitur *Troianos* huc cursus suos tenuisse arbitrabimur? Meherculè, inquit *Vochius*, non ausim istud asserere. Etenim à Troiæ incendio, & Græci, & Troiani in hanc insulam venisse perhibentur. De *Ulisſe* verò propè iam constat ex diuersis scriptoribus, quòd hic monumentum aliquod tanquàm trophæum erexerit, vt intèr alios auctor est *Solinus*. Quod autèm ad *Troianos* attinet, de quibus sic scribit *Virgilius* Maro primo *Æneidos*:

grates persolvere dignas
Non opis est nostra Dido, nec quidquid ubiq³ est
Gentis

Gentis Dardania, magnum quæ sparsa per orbem :
 ibi *Seruius*, Meminit, inquit, Poëta historiæ : “
 multi enim post excidium *Troia*, orbis diuersa “
 tenuerunt, vt *Helenus Epyrum*, *Antenor Venetias*, “
 alij *Sardiniam*, secundum *Salustium*, alij vicina “
Syrtibus loca, secundum *Lucanum*, vt : “

portusque quietos

Ostendit, Libya Phrygio placuisse magistro,
 Vbi, ostendit, legitur prò testatur, vt est in om-
 nibus *Lucani* exemplaribus, quæ mihi contigit
 videre : neque enim arbitror alium esse scrip-
 torem, cuius in tam paruo opere tot numeran-
 tur variæ lectiones . Sed hæc verba Poëtæ, *Ma-*
gnum sparsa per orbem, possunt fortè videri fa-
 cere quippiam ad aliquorum *Troianorum* in *Brit-*
tanniam aduentum, licet admodum obscure.
 Totus hic locus, *Wotton*, nobis iam paulò antea
 illustratus est. Verum, concedamus venisse, vt
 dixi, huc aliquos, non eos tamèn necesse est to-
 tam tenuisse insulam : satis est stationem ali-
 quam possedisse, & viculum mari vicinum con-
 didisse, ibique agros coluisse, non tamèn insule
 toti nomen dedisse nescio à quo ignoto obscu-
 rôque profugo. Si enim ità se res haberet, vndè
 vos rogo omnes illæ circumiacentes insulæ :
 videlicet, *Mona*, *Menapia*, *Ricnea*, *Vectis*, *Silimnus*,
Andros, *Britannia* vocarentur, cùm hæc interim
Albion diceretur ? quod *Plinij* locus capite de-
 cimo sexto libri quarti comprobat, vnicusque
 satis indicat, nèc minores illas insulas, nèc hanc

D

ipsam

ipsam *Albionem* aliquandò à *Bruto* nomen accepisse. Oportet sanè, Abbas, inquit *Wottonus*, alterutrum verum esse, vèl non mutatam à *Bruto Albioni* appellationem, vèl longum ac late patens fuisse illi imperium, quòd nomen ex se inderet suis ditionibus. Sed vt pace tua dixerim, vt vt se res habet, duriuscula mihi videtur oratio tua in *Britannos* nostros veteres monticolas, vt hodiè plerique eorum vocari se volunt. Dura certè atque aspera quandoque veritas est, mi *Wottone*, inquit *Vochius*, ijs præsertim qui sibi adulando mentiuntur. Ægréque fero, ac vt par est doleo, tam nobilem populum qualis sunt verè *Britanni* nostri, in re tam clara vèl vigilare cæcutientes, vèl cæcutire vigilantes. Nàm, quæ malum tandèm est hæc amentia, vt credant non fuisse homines in *Europa* antequàm *Troiani* pèr terras spargerentur? An non diù antè illud tempus, imperium *Assyriorum* quod etiàm *Babylonicum* dicitur, longè latèque pèr vniuersos ferè orbis terrarum fines propagatum est? An non apud veteres tam celebre fuit nomen *Babylonis* antiquæ, quàm cùm diuersæ monarchiæ non sinè causa, multifariàm à doctis viris statuantur, postea Romæ, quæ secunda dicta est & noua *Babylon*? Namq; illa tamen duo videntur mihi omninò fuisse iusta ac legitima imperia quibus orbis regebatur, illud in Oriente, hoc in Occidente, & occasus prioris posterioris erat origo: & illud quidèm

quidè in principio penè mundi creati natum, hoc verò ad eius interitum vsque, nonnullorum opinione duraturum.

Hinc indè etiàm mortales translati, hùc concursus fuit quandò illic incepit desolatio : videlicèt, vt homines, ritus, mores, leges, studia, rerum cognitio per terrarum orbem disseminarentur, quandoquidè morum cultus & literæ, semper sequuntur imperia : atque etiàm vt fierent inter omnes terræ habitatores mutua consuetudines atque commercia, causæq; vicissim se inuisendi, atque ità tandè gloriosum præpotentis Dei nomen, à solis ortu vsque ad occasum, laudabile prædicaretur. Etenim, magna imperia diuini certè numinis instinctu dilatata, ingentem Dei potentiam patefaciunt : eadèmq; commutata, incertitudinem humanæ sortis testantur, superbiam frangunt, fastumque deprimunt : quoniàm in manu Dei sunt omnes fines terræ, atque altitudines montium ipse conspicit, humilians vèl exaltans quod illi visum fuerit. Quemadmodum igitur illæ insulæ, de quibus modò egimus, à septentrione iacentes, quandoquidè à maiore hac nostra diremptæ, dictæ sunt *Britannia* : ità hæc quæ alter orbis nominatur, postquàm à continente per effractum isthmum abscissa est, *Britannia* nominari cepit : vt, sicut *Aristoteles* Philosophus, *Cicero* Orator, *Virgilius* Poëta, *Paulus* Apostolus, ità hæc, extincto *Albionis* nomine,

~~κατ' ἰξολὺν~~ & per excellentiam *Britannia* *Britanni-*
arum dicta est. Hęc vbi conclusa, paululũ sub-
 stitit *Vochius*. At *Wottonus*, eram modò, inquit,
 Pater Abbas, interrupturus sermonem tuum,
 quem cùm de duobus imperijs institueras quę
 tibi, vt ais, iusta & legitima visa sunt : finita nar-
 ratione de *Babylonibus*, in qua mihi vberrimè
 fecisti satis, quęro nũc abs te, an non alia quo-
 que fuerint imperia, quę ipsa etiã longè latè-
 que diffusa, iustitiam exercuerunt? Proditum
 est enim, *Aegyptios* atque *Persas* terrarum or-
 bis gubernacula tenuisse : quibus destructis,
 ad *Romanos* rerum summa peruenit, referente
Lactantio. Floruerunt sanè, doctissime *Wottone*,
 inquit *Vochius*, quędam quasi simulachra impe-
 riorũ, potius quàm ipsa verè imperia. Sed
 nulla solidè præter hęc duo, *Babylonicum* in ori-
 ente, & *Romanum* in occidente, diũ durauere,
 fixũque statum tenere. Emerferunt verò
 tantũ atque euanuerunt nonnulla, nullis que
 reipublicę administrandę rationibus, aut gu-
 bernandi monumentis relictis, penitus extin-
 cta sunt, vè vt verius est apud illum :

*Ostendunt terris hac tantũ fata, nec ultra
 Esse sinunt.*

Gallos quòque quos *Celtas* vocant, quibus anti-
 qui iuncti fuerunt *Britanni*, variè multũque
 grassatos fuisse, atque graua exercuisse latro-
 cinia, impiãque sacrilegia cognouimus, *Brenno*
 duce, *Pranso* non *Britanno*, vt nostri volunt : sed
 eos

eos inuenisse aurum *Tholosanum* miserèq; breui
postea perijisse, scriptum inuenimus. *Cimbri*
etiàm aliquandiù terras peruagati sunt, sed
sinè animo aliquam constituendi rempubli-
cam. Quid loquar de *Gotbis*, *Vandalis*, *Hunnis*,
Alanis, atque aliis eius farinae hominibus, vel
potius facibus hominum? qui veluti flagellum
quoddam prò tempore orbem peragrantes,
nihil non mali mortalibus intulerunt, & tamèn
euanidi recesserunt. Sed hìc mihi interim duo
eminentissima atque asperrima imperia, &
quasi de orbis principatu certantia prætermi-
tenda non sunt, *Macedonicum*, videlicèt, atque
Carthageniense, illud sub regibus, hoc sub senatu
surgentia: quorum virtuti & progressus cele-
ritati, nèc *Romanum*, nèc *Babylonicum* par fuit.
Etenim *Alexander Macedo*, & *Hannibal Pœnus*,
exiguo temporis spacio quot bella confece-
runt? quantum terræ obierunt? quantas victo-
rias assequuti sunt? Certè, parùm abfuit, quin
illud imperium quod ità floruit in occidente,
stetisset vtique vel in septentrione, vel in meri-
die: noctis enim quàm arctè, grauitèr, acerbè,
Hannibal Romanos clauferat, terruerat, cæcide-
rat. Sed diuina prouidentia, quæ rerum omni-
um administra est, id fieri vetuit, quod alioquin
humano iudicio haud dubiè factum fuisset.
Imò certo certius, inquit *Digonius*, in historijs
vel mediocritèr versato apparere poterit,
quàm inconstanter imperij titulus atque cul-

men, intèr vtràmque gentem nutauerit sæpe-
 numero, tanquàm incertum quò se reclinaret.
 Sed istæ duæ *Babylones*, de quibus tu paulò antè,
Caldaica nimirum atque *Italica*, stare illæ qui-
 dèm mihi nunc cogitatione mea videntur, quasi
 duæ arces in orbe spectatissimæ. Tùm Abbas,
 non est, inquit, alienum quod refers, charissime
Digoni : omnium enim humanorum operum
 fuerunt maxima. Vtrùmque vt aiunt, à vena-
 toribus ædificari cœptum est : quorum alte-
 rum circitèr alterius ortum decidere cœpit &
 antiquam gloriam amittere : alterum verò
 amissa pristina dignitate, iamdudùm ruinam
 minitans, partim suorum scelere, partim homi-
 num iniuria, partim ipsa rerum confectrice
 vetustate, ad interitum vergit. Néque mirum
 cuiquam debet videri, si imperium tanta mole
 fundatum, tanto tempore stabilitum, à talibus
 viris auctum, tantis denique opibus confirma-
 tum, aliquandò tamèn corruat : nihil est enim
 humanis viribus elaboratum, quod non ab hu-
 manis æquè viribus destrui possit : quoniam
 mortalia sunt opera mortaliùm, vt verissimè
 ait *Firmianus* ille *Lactantius* eloquentissimus
 Christianorum scriptor. Siccinè tandèm, in-
 quit *Wottonus*, vaticinarius pater *Vochi* ? Vbi
 igitur quæso *Iupiter* ille *Vergilianus*, qui Ro-
 manis rerum dominis imperium sinè fine dedit ?
 Sanè, respondet *Vochius*, tam mendax ille *Iupi-
 ter* apud *Maronem*, quàm eius filia *Diana* apud
Galsfredum

Galfredum Monumethensem, quæ tam magnificum fictitio *Bruto* dedit responsum. Sed in historia conscribenda cautior debuit esse *Galfredus*, licet alieno operi, vt ipse ait, interpretes accesserit. Vtinamque nobis archetypum ipsum conseruasset, fidem suam liberando, non esse à se hoc somnium cum multis alijs excogitatum. Nam *Vergilio* venia facile dari potest vt poëtæ, dicente *Horatio*:

————— *Pictoribus atque poëtis*

Quidlibet audendi, semper fuit æqua potestas.

Cæterum, tam confidenter de rebus nugatorie confictis, non decet virum grauem, episcopum, atque veri assertorem scribere: nam veritas est historiæ fundamentum. Sed hæc dum disputamus, sentio nos immodicè à proposito decessisse. Minimè quidem profectò, doctissime Abbas, inquit *Wottonus*: nam dum nos doceres quæ requiremus, facis & quod te decet, & quod nos didicisse nunquam poenitebit. Expatiare itaque quæso, quantum & quousque lubet, dabimus nos sanè aures attentissimas. Atque si nunc non erit molestum, dicas velim nùm Græcos inter Monarchas vel Respublicas orbis dominatrices posueris, qui de se ipsi atque alijs tam amplè scripserunt, ac tanta bella confecisse perhibentur. Equidem, inquit *Vochius*, de Græcis vt de bonis literis optimè meritis, temperantiùs dicendum censeo. Gens fuit ingeniosa, agilis, nihil non imitans, & quæ

COMMENTARIORVM

ab Hebræis foeliciffimè acceperat, reddens quàm vberimè. Sed nulla vnquam apud eos ciuitas, totius *Europa*, imò nè totius quidè *Græcia* imperium obtinuit, multò minùs orbis regimen assequuta est, cùm *Romanos* atque *Carthaginienses* rectè nouisse administrare Rempub. *Athenienses* verò non itèm, à quodam sit annotatum. Lingua eorum latè patuit, non itèm dominatio. Quælibet ciuitas apud eos, leges tulit admodùm honestas, atque indè aliò delatæ, quarum *Romani* non paucas mutuò sumpserunt. Terra marique latè vagati sunt, non vt belli imperatores, sed vt mercatores, terrarum repertoires, & rerum nouarum exploratores. Nèc tamèn omninò imbelles, atque inertes extiterunt: *Londinum* namque nostrum, gentis *Britannica* gloria & caput, à *Rhodijs* ædificatum tradunt eruditissimi. Fuerunt autèm *Rhodijs* pòst *Phænices*, *Græcorum* omnium solertissimi, atque nauigandi peritissimi. Neque te conturbet, suauissime *Wotton*, video enim te quasi interpellantem, quòd *Phænices Rhodijs* prætulerim: illi namque hanc laudis gloriam multis gradibus præriperunt, multis itèm nominibus magis prædicandi. Primique hominum pòst *Albionis* terram effectam insulam, rupto vèl attrito, & absumptis angustijs quæ ducebant ex *Gallia* in *Albionem*, ingressi sunt hanc regionem. *Phænices* ab ipsa prima *Babylone*, ad mare *Erythraum* exierunt. *Phænices*
indè

indè in *Aegyptum* profecti, *Cahirum*, id est, munitionem ædificauerunt : hinc ad mare *Mediterraneum* excurrentes, ibi conditis aliquot urbibus, & regioni ab ipsis nomine indito, *Europam* atque *Affricam* tantum non penetrarunt. *Phœnices* mercatores dicti sunt: *Phœnices* rubri, id est, coloribus tincti. *Phœnices* insidiosi, atque astuti habiti sunt : vndè *Phœnicum* pacta, *Phœnicum* mores, prouerbia emanarunt.

In summa, non erit alienum à proposito, viri docti, atque grauis scriptoris imprimis, *Ioannis Lodouici Viuis*, familiaris ac prælectoris omnium vestri amantissimi, adnotata de *Phœnicibus* audire, quoniàm adest liber : Sic enim scripsit ille in nonum caput octauæ libri *Diui Augustini* de Ciuitate Dei, rem altius ita repetens. In hac terra (loquitur enim de *Hispania*) antequàm aurum argentique minæ reperirentur, & bella sunt per pauca gesta, & multi Philosophati, & populi sanctissimis moribus vixere securi quietique. In veteribus Hispaniæ libris incredibilia ferè videantur, quæ de prisca Philosophia, deq; moribus ac institutis illorum hominum scribuntur. Singuli populi à septem viris reguntur, magistratu annuo, præstantissimis eruditione & probitate. æquo & bono transiguntur res, non legum numero, etsi scriptæ aliquot dicuntur, præcipuè apud *Turditanos* magna vetustate temporis : lites controuersiæque inter

intèr ciues propè nullæ. Et omnes, si quæ erant,
 „ de æmulatione virtutis, de natura deorum, de
 „ ratione naturæ, de moribus probis, eruditi
 „ homines statis diebus publicè differebant, vt
 „ fœminæ quoque interessent. Arserunt verò
 „ quidam môtēs metallis grauidi, & auro argen-
 „ tóque eliquatis, cœperunt homines nouam
 „ atque inusitatam admirari materiam. Hinc
 „ *Phœnicibus* qui quæstus gratia totum orbem
 „ nauigijs peragrabant, ostensis opibus, cùm exi-
 „ gui precij rebus permutabant. *Phœnices* quæ-
 „ stu facili magnóque domi ostenso, & ex ea regi-
 „ one, & ex reliqua *Asia Græciâque* ingentem vim
 „ hominum ad cupiditatem promptarum diui-
 „ tiarum exciuerunt: ità modò numerosis classi-
 „ bus, modò singulis, binis ternisue onerarijs na-
 „ uibus *Hispaniam* subindè repetebant. Plures
 „ vèl soli, vèl cœli bonitate capti, alij metalla pa-
 „ triæ penatibúsque præferentes, in *Hispania* re-
 „ mansere, qui ad se cognatos affinesque alios
 „ alijs illectamentis pertraxerunt. Tùm frequen-
 „ tes ex tota *Asia* vicinisque insulis in *Hispaniam*
 „ *Coloniæ* missæ. Hi rudes maliciæ ac vitiorum
 „ populos, *Asiana Græcaque* docuere scelera.
 „ Hinc subitò exorta *Hispanis* suorum metallo-
 „ rum admiratio, & custodia, hinc lites, hinc ra-
 „ pinæ, cædes primùm priuatæ, & latrocinium
 „ paucorum, demùm apertum publicumque
 „ gentium intèr sese concurrentium, quod vo-
 „ cant bellum, ducibus alienigenis & in primis
 „ *Phœnici-*

Phœnicibus, tantorum non modò in præsens, “
sed in posterum quoque malorum autoribus & “
& magistris. Tùm occursum prauis moribus, “
tùm desitum æquo ac bono fidi, & leges ferri “
cœptæ, conuersisque animis ad metallorum “
curam & negotiationem, varijs gentibus bel- “
lisque in *Hispaniam* ingruentibus, omissum est “
studium Philosophiæ, artesq; illæ vt coli desitæ, “
itâ & ferè extinctæ sunt: nam literis contine- “
bantur perpaucis: auditione magna ex parte “
tradebantur, percipiebanturque: quarum reli- “
quæ pace *Romanis* parca, per aliqua meliora “
ingenia renouatæ, aduentu *Gothorum*, deindè “
Agarenorum ad vulgus perierunt. Restat adhuc “
vnus liber, de vetustis *Hispania* moribus cùm “
notitia illorum temporum coniunctus, lingua “
ex *Hispana* & *Gothica* confusa, quali antè octin- “
gentos annos populus *Hispania* loquebatur, “
quem fuisse ferunt *Recisundi* regis, quo tenente “
res *Hispania*, vixit *Diuus Alphonsus*. Eum nos “
librum in animo habemus *Latinum* facere, ad- “
iectis quæ sunt à *Latinis Græcisque* scriptoribus “
de rebus *Hispania* memoriæ mandata, atque itâ “
Hispanas origines, quantum à nobis præstari “
poterit, illustrare. “

Atque hætenùs doctissimus Viues vester de
Phœnicum aduentu in *Hispaniam*: quæ cùm vos
legitis vel auditis, amici, nonnè subit in ani-
mum idem quòque olim *Britannia* contigisse,
ob metallicam scilicèt rationem, qua *Cornubia*,
quæ

quæ vulgò *Cornwallia* dicitur, abundat? Feruntur etiã aliæ huius insulæ regiones alijs metallis foetæ, cupro, æræ, stanno, plumbo, ferro, quæ mare undique frequentantium animos, cupidè satis allicere potuerunt. Atqui hoc quod prædicas, reuerende Abbas, inquit *Wottonus*, vèl proptèr probabilitatem rei non concedere, summa esset iniuria. Quin etiã priuatim, *Phœnicum* appulsu in *Hispania*, prudentèr certè hæc à Viue nostro commentata memini, cum ipse etiã adfuerim eadem conscribenti, iuuerimque non rarò prò mea mediocritate, in conferendis exemplaribus. Tùm Abbas, est, inquit, ipse testis tibi, *Wotton*, satis locuples, facitque ille tui honestam valdè mentionem in illis scholijs. *Phœnices* igitur, docente Viue, scelerum magistri apud rudes populos fuere: quibus tamèn literarum notitiam debemus, si modò *Lucano* ad hunc modum canenti credimus.

*Phœnices primi, fama si creditur, ausi,
Mansuram rudibus vocem signasse figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos,
Nouerat: & saxis tantùm, volucrèsq, feraq,
Sculptaq, seruabant magicas animalia linguas.*

Rectè itaque ille de literis primùm ad *Græcos* adductis pèr *Phœnices*, quorum princeps *Cadmus* fuit, atque ad alias orbis terrarum partes: quanquàm etiã illi ipsi easdem priùs à *Babylonijs* in *Chaldea* acceperant. Sed, neque illæ tamèn

mèn ab his, ad omnium gentium populos di-
manarunt. Literarum namque notitiam atque
vsum alij atq; alij ad diuersa loca pertulerunt :
vt *Rhadamantus* ad *Assyrios*, *Anubis* ad *Ægyptios*,
Hercules ad *Phryges*. Memorantur etiàm *Pali-
medes* & *Simonides* in eodem laudis studio cla-
ruisse : prætereà *Berosus*, *Tricodemus*, atque mu-
lier *Carmentis*, qui in diuersis orbis partibus
rudes homines literarum beneficium docuisse
perhibentur. Cæterùm, de ijs apud complures
scriptores non pauca : nos, si placet, ad inter-
missum propositum redeamus. Qui igitur re-
rum antiquarum diligentes studiosique inda-
gatores extiterunt, qualis ille *Franciscus Philel-
phus* fuisse perhibetur & reuerà fuit, memoriæ
mandarunt duos clarissimos & potentissimos
duces, *Liberum* nimirum patrem, atque *Hercu-
lem*, qui ambo antè *Troia* ruinam claruerunt, in
Britanniam venisse, *Britannis* bellum intulisse,
atque ab ijsdem in fugam versos. Dicti sunt
igitur *Britanni*, antè *Bruti* huius aduentum aut
natales. Quid ? quòd *Vlisses* in hanc insulam
etiàm tunc dictam *Britanniam* in longo illo er-
rore suo, vt superiùs relatum est, venisse à *Solino*
memoratur, aràmque in ea quasi trophæum
erectum *Græcis* literis inscripsisse, *Voto* : qui
fuit æqualis *Enêæ*, scilicèt auo huius *Bruti*, si
quis vnquàm talis fuerit. Quòd si, nè hunc ip-
sum *Æneam*, initium quidè glorię gentis *Tro-
ianorum* in *Italia*, ostendi poterit nunquàm in
Italiam

Italiam pòst *Troia* direptionem peruenisse, sed tantùm in *Thraciam* classe appulisse, atque ibi esse mortuum: magnum sanè atque mortiferum vulnus, de *Bruti* aduentu in *Britanniam* historię, videbor inflixisse. Quam rem, dùm *Domitius Calderinus* quem *Lilius Gyraldus* de literis benè meritũ scribit, ex auctoritate grauissimorum scriptorum astruere nititur, citat *Mene-cratem* atque *Agesippum* auctores, qui disertis verbis *Aneam* patrię proditorem appellant, quòd urbem *Troiam* *Gracis* tradiderit. At *Homerus*, eum in *Troia* pòst excidium mansisse scribit: tam infirmis pedibus incedit hæc historia. Quinetiàm, ab istis qui nobis *Brutum* introduxerunt, is filius fuisse perhibetur *Syluij*, qui fuit *Ascanij* filius, qui patrem habuit *Aneam*: cùm vt quidam putant veriùs, *Aneas Syluium* suscepit filium ex *Launia Latini* filia, qui pater erat *Ascanij*, cui filius *Iulus* fuerat. *Romulus* etiàm atque *Remus*, aliquibus filij fuisse *Anea* memorantur vt idem docet *Calderinus*, & *Gla-rianus* quoque in *Liuium* de huius opinionis varietate: qui & ipse *Liuius* (pace tanti viri dixerim,) non mi. s in prole *Anea* lapsus est aberrando. Cùm itaque, cuius filius fuerit *Brutus* non dùm constet, necesse est vt incerto patre sit natus, atque ità tandèm populi vèl terræ filius habeatur, hoc est, vèl obscurus vèl spurius: ad quem modum nasci ignobilius erit, quàm ex quouis *Troiano*, gloriosum. Quarè, clarissimè
apparet,

apparet, vt opinor, huius insulæ nomen non ab hoc *Bruto* quem isti sibi confingunt inditum, sed tercentum ad minùs annis antè *Troianum* bellum ità nuncupatam. Certè, vnicus ille locus apud *Plinium*, de quo non ità multò antè, licèt eum quòque aliqui malè torqueant, satis indicat insulas circumiacentes dictas fuisse *Britannias*, cùm ipsa interim *Albionis* nomen retineret, quæ sanè tunc temporis à nullo *Bruto* nè excogitato quidèm sic vocari poterat. Hic tùm *Digonus*: est inquit, reuerende pater, in Bibliotheca nostra, liber quidam manuscriptus perquam vetustus, sed nullius auctoris nomen præferens: in quo scriptum memini, *Britonem* quendam filium *Isithionis*, qui fuit *Alani* filius de genere *Iapheri*, venisse primùm in has terras, atque eis à suo nomine nomen indidisse. Non pauca insupèr de primis earum incolis referuntur, longè alitèr quidèm quàm ab alijs scriptoribus memoriæ mandatum animaduertimus. Hæc assertio quàm vera sit, illa quidèm non temerè affirmauerim, sed fides pèr me sit penès auctorem, quem te Pater aliquandò perlegisse non dubito. Ibi tùm *Wottonus*: Sane *Digoni* mi, inquit, ita fit non rarò, vt liber sinè nomine, sinè honore quoque intercidat. Vtcunque verò se res habeat, ego patris Abbatis iudicium sequar libentiùs, non tam eius præsentia vèl auctoritate adductus, quæ me mouere non nihil suo iure debeant, quàm causis,

caulis, rationibus, exemplis ab eo productis, ad verisimilitudinem imprimis spectantibus: præcipuè verò ob *Seruij* & *Plinij* auctoritates, quos ego duos auctores, antiquitatis principes assertores audeo dicere. At Abbas, Ego verò inquit *Wotton*, tantum mihi concedi cupio quantum tu, néque amplius mihi credi volo quæ rerum facies, atque ipsa veritas postulat. Proindè, si qua in re iudicium meum requiritis, accipietis apertum, quàm fieri poterit dilucidè atque breuiter. Sed quem memoras librum, à me lectum fateor *Digoni*. Nec est nihil, quod in eo de *Iapheti* nepotibus scribitur, à quibus hæ partes orbis terrarum repletæ incolis perhibentur: cùm à *Gomero* *Iapheti* maiori natu filio primitus omnes terræ habitatores à *Meotide* vsque ad *Oceanum Germaniæ* occidentalem, *Cimerios* dictos quibusdam doctis placere videam. Sed magna est obscuritas nominum & generationum, ut maiorem in re vlla putem esse nullam. Ità soleo equidè reuera iudicare inquit *Digonius*. Sed omisso hoc negotio, si placet, peto in hac quaestione mihi velis satisfacere. Oritur enim inter nonnullos Antiquarios controuersia, de duabus *Britannijs*, nostra scilicèt *Albionica*, & *Armorica* illa in *Gallia*, alterius altera, atque vtra alteri nomen dederit. At Abbas, Intellego inquit, frater *Digoni*, à quibusdam satis inscitè quod veritati repugnat creditum, linguis quòque

que atque calamis defensum: sed, mihi credite, de lana illi quidè caprina contendere videntur, qui hæc disputant.

Quanquàm venerabilis *Beda* gentilis noster, qui à prece nomen obtinuit, atque etiàm qui diù pòst eum nati sunt, *Pomponius Latus*, *Volaterranus*, & *Polydorus*, omnes egregiè docti, cùm nonnullis quóque alijs, *Armoricam* illam huic nostrę cognomen imposuisse tradiderunt. Hęc sententia, quòd quàm longissimè absit à veritate, in eaque toto sit erratum quòd aiunt cœlo, non erit difficilè ostendere, cùm ea quæ *Armorica* dicitur, à nostris *Britannis* hinc à quodam *Romano* duce abductis olim ibique coloniam facientibus, auspicijs *Conani* nobilis cuiusdam *Britanni*, circitèr annum humanæ redemptionis tercentesium octogesimum quartum, appellata sit. Quē enim potuit nostræ nomen dare, quæ ipsa tunc temporis non fuit eodem insignita? Certè, ex suo nomine non potuisse palàm est, nisi fortassè alterius ratione, atque vt Dialectici loquuntur, pèr accidens: quod velim illi nobis ostendant. Sed aliud quoque suboritur dubium ex *Plinio*, qui antè abductos istos ex *Britannia* nostra milites, pèr *Romanum* ducem *Maximum* qui à *Romana* & *Britannica* historiæ scriptoribus pèr contumeliam tyrannus, quòd sibi ipse purpuram induisset, dictus est, *Britannos* commemorat fuisse in *Gallia*, non longè ab eo loco quem *Picardi* qui hodiè dicuntur,

cuntur, incolant. Horum sedes ad *Gessoriacum* vergunt, qui modò *Caletum*, non *Bolonia* prò *Bononia* dicitur. Nàm quòd *Bononia* antiquum nomen erat maritimi illius oppidi, à nonnullis traditur classicis scriptoribus: tùm verò apertissimè ex *Nicephoro* & *Ammiano Mercellino* constat, qui in vicesimo historiarum libro, vbi de profectiōe *Lupicini* in *Britanniam* missi *Parisus* à *Iuliano* tunc *Cesare*, contrà *Scotos* & *Pictos* ibi antea militante loquitur: ita scriptum reliquit. Dux antedictus, *Lupicinus* videlicet, *Bononiam* venit, quæsitisque nauigijs & omni imposito milite: obseruato flatu secundo ventorum, ad *Rutupias* litas ex aduerso defertur, petitq; *Lundinium*. Et in eodem libro paulò post: *Notarius*, inquit, *Bononiam* mittitur, obseruaturus sollicitè nè quisquam fretum *Oceani* transire permetteretur. Ex quibus luculentè liquere potest, & *Boloniam* esse *Bononiam* non *Gessoriacum*, & *Rutupias* nostrum esse *Donorium*. Nàm cùm *Donor* antiqua voce *Saxonica* nihil aliud sonet quàm claude antè, aut obtura antè, vel quod antè & tanquàm in ore faucibusque obturatum clausumque est, desumpta fuit à re gesta appellatio. Obturauerunt enim portum *Rutupinum*, circiter annum incarnati Redemptoris nostri septuagesimum secundum plus minus, duce, vt quidam putant, *Arvirago Cantiani*, nè exinde essent *Romanorum* ad eos accessus tam frequentes. Sed iam ad *Britannos* in *Gallia* redeamus,

redeamus, quos *Plinius*, vt modò retuli, ponit ad *Gessoriacum* vergentes, proximos *Ambianis* & *Bellouacis*. Cæterum *Strabo*, vt mihi quidè videtur, propiùs ad *Ligerim* cùm *Narbone* & *Corbione Britanniam* statuit, quas tres vrbes, eo in tractu sitas, vocat, vt est Latinè redditum, celeberrimas. Vtcunque aut vbiunque fuerit eorum sedes in *Gallia*, certum est *Britannos* aliquos, quorum origo erat ex *Gallia*, tam crebros accessus atq; recessus in quosdam *Gallia* locos, quàm in *Britanniam* ad ædes suas proprias habuisse : atque indè p̄ncipiò urbem aliquam, postea verò regionem finitimam ab illis ibidè tam sæpè tamque familiaritè versantibus, *Britanniam* cognominatam. Atque erat sempè prioribus seculis, intèr *Britannos* & *Gallos* magna consuetudo, atque rerum penè omnium summa communitas : adeò vt ipse *Cæsar* scribat, In omnibus ferè bellis *Gallicis*, ex *Brit-* «
tannia hostibus populi *Romani* auxilia submini- «
strata, atque ex *Gallia* consilium *Cæsaris* ad *Brit-* «
tannos perlatum : vltroque à compluribus eius «
insulæ ciuitatibus Legati ad *Cæsarem* venerunt, «
qui polliceantur obsides dare, atque imperio «
populi *Romani* obtemperare. In summa, tam «
arcta, tamque cognata fuit intèr *Gallos* & *Brit-*
tannos familiaritas, vt *Britanni* nonnunquàm
sub *Gallorum* appellatione venirent, & contrà
Galli prò *Britannis* subintelligerentur. Quæ cùm
dixisset *Vochius*, Itane inquit *Wottonus*, hæc con-

fidentèr quæ proximo sermone retulisti, quæ potius meo iudicio penitiùs inquirenda essent? An à *Gallica* illa *Britannia*, huius nostræ insulæ nomen non profluxit? *Bolonia* an non *Gessoriacum*, sed *Bononia* potius dicenda? *Rutupia* *Donorium*, & non potius *Sandwicū* inaudiendæ? Hęc si tibi, Abbas, prò auctoritate tua concessero, habebis tamèn repugnantem antiquariorum penè omnium consensum. At ille, non quid multi, sed quàm illud verè dixerint, *Wottone*, perpendendum. Vna constans Veritas, vèl si illa desit, verisimilitudo quæ longiùs ab errore seiungitur, instar multarum apud me auctoritatum esse solet. Cæterùm, locus ille qui modò ex *Marcellino* productus est, nimirùm *Rutupias* ex aduerso *Bononia* sitas, satis declarat non posse eo nomine *Sandwicum* intelligi, cùm illud plerumque placidum alluat mare: *Rutupina* verò littora ferueant, fremitu maris atque èstu concussa, vt est apud *Lucanum*. Hic tùm cùm *Digonus* se comparasset ad dicendum, memini inquit, Doctissime pater, frequentem esse apud *Romanos* scriptores huius littoris mentionem, de quo præclarè *Iuuenalis*:

————— *Rutupinone edita fundo*

Ostrea, callebat primo deprendere morsu.

quæ olim procùl dubiò abundè ibi legi solebant, nunc verò nulla visuntur copia. Tùm Abbas subridens, an tu inquit ea ætate qua es, *Digoni* mi, & cùm ostrea soleas auidissimè comedere,

medere, nescis tamèn apud *Folstanum* & præstantissima & maxima indiès colligi, & ad nos Cantuariam, tanquàm solum totius Cantij emporium apportari? Quæ cum ab omnibùs vicinis locis, tum gustatus tum magnitudinis gratia expetantur, tum verò ab eo littore Romam vsque deliciarum causa transuehi solebant. Totus etiàm illius littoris tractus, qua se ex utrâq; parte longè latèque extendit, ob vicinitatem *Rutupinus* dicitur, ab illo memorabili quondam portu, cuius nominis antiqui deflexio vulgò adhuc sonat *Rudby*, frequentèrque celebratur tum sermone, tum scriptis multorum: & qui olim fortassis à portu *Rutubis* in Mauritania ob consimilem formam, opportunitatem, vèl rerum commoditatem dici poterat. At *Digonius* noster, inquit *Wottonus*, ea fortassis ostrea, quæ ab his qui *Rutupias Samwicum* esse volunt, nobis ostendi debebant, requirit, cum non intelligam aliqua ab accolis ibi expiscari. Atque de ostreis hætenùs abundè satis. Nunc verò aliud quippiam restat, Abbas, ex *Cæsaris* auctoritate discutiendum, nimirum de legatis ad eum missis, à compluribus huius insulæ ciuitatibus in Galliam. Peto igitur, an vnico à rege in *Britannia* missa legatio, satisfecerit ad pacem toti insulæ impetrandam? Videmus enim, quemadmodum hodiè vnus legati apud exterum regem negociatione, ea quæ ad pacem bellumq; pertinent maximi alicuius regni, administrantur.

Tùm Abbas, equidèm video inquit, ornatissimè *Wottone*, quò tua perducatur oratio. Te verò monarchiam in *Britannia* illis diebus fuisse, tantùm abest vt dicam somniare : vt *Galfredum Monumethensem* delirantem, atque idem somniantem cùm suis sequacibus deridere arbi-
 trer: qui ab illo fictitio *Bruto*, linea quasi ducta ad nostrum vsque tempus, regale imperium totius insulæ in vna aliqua perseuerasse familia impudentè scribunt, & vanè gloriantur. Quo quid cogitando leuius, aut scribendo dissonantius à verò dici potest : cùm quot in insula ciuitates, tot ferè in *Britannia* reges fuerint. Quam certè eam ob causam *Diuis Hieronimus* fertilem tyrannorum appellauit : quod non quidèm de iniquis Principibus, sed veriùs de regum multitudinem, vt *Erasmus* nostro placuit, volo intelligi. Cuius administrandæ, quantum ad *Politiam* attinet, vetus forma apparere hodiè poterit, vt inquit *Polydorus Vrbinas* hospes noster, in ciuitatibus *Italia* & *Germania* quæ dicuntur liberæ. Ac nè vos hoc commentum esse putetis, audite quæso ità scribentem ipsum *Cæsarem*.
 „ Summa, inquit, imperij bellicque administran-
 „ di, communi consilio permissa est *Cassinellano*,
 „ cuius fines à maritimis ciuitatibus flumen di-
 „ uidit quod appellatur *Thamesis*, à mari circi-
 „ tèt millia passuum octoginta. Huic superiore
 „ tempore, cùm reliquis ciuitatibus continen-
 „ tia bella intercesserant : sed nostro aduentu
 permoti

permoti *Britanni*, hunc toti bello imperioque præfecerant. Haftenus *Cæsar*.

Auditis igitur *Cassiuellani* fines flumine *Thamesi* à maritimis terminari: accipitis etiam communi ciuitatum consilio summam imperij bellicue ei permissam: postremò intelligitis continentia bella ei cum reliquis ciuitatibus intercessisse: quæ certè quidem omnia minimè ità fieri potuissent, si totius insulæ monarcha extitisset. Sed postquam propter *Cæsaris* aduentum, ab insulæ incolis propè vniuersis Syncretismus factus est: ad commune malum propulsandum, ità vti sæpè fieri solet, communi consilio, communibusque viribus conspirarunt. Sed neq; hij omnium ciuitatum populi, atque reguli fuerunt. Quid enim commemorem *Trinobantes*, *Cenimagnos*, *Segontiacos*? Quid *Ancalites*, *Bibrocos*, *Cassos*? qui, tantum abest vt *Cassiuellano* paruerint, vt legationibus missis sese *Cæsari* dederint. Sanè profectò, reges in vno hoc nostro *Cantio* eo tempore non pauciores quatuor fuerunt, *Cingentorix*, *Caruilus*, *Taximagulus*, *Sigonax*: quorum nomina propter loci dignitatem *Cæsar* recensere non dedignatus est. Etenim, regum *Britanniae* non tam latè tunc temporis quàm hodiè patebant pomœria, nec eis tam longæ fuerunt manus. Sed quid istis opus est ad rem tam perspicuam conuincendam, argumentis? *Cornelius Tacitus*, celebris imprimis auctor, qui in *Britannia* cum socero suo

Agricola fuit, grauis procul dubiò ac prudens
 „ rerum æstimator, sic scriptum reliquit. Nèc
 „ aliud, inquit, aduersus validissimas gentes prò
 „ nobis vtilius, quàm quòd in commune non
 „ consulunt. Rarus duabus tribusque ciuitati-
 „ bus conuentus: ità dùm singuli pugnant, vni-
 „ uersi vincuntur. Quæ cum ità se habeant, vbi
 nunc tandèm, quæso, ridiculus ille regum cata-
 logus à *Bruto* ad *Edwardum* eius nominis quar-
 tum vsque continuata serie deductus, quorum
 nomina diligentè recensentur, & imagines
 curiosè depinguntur? Tota hæc res, mihi cre-
 dite, commentitia est. Quasi verò tunc tem-
 poris, vt nostra ætate, regnatum esset. Varij ac
 diuersi reges cum potestate fuerint illis diebus
 necesse est, quandoquidèm vt antea annota-
 tum, ex compluribus regionibus & nationi-
 bus, populus qui *Britanniam* inhabitaret, con-
 fluxerat. Sed meo quidèm iudicio, pòst *Albio-*
nis appellationem inditam huic terræ, siuè à
 rupium albicante colore, vt nonnullis mirè
 placere intelligo, siuè ab *Albione* *Neptuni* filio,
 cui ego historiæ libentius subscripserim, cum in
 ea confirmanda videam constantè classicorum
 antiquariorum sententiam: *Phanices* mortali-
 um primi qua erant ingenij solertia, bonam
 magnamque huius insulæ partem occupaue-
 runt, à quibus præter alia auitarum consuetudi-
 num monimenta, color ille cæruleus ex glasto
 confectus, in posteros longa seculorum tra-
 mite

inite deriuatus est. Nam postquam commutata cæli atque soli natura quæ magis ad frigiditatem in hoc nostro octauo climate declinabat, color qui patribus intensè niger toti corpori inerat, filijs non nihil, nepotibus verò amplius cœpit in contrarium vergere : medicamentis sanè quidè exterioriùs oblitis quæsitum est, vt auorum genuinæ nigredini, nepotum inducta tinctura assimularetur. Nèc mirum tam in cutis infectione, quàm in alijs quoque primæuę gentis moribus hoc ipsum temporis spacio diuturniori accidere, quanquàm data opera à posteris certatum est, vt auorum & antiquę originis mores ac studia exprimerentur : cum in professò sit, hominum animos vèl priuatæ loci conditioni sic cõformari, vt indolem facillè perspicias, vèl ab eiusdem loci commutatione ità alterari, vt non cognoscas eosdem esse. Sic benè morati continentis incolæ, Insulani verò plerumque omnes prauī censentur. Rursus, qui in Orientalibus atque Meridionalibus mundi partibus nascuntur, homines effæminati atque delicatuli sunt, emollit enim mores clementia cæli : cuius rigor vicissim in contrarijs tractibus facit bello indomitos, & hostilis sanguinis avidos. Postremò, montani ferè asperi sunt atque inculti : molliores corpore atque moribus pratenses : campestres mansueti & ciuiles : rudes & refractarij syluicolæ : Paludicolæ inconstantes, & hebeti ingenio : littorales

rales duri, horridi, immanes, latrocinijis dediti, omnium denique pessimi, vnde natum proucrbium Maritimi mores, quasi in ijs omnis omnium crudelitas & barbaries perfunctoriè contereretur. Ità certè, locus inhabitantium ingenia alia atque alia producit, variat: ità nepotum mores ac consuetudines viuendi, à maiorum suorum qui in *Britanniam* ex diuersis regionibus confluxerant, institutis ac naturis paulatim descuerunt. Dico equidè *Britanniam*, quoniàm isthmo longè antè exeso, mercatores qui eam petebant, nauigijs eò aduecti sunt: quam sanè, gentem illam quæ eam tunc occupabat, sicco pede ex continente principiò adisse, minimè dubitauerim. Sed postquàm diù in hac terra ab *Albione* atque eius nepotibus, antiquo more, hoc est, purè & incorruptè regnatum esset, neque enim adhuc, vt est apud Poetam, *Terras Astræa reliquisset*, qui proximè mortales, *Phænices* nimirum, illam negotiandi causa ingressi sunt, cùm ipsi gnari fraudum atque voluptatibus dediti, debilitatisque viribus, minori essent corporis statura: cœperunt rudis populi vastiores artus quasi gyganteos admirari, ac prædicare præ suis, qui erant tantum vulgaris magnitudinis, & fortassè non multum excedentes

Qualia nunc hominum producit corpora tellus,
Hic tùm *Wottonus*, Tunè igitur inquit, grauissime Abbas, gygantes olim hanc insulam possedisse

disse asseris, cum ipse modò, ni malè memini, eandem opinionem refutaueris differendo? Minimè verò, Doctissime *Wottone*, inquit ille, ex *Danai* vèl *Dioclesiani* filiabus natos, & incubis patribus genitos, vt quàm absurdè ab istis confingitur. Neque enim disputo, quemadmodum spiritus, siuè illi boni, siuè mali fuerint, cum humanam formam assumpserint, procreare sibi simile possint: cui tamèn sententiæ ab omnibus Physicis video reclamatum. Sed gygantes vèl cyclopas, primos illos terrarum cultores, priuatim verò huius insulæ, appellare minimè dubitauerim. Quarum certè vocum, quatuor in summa significationes animaduerti legenti occurrere. Aborigines verò non dico terra æditos, sed qui pòst disseminatum pèr orbem terrarum humanum genus, primam genti cuiuspiam originem præbuerunt: proptèr antiquitatem qua omnes anteibant, gygantum cyclopumque nomine insignitos inuenio. Talis erat olim *Gomerus Iapheti* maximus natus filius, *Germanis* & *Gallis*: talis eius ex fratre nepos *Tubal Hispanorum* gentis fundator: talis denique cum suis comitibus *Albion*, à quo nostra insula primam intèr mortales appellationem desumpsit. Prætereà, à corporis artuum inusitata proceritate & magnitudine, qua erant multis retrò sæculis præditi homines, priusquàm vèl libidine corrumpèretur paternum sèmen, vèl ad senectutem declinans mundus, parum

parum validus erat ad producenda succulentiora animalium corpora, dicti sunt etiam gygantes. Quorum non pauca vestigia, nimirum aggeres, castella, caueas subterraneas, trophæa saxea, gygantum choræas, sepulchra, non solum maiorum nostrorum ætas, verum etiam nostra contemplata est, nec minus posteræ videbit,

Grandiæque effossis mirabitur ossa sepulchris.
Huiusmodi erant qui referuntur a *Virgilio*

Etnæi fratres, cælo capita ætæa ferentes,

Concilium horrendum: quales cum vertice celso

Aeriæ quercus, aut conifera cyparissæ

Constiterant:

& in sacris literis, *Davidis* aduersarius *Goliath*, cuius immensitas ab iisdem describitur: & apud *Æthiopes* gens hominum quædam octona cubita longitudine excedens, itémque *Syrbotæ* populus ex *Affrica* parte eiusdem staturæ, auctore *Plinio*: nec non tandè aliquandò ille ex nostris, *Digoni* frater, antecessoribus quidam, non *Alexander*, *Tydeus* certè corpore, animo verò *Hercules*, qui huic cœnobio *Ioannis* regis temporibus præfuit, sed *Georgius* Abbas, cuius, memini, gygantæa proceritas cum æquali virium robore coniuncta celebratur. Tertiò verò, qui in Deum suprà quàm dici potest impij extitere, & qui crudelitatem plusquàm homines decuit in humanam speciem exercuerunt, & ipsam naturam, quantum in se est, è medio

dio tollere, cæde ac sanguine omnia implere conati sunt, aptissima appellatione gygantes dici meruerunt. Huius generis erant, qui *Pelion Ossæ* imponere ad *Iouem* cælo deturban- dum: qui inauditæ altitudinis turres extruere, ad diuinæ ultionis supplicia eludenda, iuxta illud Poëtæ,

Sed non Cyclopes numen cæleste verentur:
qui humanis vesci carnibus & sanguine, quem- admodum *Scythæ* atque aliæ gentes *Anthropo- phagæ* voluerunt: qualis gygantum monstrum *Poliphemus* describitur, qui

————— *vastæ Cyclopiæ in antro*

Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.
Huius farinæ erat *Briareus* ille centimanus, qui scopulis fulminis instar proiectis cum *Ioue* cer- tasse dicitur: huius, *Busiris* qui hospites suos equis carnioris dilaniandos ac deuorandos proijciebat: huius denique *Lycaon*, qui condî- tas puerorum carnes conuiuarum mensis ap- ponebat. Istiusmodi enim tyrannis, locis non paucis olim, intelligendum, subiectum orbis imperium, & ut *Silij* verbis utar:

Regnatam duro quondam Læstrigone terram:
qui sanè omnes, in sacra pagina, propter nul- lum diuini numinis sensum, tantum filij homi- num, & ob feritatem impuritatemque morum, robusti Venatores, ut antea exposuimus, ap- pellati sunt.

Postremò, qui viri pietate eximia, rerum co- gnitione

gnitione summa, benemeritis in humanum genus, & prudentia, reliquos multarum ætatum mortales supera uerunt, quique monstra terras vastantia, qualiæque proximè commemorauimus deuicerunt, & è terris funditùs sustulerunt, cyclopum quoque ac gygantum nomine antiquitùs appellandi veniunt. Talis erat olim *Iouis* filius *Arginorum* rex *Apis*, qui misertus rudium *Ægyptiorum*, relicto proprio regno, eos omnem pietatem, iustitiam, prudentiam & agriculturam docuit. Talis *Mauritania* rex *Atlas*, qui Astronomiam, stellarum, solis, lunæ ac reliquorum syderum motus ostendit, ut cælum humeris sustinuisse à poëtis fingeretur. Talis *Orpheus*, qui bruta animantia atque ipsa etiàm saxa, cytheræ cantu, hoc est, rudes & agrestes populos eloquenti oratione & verborum lenocinijs, ad moderatiorem vitæ cursum instituentium, ad ciuitates condendas atque colendas pertraxit. Talis denique *Hercules* ille *Libycus*, cuius opera in monstris domandis, & omni pestis genere terris repurgandis, literis ac linguis doctorum celebratur. Isthis Cyclopibus vnicus oculus, isque in fronte fuisse dicitur: cum certè non quibus sensibilibus species cernimus veri oculi sint, sed potiùs quibus præterita reminiscimur, præsentia contemplamur, futura præuidemus, videlicèt memoria & rerum prudentia, quarum illis sedes non in vultu ut materialibus fuit, quibus tamèn illi non carebant,

bant, sed in cerebro vt intelligibilibus oculis. Quocircà, cum à nobis quatuor in vniuersum gygantum cyclopumque genera quæ intèr legendum occurrebant numerentur, de quibus speciali instituta tractatione in commentarijs *Adriani Iunius* (quanquam hæc citrà eius commentarios, ex plurimorum auctorum lectione annotata sint) qui scilicèt ab antiquitate, corporis magnitudine, impietate, benemeritis, nomen gygantum tanquam ex dignitate inueniunt: ab horum genere aliquo hanc nostram *Britanniam* principiò habitatam, non erit iniquum, suauissime *Wortone*, confiteri. Ac de primæ quidem conditionis gygantibus nequaquam arbitror esse obscurum: dùm adhuc in cauernis & foueis habitatum esset,

Nec scilicèt duro, structilive cemento,

Nec latere cocto quo Semiramis longam

Babylona cinxit, regum palatia extructa erant,
nec rudis populus condendarum ædium, multò minùs ciuitatum, scientiam calleret. Quo sanè tempore, non conuiuijs secundisq; mensis ad multam noctem inuigilatum, non esculentorum poculentorumque delitijs, non vestium luxui indultum: sed quæ alimenta ipsa terra primùm sponte sua, postea verò incondita quadam adiuta agricultura producebat, parcè ad arcendam famem ac sitim, non ad excitandam gulam liberaliùs sumebantur. Vestitus erat, non quem ingenium ad fastum, sed necessitas
ad

ad tegumentum excogitauerat, nempè ex pilis
 & corijs animalium, quæ nonnunquàm con-
 fecta venatione, carnes præbebant in dapes
 lautiores: verùm eò rariùs, quò minùs in actum
 adhuc venissent homines, nèc ferarum, volu-
 crum & piscium capiendorum artificium cog-
 noscerent. Hæc vita primorum parentum fuit,
 hæ antiquæ gentis *Albionica* nondùm aliarum
 nationum inquinamentis turpificatæ ab initio
 consuetudines: à quibus quantò hodiè lon-
 giùs decessum est, tantò corruptiùs viuitur.
 Quarum etiàm formam aliquam, sed longo
 pòst tempore natam, vt non tam simplices vi-
 deantur, quàm quæ à nobis traditæ sunt, *Diodo-*
 „ *rus Siculus*, descriptam reliquit, dùm ait: *Britan-*
 „ *niam* tradunt incolæ aborigines, qui priscorum
 „ more vitam degunt. Utuntur in pugna curru-
 „ bus, veluti antiquos *Græcorum* heroës vsos in
 „ bello *Troiano* ferunt. Moribus simplices inte-
 „ grique existunt, longè à nostrorum hominum
 „ astutia versutiâque remoti. *Herodianus* etiam
 in *Seueri* vita, non valdè remotos ab antiqua
 „ bellicę virtutis simplicitate *Britannorum* mores,
 „ sic describit. *Britannie* plerâque loca frequen-
 „ tibus *Oceani* alluionibus paludescunt: pèr eas
 „ igitur paludes barbari ipsi natant excursantq;
 „ ad ilia vsque demersi, ac plerâq; corporis nudi
 „ cœnum contemnunt. Néque enim vestis vsum
 „ cognôrunt, sed ventrem atque ceruicem ferro
 „ incingunt, ornamentum id esse, ac diuitiarum
 argumentum

argumentum existimantes, perindè vt aurum cæteri barbari. Quin ipsa notant corpora pictura varia, & omnifariam formis animalium, quocircà nè induuntur quidè, videlicèt picturam corporis nè adoperiant. Illa verò quæ sequuntur à *Dione* scripta, quantum quæso mutatos ab illis primis *Britanniae* colonis denotant? Iàm verò principum filij liberalibus artibus erudiuntur, & ingenia *Britannorum* studijs *Gallorum* præferuntur: vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Indè etiàm habitus nostri honor, & frequenstoga, paulatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. Idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars seruitutis esset. Itaque legitur etiam alibi apud eundem, quod his statim verè subiungi poterit: Mox segnitia cùm otio intrauit, amissa virtute paritèr cùm libertate, quod *Britannorum* victis euenit. Hæc illi. Nèc defuerunt nostræ *Britanniae*, cæteræ omnes gygantum cyclopumque species: quas etsi non esset difficile, non est tamèn huius loci demonstrare. Sed nos intereà, quid agimus? Video enim quemadmodum nostrum oblitos, nos seruus atque ipsum tempus nimium opportunum, ad reficienda corpora auocet. Si quæ verò adhuc restant disputanda, in quibus vobis prætereà satisfieri cupitis: ad ea nobis à cibo dabitur ocium. Quæ cùm dix-

F

isset

isset reuerendus senex, surrexit de sede : quem perhumanitèr ad prandium inuitantem, continuò sequuti sumus.

F I N I S.

LIBER SECVNDVS.

V ù M multæ res in antiquitate, maiorum nostrorum scriptis nequaquàm satis adhuc sint illustratæ, tum perdifficilis, fili *Thoma*, quod te nunc minimè ignorare arbitror, & perobscura quæstio est, de huius nostræ *Britannia* primis cultoribus, quæ ad agnitionem tam abstrusæ veritatis iucundissima est, & ad intellectum historiarum necessaria. De qua sanè, variæ sunt, fateor, doctorum hominum, & discrepantes, vt vides, scriptorum sententiæ : vt inter multa quæ adhuc incerta manent, nisi certis rationibus comprobentur, nihil hac vna re incertius, & à qua tutius fuerit assensionem cohibuisse. Itaque, quid temeritate quorundam hominum turpius, aut magis indignum prudentum scriptorum grauitate atque cognitione, non video, quàm aut prorsus falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit, sinè vlla dubitatione proferre, sinè vlla verisimilitu-

similitudine colligere, sinè rationum momentis defendere? Velut in hac quæstione *Galfredus Monumethensis* & qui postea ex eius schola plurimis erroribus deformata prodierunt, antè quem, qui *Stephani* regis temporibus vixit, nemo inuentus est, qui à *Bruto* primùm habitatam hanc insulam, atque ab eius nomine nomen inuenisse affirmaret. Sed cum ex multis grauissimorum virorum scriptis liquere possit, vel quàm incerta, vt leuiùs dicam, vel quàm falsa, vt veriùs, sit hæc opinio: sic te aut prorsus reijcere illius, aut omninò posthabere nostram sententiam, par est, vt minùs firmis argumentis quamque videris stabilitam. Neque satis mirari poterò, quæ causa *Galfredum* voluntate in tantum errorem induxerit, aut quare *Cambri* nostrates, gentis *Britannorum* antiquissimæ & clarissimæ relliquiæ, non potiùs à *Græcis* victoribus, quàm à deuictis *Troianis* genus suum deducere gestiant: cum non omnes *Troiani* nobiles fuerint, nèc quæcunque in orbe terrarum gens est honorata, à *Troianis* originem traxerit. Itaque, non solum antiqui libri, & peruetusta quædam nostræ gentis monumenta quæ in multorum manibus sunt, iuuare plurimùm iudicium tuum potuerint: verumetiàm *Caij Caesaris* in *Commentarijs*, de hac controuersia opinio: quocum me quod verum est sentire autumo, & si quidè ille à veritate aberrauit, cum eo falli equidè minùs grauatè tulerim.

tulerim. Neque huius auctoritas solùm, quàm ea non vecordibus hominibus satis esse poterit ad confirmandam huius negotij fidem, quantum par est ponderis afferet, verum etiàm scriptorum omnium *Romanorum*: qui, attestante *Plinio*, vili sunt alteram lucem rebus humanis attulisse. Quam utique lucem, certè quidèm quantum ad præsens institutum attinet, & libentè amplectimur, & superiori libro sequuti sumus, & deinceps in sequenti, quandocunque dabitur occasio, persequemur. Neque istud quidèm in hoc Commentariorum opere solùm fecimus, quod ad idem ferè demonstrandum data quasi opera conscripsimus, sed etiàm in omni scriptionis genere, in quo nos posthàc, modò vitæ diuturnioris vsum Altissimus concesserit, desudare contigerit. Habemus enim nonnulla in manibus, quorum fortassis hæc vel his consimiles poterint esse inscriptiones: videlicèt, Qui populi in vniuersum *Britanniam* deuicerint & coluerint: itèm, De fundatoribus & fundamentis vrbium, oppidorum, & castellorum *Britannia*: nèc non, De antiquitatibus vrbis *Cantuaria*: & postremò, De scriptoribus antiquis tam Græcis & Latinis, quàm nostratibus & barbaris, qui *Britannia* atque eius rerum antiquarum fecerunt mentionem: Tituli operum potius adhuc, quàm vera opera. Temporum verò non tam longè abhinc remotorum sunt: vitæ, mores, studia & fortunæ re-
gum

gum *Angliae*, à *Guilielmo Normannia* Duce, ad illustrissimum regem *Henricum* eius nominis octauum: Itèm, de Republica, & *Proceribus Angliae*: Rursùm, Historiarum filuæ, horum Commentariorum argumento affines: & prætereà, Illustrium aliquot virorum *Angliæ* vitæ. In quo quidèm opere, præterquàm quòd plurimorum ob virtutem, ingenium, literas, communi quasi mortalium consensu celebratorum meminimus, quorum nomina non necesse arbitror hîc recensere: illis nihilominùs haud quaquàm defuimus summis sanè viris, quibus aut beneficijs obstricti, aut familiaritate coniuncti fuimus, vt quam poteramus saltèm aut gratiam, aut memoriam scriptis consignaremus. Quæ enim obliuio vel minor, vel certè morti par, vnquàm poterit *Anthonium Aucherum* equestris ordinis virum fortissimum, ex animo nostro delere: quod tempus, suauissima colloquia, coniunctissimam necessitudinem obliterare? Qui cùm *Caletum* oppidum quod potuit, contra Gallorum exercitum defenderet, vnà cùm *Ioanne Auchero* maximo natu filio strenuè pugnans occisus est: ille inquam, qui vita dignissimus cùm filio erat, sed nunc vt est apud illum,

Qui benè prò patria, cùm patriâque iacet.

Quæ itèm eius æqualem, parisque dignitatis *Henricum Crispum* totius insulæ *Thanati* propè dixerim regulum: cuius prudentis in admini-

stranda *Cantiae* Republica, grauitas & hospita-
 litas, dùm *Cantium* erit, habebuntur in memo-
 ria? Quæ eius fratrem *Gulielmum Crissum*
 Douorienſis arcis præfectum fideliffimum: &
 qui antè eum fuit *Thomam Moningſum*, ex an-
 tiqua *Moningſorum* familia? Quæ *Thomam*
Hardreſum prudentiffimum virum, huius *Ri-*
chardi iuuenis patrem, mihi iuſtis de cauſis me-
 morandum? Quæ *Gulielmum & Henricum Ox-*
endenos fratres, nobis ſanguine coniunctos?
 Quæ *Danielem Eueringum* ex *Eueringa* parochia
 affinem noſtrum, in qua maiores ſui, quemad-
 modum in alijs quidem omnibus qui principa-
 tum in parochiam ſui nominis exercent, cla-
 rum eſt, antè *Normannorum* victoriam terrarum
 dominatum obtinuere. Quæ denique *Guliel-*
lum Louelaceum, iuris regni *Anglici* peritiffi-
 mum? Taceo verò nonnullos alios, videlicet
Kinderum utrūque fratres, quorum demor-
 tuorum teſtamenti res noſtræ non parum au-
 ctæ ſunt: *Paitonem Knoultonenſem*, *Wigmorum*,
Coppinum, *Lewesum Philippi* generi mei parentē,
Petitum, *Enghamum*, *Hordenos*, *Gaſonem*, *Bin-*
ghamum, *Cauntonem*, *Thorneheuxum* huius *Ste-*
phani noſtri frugalem patrem, *Pekum*, *Patchum*,
Darellum antiquitatis callentiſſimum, *Morbre-*
dum, *Paulinum*, *Pullenum*, *Sethum*, cuius in plan-
 tandis ac inferendis pomis mira fuit ſolertia &
 ſcælicitas. Cùm quibus quandoquidē quo-
 tidiana mihi conſuetudo interceſſit, non po-
 teſt

est non gratissima esse eorum benevolentiae recordatio. Prætereo etiã *Paulum Richmundum* materteræ tuæ *Mariæ* priorem virum, *Franciscum Rytlandum* consobrini tui *Nicholai* patrem defunctum, *Henricum Aldæum*, *Ioannem Widopum*, qui tres viri, *Aloëtia Piperæ* matris tuæ optimæ fœminæ sorores pulcherrimas, sed *Mariam* post *Richmundi* fata *Aldæus*, in vxores duxerant. Nèc *Reginaldus Wolfius Londonensis* typographus regius, vir bonus, ac benè doctus, natione *Germanus*, nostri amantissimus, silentio prætermittendus, cuius amicitia re salua ac perdita mihi vsu contestata est: qui arcis *Londonensis* olim ergastulo solutum in ædes, situ squaloreque oblitum, recepit, priusquàm in dulcissimam patriam & ad suauissima pignora reuerti licuisset. Quorum sanè virorũ omnium & aliorum quidẽ amplius, quibus hîc breuitatis causa supersedeo, voluntas & studium nunquàm animo meo excident donèc hac vita superero: quandoquidẽ amicitiae debent esse immortales, & quæ desinere potuerunt nunquàm fuerunt veræ. Illius verò tam luctuosi temporis, siquidẽ vnquàm potero obliuisci, ætas tua memoriam renouabit, qui paucis diebus antè reditum meum natus es: quanquàm tam acerbæ conditionis rarò admodum obrepere soleat obliuio, dùm, vt est illud *Ciceronis*, Cui placet obliuiscitur, meminit verò cui dolet. Nèc defuerunt quidẽ qui nostris malis

aliquam molestiæ accessionem indiès addere non destiterunt, qui humi deiectum sperabant non posse resurgere, & cum pennas incidissent noluerunt easdem renasci : quos sanè nè leui cogitatione dignarer, siquidè in nostra potestate situm esset tàm obliuisci iniuriarum, quàm tacere. Sed & huius miserandæ calamitatis & causam, & auctores, & qui rursùs, auxiliatrices manus afflicto porrexerunt, arrepta occasione fusiùs exposuimus vbi de ijsdem viris quos modò nominaui, non tamèn prorsus data opera, luculentam mentionem fecimus. Verùm, ornatissimi *Nicholai Wottoni* atque *Digonij* multò quidè clariùs in eodem libro meminimus, itémq; vberri mè Abbatis *Vochij*, cuius doctissimus *Wottonus*, si quandò incidit sermò, sempèr prædicare prudentiam atque rerum omnium cognitionem solebat, nè dubitare eum in omni sermone appellare reuerendum. Quem, cùm de quocunque proposito argumento prouocatum, non illibentèr differentem audiuiisset : tùm de antiquitate sapissimè aliàs, ac nunc quidè, vt cecidit, quàm audissimè. Itaque effectum est, vt finito prandio, postquàm in porticum animi causa deambulatum processissemus, nè esset multus dies, vt sol nè nimium quidè in occasum properans, expectatione citiùs vesperam adueheret : plurimùm ibi cupere se aiebat *Wottonus*, vt cœptum ille sermonem, vbi sibi abruptus videbatur,

batur, denuò renouaret, & ad legitimum finem perduceret. Cùm enim multa initio, vel proposuisse, vel promississe visus esset, quæ dicendo percurreret priusquàm disputationi extremam metam imponeret, requirere se ea tùm iure suo dicebat: quandoquidèm quæ lautius pollicitus sit quispiam, ea vulgò soleant prò verè rebus debitis æstimari. Ac siquidem tibi minùs molestum futurum sit, reuerende Abbas, nèc te grauiores auocent occupationes, nosti enim quàm libentèr sumus te semper audituri de quacunque quæstione disputantem: rogamus certè te omnes, inquit *Wottonus*, *Digonium* atque me quoque intuens, vt de *Albione* primo huius insulæ colono decursum persequare, à quo te modò auocauit non iniucunda digressio de gygantum quadrifariàm diuisa significatione. In qua, præterquàm quòd mihi de gygantibus cyclopibùsque in genere satisfactum gaudeo, à talium certè quidèm aliquibus mortalibus habitatam olim hanc insulam, nunquàm adducar posthàc vt pernegem. Quanquàm gygantum nomina, à poetis plerumque, nèc non à fabularum scriptoribus, ad puerorū & muliercularum terri culamenta vsurpata à multis creduntur: quasi rebus fictis, aut suprà fidem elatis, nullæ subessent solidæ veritatis substantiæ. Quæ sanè opinio, non solum te exponente erroris conuincitur, sed ipsa res etiàm loquitur, tam vastæ molis virorum ossa, de quibus

quibus tu paulò antè, quæ terra aliquandò
 eruta vèl in priuatis domicilijs ostenduntur,
 vèl locis publicis cathenis ferreis suspendun-
 tur, gyganteum quandòque populum in his
 terris viguiffe. Nèc quòd ipsa quoque nomina
 quorundam, reliquerit tradideritque nobis
 quasi pèr manus antiquitas, quorum sepul-
 chorum, aggeres ac montes certi, hodiè reti-
 nent appellationem, prò meris nugamentis
 ducendum est. Quorum equidèm quædam
 nominare non grauarer, modò non esset præ-
 ter institutum: vt cum te, *Vochi*, de alijs rebus
 audire voluerimus, interim tempus nugando
 conteramus. Et nè ea rursùs quæ abs te modò
 adducta sunt gygantum vestigia recensendo
 actum agere videar: nescio an illa de *Gog &*
Magog citrà *Granthamiam* non procùl à *Canta-*
brigia, prorsùs in fabulis habeatur mentio: nèc
 non quæ apud *Chilham*, *Ailssfoord*, *Tylburie*,
Dunburie, *Kingsclere*, *Heiclere*, *Burclere* *Rolle-*
richstones, *Stonehenge*, cùm multis alijs *Britan-*
nia locis veritate in vniuersum careant, ibi-
 dèm quædam gyganteæ molis extare non ob-
 scura indicia. Multa enim sunt apud nos loca,
 quæ in *borough*, *burie*, & *berie* terminantur,
 quæ abs te sæpiùs memini, aliquandò prò sedi-
 bus vèl sepulchris exposita, vbi vèl exercituum
 castrametationes, vèl moles mortuis impositæ
 fuerunt, haud scio an horum aliquibus gygan-
 tum monumenta contegantur. *Henrici* verò
 huius

x Error: pro Gaintcestrian.

huius nostri temporibus, paucis elapsis annis, ex frequente pastoris somnio eidem regi indicato, ab eodem imperatum esse recordor, ut agger quidam *Baramduna* effoderetur. Quod cum impensis *Christophori Halesij* equestris ordinis viri, & sacrorum scriniorum Præfecti, cura verò *Gulielmi Digby* generosi fieret, sub incredibili terræ ac aceruo, ingens urna cinere ossiumq; maximorum fragmentis plena, cum galeis ac clypeis æreis & ferreis rubigine penè consumptis inusitatae magnitudinis, eruta est. Sed nulla inscriptio nomen, nullum testimonium tempus aut fortunam exponebat. Hoc verò te, sat icio, tam propè absentem, tam antiquitatis cupidum præterire, Abbas, non potuit. Plurà sanè hoc exemplo clariora multò, gygantei olim apud nos populi testimonia in medium afferre potuissem, nisi, inquam, esset alienum ab eo quod agimus, & auribus tuis iniucunda narratio. Minimè ità verò, doctissime *Wottone*, inquit Abbas, quandoquidè rem veram cum de gygantum sepulchris retuleris, mihi visus es, quanquàm præter multorum observationes, confirmare. Neq; me fugit effossum sepulchrū de quo narras, qui antiquam materiam erutam conspexerim. Sed in præsentī quod requiris, geram equidè tibi morem, nec erit mihi molestum suscipere, quod tibi atque istis communibus nostris amicis gratiùs futurum intellexero: scilicèt, ut ad *Albionem* denuò reuerfi, totum

totum hunc diem disputando ad vesperam
 usque, si placet, perducamus. Ut igitur *Albio-*
nem atque eius comites, imperium atque sedes
 in hac terra obtinuisse concedamus, cuius reg-
 num sine controuersia, ut tunc erant tempora
 quoquo modo vocari deberi assero, deficiente
 in re tam necessaria antiquitatis memoria cla-
 riore: *Edwardus* ille rex, qui ob vitæ innocen-
 tiam sanctimoniamque Pius appellatus est, in
 quibusdam donationibus & priuilegijs cæno-
 bio *Abbingdonensi* concessis, se regem & primi-
 cerium regni *Albionis* vocat, quod non ita pri-
 dem mihi legere contigit. Sed cur nulla hinc
Bruti mentio? Equidem arbitror Romanos
 tam diu hanc insulam sub imperio retinentes,
 viros tam prudentes, tam diligentèr de primis
 huius insulæ incolis ac eorum origine perqui-
 rentes, si cognouissent *Bruti* historiam, reticere
 noluisse. Quæ fama, qui libri, quæ antiquitatis
 monumenta, eos vel præterire, vel latere potu-
 erunt, si vlla *Troiana* gentis scintilla visa fu-
 isset,

———vel si testiculi vena vlla paterni

Viueret in illis?

ut est apud Poëtam.

Sed non erit alienum, ut arbitror, ab institu-
 to eiusdem *Taciti* quem modò citavi, iudicium
 de insulæ incolis in medium adducere: quod
 „ ita quidem se habet. Cæterum, *Britanniam* qui
 „ mortales initio coluerint, indigenæ an aduecti,
 „ ut inter barbaros, parum compertum: habitus
 corporum

corporum varij, atque ex eo argumenta. Nam-
que rutilæ *Calidoniæ* habitantium comæ, ma-
gni artus, *Germanicæ* originem asseuerant. Si-
lurum colorati vultus, & torti plerunque crines:
& positi contrà *Hispaniam*, *Iberos* veteres traie-
cisse, easque sedes occupasse, fidem faciunt:
proximi *Gallis* & similes sunt, seu durante ori-
gine vi, seu procurrentibus in diuersa terris,
positio cœli corporibus habitum dedit. In vni-
uersum tamèn æstimanti, *Gallos* vicinum solum
occupasse credibile est: eorum sacra depre-
hendas superstitionum persuasione: sermo
haud multum diuersus: & quæ sequuntur, quæ
cuius *Tacitum* legenti in vita *Agricola*, liquere
possunt. Quæ cum eloquutus esset *Vochius*,
paruamque dicendi moram interposuisset:
animaduerti, honorate pater Abbas, inquit
Digonius, non pauca eademque momenti non
mediocris ex his *Taciti* verbis annotanda, quæ
tacente te, nè molesta esse possint, leuiter co-
nabor perstringere. Primum est, ipsos *Britannos*
suam ipsorum originem ignorasse, quod vitium
quasi barbaris hominibus proprium illis ob-
ijcit, vt *Strabo* omnibus borealibus gentibus,
intérque eos præcipuè *Gallis*. Postea, corporum
varios habitus fuisse docet, ex eoque argumenta
sumi posse, eos ex varijs regionibus durante
adhuc originis vi, confluxisse. Siquidem *Calido-*
niæ incolentium comæ rutilæ fuere, magni-
que corporum artus, vt facile in his agnoscas
Germa-

Germanicam nationem. Denique *Silures* colorati referuntur, quorum crines tortierant, & sedium positus contrà *Hispaniam*: Coloratos dixit, fortassis iuxtà illud *Maronis*:

Per diuersa ruens septem discurrit in ora,

Vsque colorat is amnis denexus ab Indis.

non pictos aut glasto infectos, quod *Cesar* de omnibus *Britannis* scripsit: verum retinentes primæ suæ originis notam atque formam, tam in corporis habitu, quam in vultu crinibusque expressam. Hij certè quidem, sicut ego existimare soleo, eoque magis iudicio tuo adductus, *Phœnices* fuerunt: qui primum in *Hispaniam* aduecti, illinc in *Britanniam* negotiaturi profecti sunt. Conuenitque tota hæc oratio, cum eo quod est abs te, reuerende Pater, non ita pridem adductum, cuius exemplar ex *Lodovici Viuis* relatione de *Phœnicum* aduentu in *Hispaniam* desumptum est, nèc iniuria de eorundem in *Britanniam* quoque appulsu credi debeat. Quinetiam *Mauros* in *Britanniam* aliquandò traiecisse, antiquitatis studiosis non fit dubium, quorum vultus & crines *Silures* referebant: quanquàm *Tacitus* *Iberos* sedes ibidem occupasse memorat, cum *Phœnices* seu *Mauros* ex *Iberia* profectos in *Britanniam* transfretasse intellexisset: & *Æthiopes* etiam postea longo temporis decursu, *Monam* insulam vastasse atque occupasse referat *Madocus*. Postremò, proximi *Gallis*, *Gallorum* similes esse perhibentur: quanquàm

quanquam verisimilitudinem in vniuersum æstimanti, *Gallos* vicinum solum occupasse credibile est, quod sanè ex *Casare* quoque manifestè satis constat. Quid multa? *Gallos* in *Britannia* portus quosdam tenuisse, non secùs quàm hodiè *Lusitani* vltra mare *Mediterraneum* in *Affrica* maritimas aliquas vrbes ac propugnacula possident, liquet ex bello *Veneto* cùm *Casare* gesto à *Gallis Venetis*. Quæ cùm dixisset *Digonus*, Equidèm inquit *Wottonus*, facilè tibi in hoc assentior *Digoni*, neque vnā aliquā nationem pòst *Albionem* hanc terram coluisse tecum existimare me, lubens concessero. Quod nisi ità esset, vndè tot ciuitates à totidèm regibus constructæ, atque eodem tempore sub imperio retentæ? Vndè tot continentia bella intèr moribus atque habitu corporis differentes populos gesta? atque ità gesta, vt cùm communis hostis toti insulæ ferro flammâque excidium minitaretur, nulla consultatio intèr ciuitates de communi periculo propulsando haberetur. Acerbum illud profectò dictu, sed perpeßu longè grauius: Dùm singuli pugnant, vniuersi vincuntur. Verùm quantò tutiùs de totius *Britannia* viribus in vnum contrahendis cogitassent, si illud occurrisset: Concordia parua res crescunt, discordia maximæ dilabuntur? De barbaris quidèm, *Wottone*, te nunc loquutum intelligas, inquit *Vochius*, qui quod tu tam prudenter suades non præstitèrunt, quia barbari.

Hæc

Hæc omnia redeunt sanè ad id quod dixi modò, ex diuersis locis diuersos colonos atque aduenas, hos ob vnam, illos ob aliam causam confluxisse : Mercatores scilicèt ad album plumbum effodiendum, agricolas vt sementem facerent, extorres vt sedes ac domicilia fundarent, aliquos suauitate aëris ac cœli bonitate allectos, nonnullos verò fortassis ob flagitia domi perpetrata, solum vertisse. Vndè enim mos ille vulgaris apud nos, tam viris quàm fœminis hodiè annulum in medio digito gestandi? Vndè priuatim viris barbam abradendi præterquàm in superiore labro consuetudo, nisi à *Babylonijs*? Ab his etiàm cymbarum ac lintrum vimineorum inuentio profecta : quibus animalium corijs obductis (non enim mercimonijs, non nauigijs scilicèt maioribus antiquitùs vexabantur, teste *Gyrardo*) contenti nimirùm veteres illi pòst patrum suorum Orientalium appulsum *Britanni*, piscaturæ operam dare, pèr littora ad amicos & contribulos ferri & referri, ad loca adhuc incognita penetrare, nonnunquàm verò expansis velis altum mare sulcare solebant. Quorum similes, cùm esset in *Britannia* *Cæsar*, ab incolis fortassis edoctus, è lentis viminibus in suos vsus contexuit : talésque hodiè visuntur alicubi in *Britannia*, in locis palustribus vbi frequentèr vimina proueniunt naturæ ductu vel arte confita, & iuxtà insulas amnicas vbi aquæ maiora nauigia non sustinent.

sustinent. De quibus vitilibus nauigijs, sic enim à nonnullis dici intelligo, corio circumfufis alicubi ipse *Casar* & in eum *Rhellicanus*, nèc vno loco *Plinius*, qui ea in vniuersum & ex syderum obseruatione nauigationem *Phœnicum* inuenta esse docet: quibus eodem auctore, *Britanni* minores insulas ad album plumbum, atq; alia commoda exquirenda & importanda petebant. Equidèm, quod nunc memoriæ meæ occurrit, repetere vobis, Amici, non grauabor. Nusquam in orbe terrarum rustica edificia quæ latinè teguria, magalia verò vèl magaria Punica lingua appellantur, auctore *Servio*, similia Punicis illis inueniri, quàm quæ nunc in quibusdam ruribus & glabretis *Cambria* visuntur: vbi sceminæ etiàm antiquo *Punicarum* mulierum habitu incedunt, ità vt facilè credi possit, *Libicum* siuè *Africanum* ingenium in illis adhuc quàm valentè operari. Quarè, ne altiùs repetere videar quæ initio constituta sunt: *Phœnices* primùm qui à *Babylone* progressi ad mare rubrum, indè ad *Ægyptum*, *Æthiopiam*, *Syriam*, *Graciam* & *Hispaniam* peruenerunt: postea in *Albionem* quæ modò *Britannia* dicitur (si quid ego rectè conijcio) penetrârunt. Hoc verò cognomen à regione vndè postremò profecti sunt, contraxerunt: ità vt nunc *Hesperii*, modò *Ægyptij*, nonnunquam *Phœnices*, interdum *Babylonij*, præcipuè verò *Æthiopes* ab inducto colore vocarentur. Atque illud est nimirum, quod

Plinius naturalis historiæ libro vicesimo secundo subindicare voluit, ita scribendo. Simile
 „ (inquit) plantagini glastum in *Gallia* vocatur :
 „ quo *Britannorum* coniuges nurusque toto cor-
 „ pore oblitæ, quibusdam in sacris nudæ ince-
 „ dunt, *Aethiopum* colorem imitantes : atq; hac-
 „ tenus *Plinius*. Quid verò sibi vult illa vxorum
 communitas, & mulierum neglectus pudor
 qualis apud *Babylonios*, non modò in prostibu-
 lis, verum etiàm in nobilissimis matronis, vul-
 gati corporis vilitatem comitatem esse arbi-
 trantibus ? Quid aliud, inquam, illa designat,
 quàm certè quidè originis vim, atque auito-
 rum morum recordationem memoriæ prodi-
 tam, quasque pèr manus traditam ? de quibus
 libro quinto lectionum antiquarum plura *Cæ-
 lius Rodiginus*. Porro, Magica quoque olim in
Britannia tam celebris, quid quæso à vobis sig-
 nificare poterit, de qua libro tricesimo ita idem
 „ *Plinius* ? Quid ipse ego hanc memorem artem
 „ (de Magica loquens) *Oceanum* quoque trans-
 „ gressam, & ad naturæ inane prouectam in *Br-
 „ tanniam*, quæ hodiè eam attonitè celebrat tan-
 „ tis ceremonijs, vt dedisse *Persis* videri possit.
 „ Adeò toto mundo consensere, quanquàm dis-
 „ cordi & sibi ignoto : hæc *Plinius*. *Iulius* quoque
Cæsar, disciplinam in *Britannia* repertam, atque
 indè in *Galliam* translata existimari prodidit.
 Hanc dubiò procùl *Phænices* primi negotiato-
 res atque exploratores, secum in *Britanniam* extere

Zoroastr

Zoroastri traditione importârunt, vt eam perpetuò docerent

Natos natorum, & qui nascerentur ab illis.

Antè omnes verò qui Magicam artem coluerunt, qui *Monam* insulam hodiè *Angliseiam* dictam tenuerunt, celebrabantur. Siquidem, mihi liquet duas fuisse præcipuas *Monas* insulas in *Britannia*: illam quam modò attigi, atque alteram *Menapiam*, *Monam* remotiorem, vulgari nomine *Manniam*, & vtramque à *Græco* Μόνον sumpsisse appellationem. Etenim sic dictas arbitror, aut quòd solæ & solitariae fuerint, aut quòd in eis degentes vitam monasticam profitentes, pietati, precibus, literarum scientiarumque studijs vacarent. Nèc quibuslibet ad eas proficiscendi facultas erat concessa, nisi eidem vitæ generi, iisdemque studijs destinatis. In his sed priori inprimis erat sedes & quasi schola huius portentosæ artis, adeò vt qui eam diligentius noscere voluerunt, non tam ex reliqua *Britannia*, quàm etiàm ex *Gallia* illuc discendi gratia proficiscebantur. Magnum ibi versuum numerum memoritèr ediscere dicebantur. Itaque annos nonnulli vicenos in disciplina permanserunt: neque fas esse existimauerunt ea literis mandare. & deinceps quæ sequuntur apud *Cæsarem* de bello *Gallico*: quæ omnia non modò legisse, verum etiàm diligentèr perpendisse, plurimùm antiquitatis studiosorum in-
um ex-tererit, Tum *Wottonus*, certè mihi ille locus pe-

nitiùs introspiciendus est, Abbas, idque hor-
 ratu tuo. Sed video in *Cesare*, idem ferè ab ijs-
 dem *Druidibus* tradi atque obseruari, quod in
 nostris Canoniciis traditionibus de Interdictis
 nè sacris intersint habetur, qui impiorum ac
 sceleratorum numero ascribuntur, à quibus
 omnes decedunt, aditum eorum sermonemq;
 defugiunt, nè quid ex contagione incommodi
 accipiant, neque ijs ius redditur petentibus,
 neque honos vllus communicatur. Multa quo-
 que sequuntur in eodem orationis transcursu
 auditu iucundissima, in quibus prætereà *Ro-*
mani Pontificis electionem quàm graphicè de-
 pictam licèt intueri. Atquì hìc Abbas, rectè tu
 quidèm inquit, *Wottone*, idque in arena tua, in
 qua non audeo dicere an quisquam laudabi-
 liùs desudauerit. Ceterùm de Dijs eorum, de
 quibus tu modò, quid sentiendum arbitraris,
 apud quos *Mercurius* princeps perhibetur,
 omnium artium ac disciplinarum inuentor?
 Hunc viarum atque itinerum ducem: hunc ad
 pecuniarum quæstus, mercaturásq; habere fa-
 cultatem maximam arbitrantur: quæ sanè
 stulta opinio, ex Oriente & *Ægypto* vbi *Mer-*
curius inprimis prò Deo colebatur, profecta est.
 Alia quoque multa his similia notatu dignissi-
 ma referuntur, eaque sanè omnia, nè *Troianos*
 nèc *Italos* hùc traiecisse arguunt, sed potius *Ba-*
bylonios, quos dixi paulò antè, vèl *Phœnices*, vèl
Æthiopes, vèl *Iberos* appellari, à locis illis vide-
 licèt

licet vnde postremo profecti sunt. At tùm *Wottonus*, memini, inquit *Vochi*, quemadmodum hæc antea abs te conclusa sunt, cum de iisdem disputares. Sed cum non ita longo abhinc tempore de mulieribus *Babylonijs* earumque moribus ageres, venit illud certè mihi in mentem de *Argetecoxi Calidonijs* reguli vxore, vt est apud *Xiphilinum* ex *Dione* sumptum in *Seueri* vita. Quæ cum morderetur à *Iulia Augusta*, quod ipsæ scilicet mulieres *Britannæ* impudentes, impudicè cum maribus versarentur: Imò « sanè nos, inquit, multò melius ea quæ naturæ « postulat necessitas explemus quàm vos *Romanæ* « fœminæ, cum apertè cum optimis viris habeamus consuetudinem: vos autem occultè pessimi homines constuprent. «

Quæ cum ex *Dione Xiphilinus* de mulieris *Britannæ* responsione, apparet certè eas ad id vsq; tempus *Babylonicarum* mores atque ingenium à prima origine retinuisse. Nàm quòd ad *Troianas* ac *Romanas* pertinet, nunquàm ita factitasse vel dixisse legimus, aut vlle, quòd sciam, produnt historiæ. Tùm verò *Digonius*, hanc certè communionem, venerande pater, inquit, de qua disputas, profectò credibile est *Platonem* in *Græciam* adducere voluisse, eaque suam ornasse Rempublicam. Ille namque, vt scribit *Valerius Maximus*, quo tempore à studiosis iuuenibus certatim *Athenæ Platonem* doctorem querentibus petebantur, *Nili* fluminis inexplicabiles

ripas, vastissimósque campos, effusam barba-
 riem, & flexuosos fossarum ambitus *Aegyptio-
 rum* senum discipulus lustrabat. Ex qua sanè
 peregrinatione, didicisse eum *Babyloniorum* ri-
 tus & instituta putandum est, quæ in *Britannia*
 tempore *Cæsaris* ac aliquandiù quoq; postea,
 vt à *Phœnicibus* introducta viguere, præcipuè
 verò glasti infectione colorem *Æthiopicum*
 imitando. Tùm *Wottonus*, potest sanè videri, in-
 quit, ita esse vt dicis, *Digoni*, de *Platone*. Sed de
Britannis, mirum sanè est quòd vxoris deni ac
 duodeni inter se communes habuerint, maxi-
 mè verò fratres cùm fratribus, & parentes cùm
 liberis. Quæ res, cùm hodiè piaculum execran-
 dum haberetur, nìmiùm profectò tunc osten-
 debat primæuos humani generis mores ac
 promiscuam consuetudinem, iam indè ab ip-
 sius *Nemrothi* tempore & schola propagatam,
 qui igitur venator strenuus coràm Domino, id
 est, ni fallor, *Dauus* insignis interturbans &
 confundens omnia, dicitur: non contentus vi-
 delicèt maiorum suorum recto more ac tra-
 mite viuere. Ex quo, & quæ sequuta eum est
 confusione, gentes cœperunt spargi & dissemi-
 nari pèr orbis terrarum continentem & insulas.
Strabo insupèr auctor est, fuisse qui dicerent
Mauros olim *Indos* fuisse, atque ex *India* cùm
Hercule in eum locum descendisse: vndè etiàm
 credibile est, vnà cùm eo in *Albionis* terram
 penetrasse *Mauros*, qui consimilitèr antè cur-
 rubus

rubus in bello vt postea *Britanni* effedis non à
Troianis ducta consuetudine, vñ perhibentur, à
quibus quoq; colorem illum cæruleum, si non
durante natiuo colore, in alieno solo ac sub di-
uerso cœlo, saltèm arte gentis originem simu-
lanti in aliquot sæcula deduxerunt. Liber quo-
que ille qui dicitur, Pater, an non ingentem
fœminarum in exercitu turbam secum traxit,
magis proptèr furorem quàm virtutem, refe-
rente *Eusebio* ? à quibus phanaticus ille gestus,
clamor, & eiulatio de qua *Tacitus* in decimo
tertio libro à fœminis *Britannis* in *Mona* insula
Suetonio Paulino cam ingrediente facta, recitata
videri potest, & quasi per manus tradita : ità
enim scribit. Stabat prò littore diuersa acies,
densa armis virisque, intercurfantibus fœminis
in modum furiarum veste ferali, crinibus deiec-
tis faces præferebant: Druidesque preces diras,
sublatis ad cœlum manibus fundentes : noui-
tate aspectus perculère militem, vt quasi hæ-
rentibus membris immobile corpus vulneri-
bus præberent. Dein exhortationibus ducis,
& se ipsi stimulant, nè mulièbre & phanati-
cum agmen pauescerent, inserunt signa, ster-
nuntque obuios, & igni suo inuoluunt. Præsi-
dium posthæc impositum vicis (seu victis,) ex-
cisi sunt luci sæuis superstitionibus sacri, nam
cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris
consulere deos fas habebant. Hæc *Tacitus*. An
non hîc *Dionysy Bacchas* audire videmur, quan-

quàm non thyrsos, sed faces præferentes? Ista quidèr erant expressa antiquitatis simulacra, & miram *Bacchi* referebant insaniam. Cæterùm picti *Agathyrsi* hoc loco nobis prætereundi non sunt, gens *Scythica*, quæ olim in *Britanniam* intrasse, colorémque illum cæruleum, atq; artificium depingendi corpora induxisse, à nonnullis existimatur. Hæc ea gens est certè quidèr, ni fallor, qui modò *Picti* ac *Scoti* dicuntur, in duo diuisa non nationes sed nomina, alterum Latinum, alterum scilicèt *Scythicum* vèl *Germanicum*. Talium autèm poëta *Vergilius* quarto *Aeneidos* meminit, vbi canit:

Instaurátque choros : mistiq; altaria circum

Cretésque Dryopésq; fremunt, pictiq; Agathyrsi.

» Vbi *Seruius*, *Picti*, inquit, non stigmata habentes, sed pulchri, hoc est, cyanea coma placentes, quod idem est cùm cærulea, vt ego interpretor. Idem prætereà ex *Romponio* refert, *Agathyrsos* ora artúsque pingere adeò vt ablui nequeant, ac quantò quisquam excellentior est, tantò magis depingi. Hæc *Seruius* Honoratus, diligentissimus antiquitatis indagator. Quibus adductus, facilè equidèr crediderim, hanc depingendi corpora consuetudinem, partim ab *Agathyrsis* quóq; qui *Scoti* & *Picti* sunt, fluxisse, & in reliquos *Britannos* dimanasse. Quæ cùm dixisset *Wottonus*: rectè tu quidèr inquit *Abbas*, & vt se res habet opinatus es. Sed videte quæso temporum discrimina. *Scoti* enim, &

Picti

Picti siuè *Pictones*, noua gens est in *Britannia*, nullo modo cùm antiquis illis *Britannis*, qui bella tam virilitèr cùm *Romanis* gesserunt, conferenda. Quanquàm *Hector Boëtius*, atque ipse quidèm natione *Scotus*, sibi multùm placeat, fallátque eo lectorem plurimùm dùm ea *Scotis* tribuit quæ sunt *Britannorum* facta fortissima. *Caractaci* enim animositatem atque prælia *Scotorum* gloriæ ascribit, cùm eo tempore nomen *Scoticum* nè auditum quidèm in *Britannia* fuerat. Sed tam in hoc, quàm in quibusdam alijs, vanè admodùm *Scotorum* laudes venatur. *Scoti* etenim atque *Picti*, circà annum *Christi* ex semper virgine *Maria* nati quatercentesimum vicesimum, primùm *Britanniam* incursionibus vastare cœperunt. Hij postea fusi fugatique, pedem in *Hyberniam* retulerunt, ibique morati vsque ad annum quatercentesimum quadagesimum quartum, viginti quatuor annos ab infestatione huius insulæ quieuere : indeq; redeuntes in *Britanniam*, eam insulæ partem occupauerunt quam hodiè possident, & ab ipsis *Scotia* dicitur. Hic ego nihil moror *Scotam* regionem, quæ vt habetur in fabulis, eorum terræ nomen aliquandò imposuisse perhibetur. Sanè, gens immanis, barbara & verè *Scythica* semper æstimata est, vèl ipso diuo *Hieronymo* teste, qui ad hunc modum de illis scribit. Quid loquar de cæteris nationibus, cùm ipse adolescentulus in *Gallia*, viderim *Scotos* gentem *Britannicam*, humanis

„ manis vesci carnibus? & cùm pèr sylvas por-
 „ corum greges & armentorum pecudúmque re-
 „ periant, pastorum nates & fœminarum papil-
 „ las solere abscindere, & has solas ciborum de-
 „ licias arbitrari. *Scotorum* natio vxores proprias
 „ non habet: & quasi *Platonis* politiam, & *Cato-*
 „ „ nis seclatur exemplum, nulla apud eos coniunx
 „ propria est, sed vt cuique libitum fuerit, pecu-
 „ dum more lasciuiunt. Haftenùs ille. Sed de
Scotis vt erant suo tempore, scripsit *Hieronymus*.
 Quæ gens sanè, nunc antè vnâ vel alteram
 ætatem seposita barbarie, humaniora studia at-
 que cultus diuinos insequuta, nobis verò fœ-
 dere sepius atq; non nunc primum quamquam
 in præsenti serenissimi regis nostri clarissimæ
 sororis *Margareta* connubijs coniuncta est, vt
 non nisi honorificè de ea tanquàm amicis &
 consanguineis cogitandum: calcantibus etiàm,
 quod non minimum est, eandem nobiscum in-
 sulæ *Britannica* continentem. Tum *Wottonus*,
 perge tamèn quæso, inquit, doctissime Abbas,
 reliqua quóque quæ sequuntur persequi: faci-
 unt námque quàm apertissimè ad id quod mo-
 dò astruere contendimus, videlicèt vxorum
 communitatem ab orientalibus fluxisse natio-
 nibus. At tùm *Vochius*, faciam equidèm *Wottone*
 mi inquit, quantum præsens negotium postu-
 „ lat. *Perse* itaque, inquit *Hieronymus*, *Medi*, *Indi*,
 „ & *Æthiopes*, regna non modica, & *Romano* im-
 „ perio paria, cùm matribus & auis, cùm fi-
 liabus

liabus & neptis copulantur. Hæc *Hieronymus*.
 Hinc itaque, cùm fæminarum communiones,
 corporum quoque cæruleo colore depingen-
 dorum consuetudinem, à *Phanicibus* qui harum
 gentium nominibus veniunt appellandi, pro-
 fectam arbitrarer, longèque antè *Troia* euer-
 sionem in *Britanniam* aduectam: eoque credibi-
 lis hoc esse reor, quòd quantum memoria
 teneo, de *Troianis* aut *Italicis* fæminis nihil con-
 simile ab antiquitate proditum legerim. Sed
 lamentisne an cachinnis potius accipiendum
 sit nescio, quòd *Cambri* amici atque conterra-
 nei nostri, quos iniquissimè atque adulterino,
 vt inquit *Gyraldus*, vocabulo, *Wallos*, id est, pere-
 grinos atque aduenas & eorum regionem *Wal-*
liam vocamus, cùm nos reuerà in eorum terra
Walli simus, *Troianos* se aut *Troiano* sanguine ori-
 undos tantoperè gestiant. Antiquissimam sanè
 atque nobilissimam gentem, equidem sepissimè
 dolui in seipsum tam iniuriosam extitisse: vt
 cùm longè antè *Troia* ruinam hanc suam *Brit-*
tanniam possederit, velit tamèn proptèr adum-
 bratam *Troiani* nominis dignitatem, quæ nulla
 est, suæ solidæ antiquitatis, quæ vera est, existi-
 mationem amittere. Verùm, *Iarcha Indi* vocem
 apud *Philostratum Lemnium*, velim expendant.
Troia, inquit, ab ijs qui eò nauigauerunt *Acheis*
 deleta est: vos autèm qui de ipsa vulgati sunt
 sermones, perdedere. Solos enim viros fuisse
 arbitantes qui ad *Troiam* militauerunt, multò
 plures,

„ plures, ac diuiniore homines negligitis, quos
 „ aut vestra terra, aut *Aegyptus*, aut hæc ipsa *India*
 „ protulit. *Hactenus Philostratus*. Sed vetus error
 „ occupauit animos multorum, ac fascinauit
 specie antiquitatis quadam suæ, atque ita fasci-
 nauit, vt quod verum est deinceps certè nolint
 cernere. Dein, quod volumus facillè credimus,
 in eos recidit tritum multorum sermone pro-
 uerbum: qui cum illud ament quod asserunt,
 si ipsi sibi confingant somnia minimè miran-
 dum. Quòd certè quidè cùr tam obnixè fa-
 cerent, causam nullam video. Quid, putan-
 dumne *Albionem*, aut si malint *Britanniam*, ad
Troiana vsque tempora, ad decantatum illud
 incendium & *Troianorum* dispersum, vacuam ab
 humano genere atque incultam permanisse?
 scilicèt à diluuiò quod *Troia* captiuitatem mille
 triginta atque aliquot amplius annos præces-
 sit, ad *Bruti* illius parricidæ *Italici* ætatem atque
 aduentum in *Britanniam*? Præsertim, cum quæ
Albion tunc temporis dicta est, nunc verò *Brit-*
tannia à disrupto isthmo dicitur, tam vicina con-
 tinenti fuerit, tam propè à *Gallia* abfuerit, vt
 altera ab altera clarè conspici potuerit. Præ-
 terea, cum in orbe terrarum tot nobiles reges
 vixerunt, tot exercituū imperatores clauerint,
 tot respublicæ præclarè administratæ, tot bella
 insignia gesta, tot celebratæ nauigationes fue-
 rint, tot mutationes regnorum, tot gentium
 migrationes, tot urbium expugnationes, tot
 imperiorum

imperatorum vicissitudines contigerint : vt homines vixisse antè *Troiana* tempora credendum sit, aut certè hodiè nullos viuere. Etenim, vt verè retulit poeta,

Vixerunt fortes antè Agamemnona

Multi, &c.

Namque, quid attinet quingentis octoginta amplius annis antè fundatum *Troianorum* regnum, quod initium quidè sumpsit à *Dardano*, quem vltimo *Ascatidis* anno *Ato* donauit parte agri *Meonici*, atque ita *Troianorum* regnum natum : quid inquam attinet commemorare, quemadmodum *Belus* secundus *Assyriorum* rex, cum ipse parum in eo negotio profecisset, iusserit se mortuo *Ninum* filium, *Sabatium Sagarum* regem (qui vt *Annius* super *Berosum* scribit, fuit *Saturnus* ille à quo *Italia Saturnia* dicta est) interimere, & omnem populum *Babylonico* imperio subijcere, quòd id omnium in orbe primum fuisset, itaque *Sabatium* tandè armis regno pulsum : nisi vt intelligatur tunc homines vixisse ? Certè, virgo *Pallas*, illa quidem in qua *Troianis*, nata, & ad *Tritonidem* lacum exposita, à *Dyonisio Ioue Libyco Ammonis* filio in filiam adoptata est : quæ postea omnem militiam *Libes* prima docuit, & literarum altrices *Athenas* condidit. *Vesta* quoque *Iani* vxor, in *Italia* ignem perpetuò flagrantem virginibus puellis custodiendum tradidit, & vestalium sacra edocuit, quo tempore *Semiramis* quarta *Assyrijs*
iura

iura dedit, & adhuc pater *Noah* fuit inter viuos: hæc quingētis viginti tribus, illa verò quingentis triginta tribus annis antè institutum regnum *Troianorum*. Quo sanè non dùm fundato, *Camefenus* qui etiam *Zoroastes* dictus est, cum numeroſo exercitu *Aſſyrios* inuadens, à *Ninia Nini Babylonie* regis filio ſuperatus & occiſus eſt. *Hyarbas* quoque *Libye* rex ferox armis, ferocior animis, à ſæminis *Palladijs* bello ſuperatus, iſdem ſe humiliter ſubmittens, pacem impetravit. Nec minùs *Balcus* octauus *Aſſyriorum* rex, qui propter victorias & triumphos *Xerxes* appellatus eſt, regnum ſuum uſque ad *Indos* propagauit. Quo regnante, *Iſaacho* patri *Eſanus* & *Iacobus* filij nati: circa quod tempus, *Inachus* primus regnum apud *Argos* adminiſtrauit. Quinetiam *Oſiris*, *Ægyptijs* *Serapis* dictus, *Lycurgum* immanem gygantem peremit in *Thracia*: & *Læſtrigo* ipſe quidè in gygantum numero habitus *Oſridis* ex *Neptuno* filio nepos, *Italia* imperauit, ex quo ut quidam volunt, *Albion*, à quo primum nomen noſtrę inſulæ inditum, ducentis nimirum ſexaginta tribus annis antè natalis regni *Troiani*: quo tempore regni ſanctus vir *Iobus* à *Philone* vixiſſe, & iuſtitia floruiſſe perhibetur. Poſteà verò *Hercules* ille *Libycus* decem cōtinuis annis contrà gygantes bellū geſſerat, plurima monſtra domuerat, multos labores terra marique exant lauerat, de quibus ita ſummatim apud *Onidũ* *Deianira*:

*Se tibi pax terra, tibi se cuncta aquora debent,
Implesti meritis solis utramque domum.*

Pòst quem centum viginti annis natus est *Moses*, qui ingentem *Israëliticum* exercitum quadraginta annorum spacio, bellico apparatu instructum duxit pèr desertum : qui certè non pluribus duodecim annis postquàm *Dardanus Troiani* regni fundamenta iecisset, vt paulò antè annotatum est, vitam cùm morte commutauit . Ad eum itaque modum quem diximus, à *Dardano* institutum *Troianorum* regnum, quod ad eiusdem excidium tercentum non ampliùs annis perdurauit. Quo florente, *Liber Pater*, qui etiàm *Bacchus* dicitur, victorijs ab *Indis* atque etiàm aliundè reportatis, claruit, qui etiàm hanc nostram insulam vnà cùm *Hercule* inuisens, eandem ad arma prouocauit, & ab incolis fugatus est, vt antè annotauimus : dùm *Deborah* & *Barac* iudicarent *Israëlem* . Sic rursùs pòst conditum *Troianum* regnum, sed diù antè eius ruinam, vir fortissimus *Persens*, aduersùs *Persas* dimicando, *Gorgonis* meretricis caput obtruncauerat, quæ incredibili pulchritudine sua homines in stuporem conuertere dicebatur, vsq; adeò vt in lapides transformarentur. Quid verò antè *Troia* destructionem, celeberrimam institutam *Argonautarum* nauigationem referam, in qua tot clarissimi viri militarunt, qui historijs & fabulis celebrantur, quos etiàm *Britanniam* adijsse in decantato illo errore suo, creditur

tur à nonnullis ? Quid atrocissimum inter *Cretenses* & *Athenienses* bellum, in quo deuicti *Athenienses*, nobilium suorum filios quotannis *Minotauro* deuorandos mittebant, donèc, vt scribit *Orosius*, monstrum illud à *Theseo Ariadnes* auspicijs vinceretur ? Quinimò alter *Hercules*, non ille quidèmonstrorum domitor, sed *Alcides*, antè *Troia* euersionem agonem *Olympicum* instituerat, *Cacum* in *Italia* prædonem occiderat, interempto *Laomendonte* eius filium *Priamum Troianorum* regem fecerat. Addite etiàm, quòd *Troia* sub *Tautane* vicesimo octauo quidèmon *Assyriorum* rege, cui *Priamus* vectigalis erat, & à quo auxilium ad eius subsidium missum est, conflagratione ceciderit : occiso ibi nigro *Memnone* eius militiæ principe, cum nonnullis *Amazonibus*, quæ vt *Priamo* ferrent suppetias, illuc armatæ confluerant. *Iephtha* quoque *Iudeorum* dux, *Ammonitas* hostes deuicerat, à *Mose* ad se annos supputans tercentum : *Theseus* prior *Helenam* rapuerat, vnde bis rapta dicebatur : *Amazones Thebas* debellarant : aliàq; permulta pèr orbem terrarum decantatissima, commissa sunt, non solùm antè *Troia* fatalem exitum, verùm diù antè *Bruti* nostri excogitati confictam natiuitatem : & putabimus *Britanniam* interea cultoribus vacuam squaluisse ? Minimè sanè, inquit *Wottonus* : namque ad illud vsque tempus fama est, gygantes cyclopèsque illos, videlicèt ex *Dioclesiani* filiabus natos, atq;

ex

ex incubis demonibus conceptos, hanc terram longo tempore tenuisse, scilicet ad *Bruti Italici* appulsum: à quo, si dijs placet, atque eius comitibus extincti sunt. Tùm *Vochius*, ridenda hæc potius meherculè, inquit, quàm refellenda suauissime *Wottone*, iudicauerim. Quòd si de *Danai* filiabus commentum retulissent, fortassè profectò visum fuisset tollerabilius. Ac cùm de *Danao* loquor, illum subaudiendum censeo, qui *Ægypti* siuè *Ægypthi* frater erat, quorum hic filios quinquaginta, ille filias totidem habuit, à quibus omnes patruèles, excepto *Linæo*, vna nocte sublati sunt. Sed vtraque fabula iuxta vana certè est, atque à veritatis studiosis explodenda, de quibus tamèn in genere ità diuus *Eusebius*: Neque verò, inquit, multitudo filiorum incredibilis videri debet in Barbaris, cùm tam innumerabiles habeant concubinas: vbi notandum venit, corruptam hanc consuetudinem neque in *Græcis* neque *Romanis*, quorum relatione cæteræ nationes omnes barbaræ appellantur, à scriptoribus obseruari. Sed vt ad propositum negotium reuertamur, *Ebranchus* regulus in *Britannia*, à quo *Eboracum* ciuitatem nomen traxisse nonnullis placet, filios ac filias numero penè infinitas genuisse memoratur, fœmellas verò omnes in *Italiam* missas, nobilibus *Troianis* nuptum tradidisse. Deus bone, quæ vnquàm narratio audita est quæ risu acciperetur dignior, ab ijs præsertim qui in vete-

rum historicorum monumentis defudarunt? Nèc minus insulsum est illud, quod de filiis eiusdem *Ebranchi* in *Germaniam* regnum adeptis duce *Affaraco*, sed auxilio *Siluij Albani* adiutis, ab iisdem scribitur auctoribus, qui aquilæ sermones apud montem *Paladurum* loquentis memoriæ tradere propter vanitatis inauditæ notam, veriti sunt. Quod mihi sanè tantò admirabilius videri solet, quantò ipsi peræquè vana veróque pugnancia literis mandare non dubitauerint. Tale certè est *Cesaris* de sua cum *Britannis* cognatione vox, de *Claudij* in *Britannia* mora, de nuptijs inter *Claudij* filiam quam *Gennissam* appellatam confingunt, atque *Arviragum* celebratis: cum sexcentum alijs impudenter conscriptis mendacijs. Sed ad institutum nostrum hæc quidè parum, ad intermissa itaque redeamus. *Albionem* igitur atque eius isthmum quo *Gallia* iuncta fuit, postea maris fluctibus exesum, paulò altius consideremus. Vndè quæso olim in hac terra *Albionica*, tot vrsi immanes, tot lupi carniuori sæuendo errauerint, vt non modò ab ijs pecori vago, sed etiam viatori periculum immineret? Hic, tùm cum paululùm quæstioni insisteret *Vochius*: si mihi liceat, reuerende Pater, inquit *Digonius*, sermonem tuum interpellare, atque transcursum abrumpere, vrsos syluestres olim fuisse in *Britannia* non memini ab aliquo scriptore annotatum, sed lupos frequentissimè, quorum ramèn

mèn genus regali cura atque prouidentis *Edgari* optimi regis, postea prorsus deletum est. At Abbas, est reuera vt dicis *Digoni*, hæc recepta triuialium historicorum opinio, à qua tamèn te, *Wottonumque* nostrum prò summa cognitione vestra, longissimè abesse cupio. Quemadmodum verò illud *Valerij Martialis* carmen

Nuda Calidonio sic pectora præbuit vrsu,
velint intelligere, si non de vrsis *Britannicis*, à quorum aliquo dilaneatum olim laureolum diserte prodit Poëta, aueo discere. *Perottus* enim *Sipontinus* Episcopus doctissimus, in hæc *Martialis* verba scribens, *Britannos* ait, quod neminem latere arbitror, *Calidonos* vsurpatos, quòd non solum *Calidonus* in præsentè versu, verùm illud etiàm ab eodem Poëta alibi scriptum testatur,

Quinte, Calidonos Ouidi, visure Britannos:
Calidonos videlicet *Britannos*, à *Calidonia* *Britannia* sylua dictos, quæ hodiè, vt *Renulphus Cestrensis* auctor est, *Gaetros* dicitur, iuxta urbem *Alclud* & *Recnoc*, & è *Germania* in *Britanniam* transfretantibus, totius insulæ partium prima apparere soleat: è qua, vt idem *Perottus* refert, ingentes ac sæui vrsi *Romam* in spectacula mittebantur. Quod autèm prò *Ætolico* agro intelligimus, *Calidonis* deducitur adiunctum, ità canente *Ouidio*:

Tradidit Aonius pauidam Calidonida Nesso.
Tantum verò abest vt istæ voces ad idem significandum

ficandum instituantur, vt si Prosodiam consulamus, plurimum differant : cùm *Calidonia Britannica* secundam syllabam habeat longam, *Ætolica* verò secundam correptam, longam autem tertiam. Ac cùm *Britannia*, *Seruius* in *Georgicorum* primum, lucis diues dicatur : non esset iniquum consimiles ferarum species in multis vèl omnibus exquirere, quæ non multo labore, nèc longo itinere in illas è *Calidonia* sylua proficisci, vèl vt in *Calidonia* gigni pòst primum ingressum, potuerunt. Celebratur in *Northumbrorum* regni altera parte quæ *Deira* dicitur, *Deiorum* sylua densa frondibus atque olim feris plena : in qua doctus & pius vir, *Ioannes Eboracensis* Archiepiscopus, dignitate posthabita cœnobium sibi atque suorum paucis exædificauit, atque exin *Ioannes de Beuerlaco* dictus est, fortassis à lacu aliquo adiuncto, aut *Hullo* flumine præterlabente, & castorum animalium frequentia, siquidem sigillo communi eiusdem cœnobij, castoris simulacrum insculpebatur. Citrà hanc est ea in agro *Nottinghamensi*, quæ ab arborum proceritate, & infrequentia veprium, *Limpida* sylua noto satis nomine dicitur : saltus olim ferarum lustris notabilis. Quid referam *Argludam Dobunorum*, nemus asperum & arboribus consitissimum, quod an sit *Danica* sylua, *Danorum* aliquandò castrametatione & cæde clara, non temerè affirmauerim : certè luporum atque aprorum latebris, atque

atque vtrorúmque; consecrationibus celebrem ?
 Quid item *Buckingwaldam* apud nos à *Tun-*
bridga oppido non longè disiunctam, cui syluæ
 à fagis arboribus, fortassis à damis nomen im-
 positum est, quæ nunc ibi nullæ sunt, sed quòd
 aliquandò fuerint, deprehensi & supplicio af-
 fecti venatores *Edwardi* regis secundi tempori-
 bus, ex libro *Roffensi* qui in manibus est, con-
 uincitur. Quid syluam *Anderidam Cantio* cum
Suffexia communem, densissimis arboribus ac
 continuis opacam, nèc vllis antiquitùs memo-
 rabilibus ædificijs distinctam, præterquàm *An-*
derida ciuitatis vndè syluæ nomen, *Ælla South-*
saxonum regis furore euerfæ, magnam sanè qui-
 dèm, vix tamèn longitudine ac latitudine tan-
 tam, quantam *Huntingdunensis* retulerit. In qua
Sigibertus Occidentalium *Saxonum* rex, super-
 bia & tyrannide infamis : quòd *Cumbram* vi-
 rum nobilem ac sibi à consilijs, maturè ac pru-
 dentèr consulentem occidisset, posteaquàm re-
 gno pulsus latibulum in hac sylua quæsiuisset,
 ab eiusdem *Cumbræ* subulco interfectus est.
 Quid syluam *Blenam Cantuaria* vicinam, mag-
 nitudinis non contemnendæ, si quæ alia senta
 atque frondosa : cuius hodiè pars benè magna
 in agros ac pascua complanatur, in qua patrum
 nostrorum memoria apri venatione conficie-
 bantur, vt non ineptam sanè ad vrsos quoque
 gignendos, quæ modò vulpium ac taxorum
 lustra opacat, arbitremini. De quibus, cum

nonnullis locis alijs sed his præcipuè proximis
 enumeratis syluis, Ecclesiæ Christi *Cantuaria*
 regali olim munificentia concessis, quoniàm
 ad manum est donationum liber, ipsum quæso
 „ audiamus. Anno Domini, inquit, septingen-
 „ tesimo nonagesimo primo. *Offa* rex dedit ec-
 „ clesiæ Christi *Dorobernia Otteford* & terram
 „ quindecim aratrorum in prouincia *Cantuariensi*
 „ nomine *Ickam, Perbamstede, Rokign, & Andred*
 „ ad pascua porcorum, *Dunmallig, Sandeherst,*
 „ *Snuttelnundem*, & in syluis quæ dicuntur *Buck-*
 „ *bolt, & Blen haubric*, & aliud intèr torrentem
 „ nomine *Eortburnam, & Aghuc, Orgarismike, Tri-*
 „ *on*, & pascua vnius gregis iuxtà *Tenendem*, &
 „ quinquaginta porcorum *Bynneon & Smede*.
 Hactenus donationum liber. Taceo syluam
Nemeam in *Cornubia* amplam & feris abundan-
 tem, in qua pium virum *Rumonum* sibi cellu-
 lam oratoriam extruxisse vbi valedictis mundi
 vanitatibus Deo vacaret, auctor est *Capgrauius*.
 Equidèm in his, nèc non alijs Britannia lucis,
 multis retroactis sæculis & *Ogygia* antiquitate,
 intèr alia ferarum genera vrsos quóque victi-
 tasse atque genitos, accolarum industria pau-
 latim sublato, persuasissimum habeo: cùm de
 lupis, quos *Edgari* regis prouidentia sustulit &
 adhuc nimia copia alit *Hybernia*, & de apris
 quorum ipse vidi aliquos venatione in cibum
 captos, verius esse puto, quàm vt quisquam ne-
 gare audeat. Nèc multum contrà nos facit,
 quòd

quòd *Panagyricus Constantino* dictus, in *Britannia* dulcissima nostra quidè patriam, cui omnes omnium laudationes impares esse arbitror, nemora sinè immanibus bestiis, terras sine serpentibus noxijs, nè quòd *Mancinellus* in *Virgilij Bucolica*, in *Britannia* nullum anguem, auem raram esse dixerit: cùm illa exuberante quadam oratoria facultate, hæc ex terræ nostræ ignoratione relata certum sit, nè minùs feris olim quàm nunc natrice, angue, vipera, cæcilia, rubeta, lacerta, aranea, mure araneo, ac buprestis cùm alijs nonnullis venenatis animantibus careat, quæ utinàm hodiè in multis *Britannia* locis incolarum cùm malo non agnoscerentur, quæ prò huiusmodi & agnosci & metui, testis mihi est & indocta rusticorum turba, & prudens naturæ speculatorum cætus, quem id nè poterit nè debebit latere. Constare itaq; ex his satis clarè potest, ut opinor, non minùs quàm lupos, vrsos quòque fuisse in *Britannia*, licet minori copia. Quod mihi non leue argumentum aduersum eos qui isthmum olim fuisse inter *Britanniam Galliamque*, vèl negauerint, vèl dubitauerint, sæpenuerò videri solet cogitanti qua via ac ratione aliàs illi primùm in *Albionem* venerint. Nemo equidè, puto, hominum cura nauigio aduecta tam nocitura animalia, vèl propagandæ speciei, vèl venationis gratia existimabit: nescio an natando sponte sua tantum cursum confecisse arbitra-

bitur, quemadmodum de Draconibus apud *Aethiopes* refert *Plinius*, de quibus narratur, in maritimis eorum quaternos quinósque inter se cratium modo implexos, erectis capitibus velificantes, ad meliora pabula *Arabia* vehi fluctibus, duplo certè quidè atque suprà longiore, quàm hodiè est è *Gallia* in *Britanniam* traiectu. Hoc autèm si parùm vobis credibile videatur, an itaque è terra recens cælestium corporum energia concalefacta, vulpes, lupos, vrsósque natos dicetis, iuxtà *Ovidij* opere *Metamorphoseos* opinionem, quam ille veteres philosophos vèl gentiles theologos potiùs sequutus, ad hunc modum extulit?

Cetera diuersis tellus animalia formis

Sponte sua peperit: postquam vetus humor ab igne

Percaluit solis, canúmque, vdaque paludes

Intumescere aestu, fecundáq; semina rerum

Viuaci nutrita solo, cèu matris in aluo

Creuerunt, faciémque aliquam cœpere morando.

Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros

Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alneo,

Æthereóque recens exarsit sydere limus,

Plurima cultores versis animalia glebis

Inueniunt, & in his quadam modò nata per ipsum

Nascendi spatium, quadam imperfecta, suisq;

Trunca vident humeris: & eodem corpore sæpè

Alter pars viuít, rudis est pars altera tellus.

Quippe ubi temperiem sumpsere humórq; calorq;

Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.

Cúmq;

*Cúmque sit ignis aqua pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia foetibus apta est.*

*Ergò ubi diluuiò tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altóque recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partimque figuras*

Retulit antiquas, partim noua monstra creauit.

Cæterum, doctissimus Poëta partim fabulanti-
um historicorum, partim theologorum genti-
lium, *Phœnicum* scilicèt, sicùt ego existimo, *Æ-*
gyptiorumque scripta rimatus, vt ingenij sui faci-
litate lectu iucunda, ità certè non admodum
veritati consentanea reddidit. Nisi etiàm for-
tassè, seruatos tempore diluuij in altis monti-
bus, vt præterquàm, aliquorum opinione, gy-
gantes quosdam, nonnullos etiàm alia anima-
lium genera putetis, vt à quibusdam proditum
ipse audiui: idque non secùs quàm in *Parnasso*
monte fieri potuit, de quo sed falsò ità *Luca-*
nus,

Hoc solùm fluctu terras mergente, cacumen

Emicuit, pontóque fuit discrimen, & astris:

quod vt autument qui hanc *Albionis* cùm *Gallia*
commisuram negant, necesse est, rem sanè mi-
hi perquàm absurdam auditu, nè dicam impi-
am. Quæ cùm eloquutus esset ille, Equidèm
non grauatè, Abbas, tulerim, inquit *Wottonus*,
quòd te non facilè patiaris ab hac sententia di-
uelli, tàm probabili, tàm ratione suffulta. In
maioribus enim animantibus, generationem
ex corruptione vèl quocunque modo æquiuo-
cam,

cam, nemo Physicorum admiserit, ac multò libentiùs in minoribus, quæ proptèr corporis exilitatem appellantur insecta. Muscas enim, vespas, apes, crabrones, ex colliquantium corporum tabe, & commoderato cœli tepore: pulicus verò, atque culices, penèque infinita animalcula, ex terræ limosæ nimirum subhumidæque putredine nasci, in professo est: bufones, itémque angues certos, & quædam piscium genera: ranarum verò supernè in aëre progenitarum, ipse cum *Twino* hoc nostro aliquandò decidentium imbri interfui, dùm è *Gallia Cantuariam* proficiscens, *Baramdunam*, hodiè *Barhami* planitiem dictam transiremus. Sed lupos atque vrsos, leones & elephantos, camelos & equos, quis è terra subitò exoriri, aut putrescente alio corpore gigni docebit? Tota certè reluctabitur naturalium philosophantium schola, nèc *Herodoti* mendaciorum videlicèt patris auctoritate mouebitur quicquam, quanquam in fidem adducat feracem suum & prolificum *Nilum*. Nam extrà omnem dubitationem, quòd talia animantia ex vtriusque tantum sexus commixtione proueniant, est necesse, quod in cicuribus domesticisque pecudibus quotidie cernimus. Neque enim plus bos vel equus ex terræ limo de improuisò cuiquam apparuit, quàm arbor aut domus ex fortuito concursu atomorum. Vtraque sanè ratio iuxtà impossibilis est atque absurda, ac sapiente homine

ne indigna, præsertim versato in literis. Attamen, vento concipere equas in *Hispania* ex *Virgilio* didicimus, quæ

Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis,

Acceptantque lenes auras, & sæpè sinè ullis

Coniugis vento grvida, (mirabile dictu.)

quas obuertas & non conuersas, *Fauonij* flatibus, animale concipere spiritum, idque partum fieri, & gigni perniciosissimum, sed triennium vitæ non excedere scribit *Plinius*. Consimile quidè de gallinis oua sinè gallo parientibus narrant mulieres villaticæ, quæ inutilia sunt, nè apta foetui producendo : sicut illi etiã pulli equini meo iudicio, nè vitales, nè prolifici, nè ulli vsui apti futuri sunt, de quibus vterque grauissimus auctor. Quocircà, non ex generatione quæ ab vsitato naturæ cursu deflexit, natos illos vsos, aliãque fera animantia quibus olim hæc insula laborabat existimandum est, sed multò verisimilius Isthmus admitendus est, pèr quem in eam ex *Europa* continente multis retroactis seculis, & humanum genus & belluinum sicco pede pertransiuit, nè quid Philosophiæ, nè quid antiquitati, nè quid Christianæ religioni repugnans concedatur. Sed, vt quæ multas ætatum memorias antecesserunt, solent vèl falsa plerumque, vèl incerta sæpiùs, vèl obscura nonnunquàm videri : ità non rarò præter ista de quibus modò, *Caer* vocabulum quale id tandè esset cogitationem variè

variè distorsit, quod plurimis *Britannia* ciuitatibus adiunctum meminimus. Cuius cum tu paulò antè, doctissime Abbas, mentionem aliquam leuem in transcurso feceris, non data opera tetigeris disputatione, hoc nunc abs te petimus, si placet, vt vberius intelligamus. At ille, non egrè patiar me, *Wottone*, exorari inquit, in re tibi atque cæteris qui adsunt futura cordi, dabóque operam vt ex penitiorè antiquitate, quod quæris, euadat clarius.

Principio verò, reuocare in memoriam oportet, quæ paulo antè de *Orientalium* seu *Phanicum* aduentu in *Britanniam* dicta sunt. Pòst quorum appulsum, penè omnes ciuitates, oppida atque castella *Britannia*, tanquàm cognomine quodam, *Caer* vèl *Cayer* appellata, aliud quóque sibi nomen, scilicèt, vèl à conditore, vèl à fluuio proptèr quem extincta, vèl à cæli foliue natura, vèl à loci opportunitate conditionéque asciuerunt. Latissimus hic campus ad expatiandum, sed quoniàm iuuat, expansis velis, tanquàm accincti ad profectionem nautæ, soluamus in apertum æquor, exempla cuiusque iuxtà vulgi opinionem, breuitatis causare ferendo. Conditoris igitur nomen obtinuerunt, *Caer Lud*, *Londinum Trinouantum* : *Caer Custenni*, *Constantini* ciuitas apud *Ordouices* : *Caer Gwortigern*, *Guthrenion*, castellum *Radnorie*. A fluuio verò præterlabente appellationem sumpserunt, *Caer Iske*, *Exonia Danmoniorum* : *Caer Medmag*,

Medmag, Maideſtonia Cantij : Caer Seiont, Segontium Ordonicum. A cœli ſoliue natura nomenclaturam mutuarunt, *Caer Gwent, Wintonia: Caer Badon, Bathonia : Caer Oderuant Badon, Briſtollia, Belgarum* omnia. Poſtremò, à loci opportunitate conditioneque dicta ſunt, *Caer Kent, Cantuaria Cantij : Caer Glom, Gloceſtria Dubonorum : Caer Hean, Cononium Ordonicum.* Centum alia poſſim nomina ſtudio proferre in medium, ſed non immoror exemplis. Hoc tantum admonuiſſe ſufficiat, hoc ipſum quod *Caer* vocem ſequitur, non ſempèr pari cùm *Caer* eſſe antiquitate, ſed temporis viciffitudine quandoque commutatum. Verùm, cuius gentis vocabulum *Caer* dici debeat, cùm iuxtà omnibus non conſtet, pauliſpèr expendamus. Nemo puto doctus, Latinum dixerit. Sed cùm iſte *Brutus* noſter, vèl illorum potiùs qui talèm ſibi finxerunt, in *Latio* natus, ibique diù educatus eſſe perhibetur : quì potuit *Nouam Troiam* more Latinorum urbem quem condiderat appellare, non ità multò poſt *Caer Luſà* poſteris dictam, qui quaſi ſtatim Latinè loqui dedidiſſent, *Caer* prò vrbe, longiſſimè deflexa voce, dicerent ? Oportuit ſanè mendacem eſſe memorem. *Caer* verò, *Britannis* oîm atque hodiè, idem quod *Phœnicibus* atque *Syris* aliquandò, quod etiàm poſteà *Saxonibus Cheſter, Ceſter,* atque Latiniùs *Ceſtria,* plurimis ciuitatibus atque oppidis additum erat, cuiuſmodi ſunt
Wincheſter,

COMMENTARIORVM

Wincheſter, Rocheſter, Worceſter. Horum nonnulla quóque in *berie, burie & borow* exierunt, vt *Newberie, Cantorburie, Peterborow*: quæ fanè voces, ciuitatem, ſedem, curiam, vel ſepulchrum denotant, nihilque aliud nobis ſonare videntur, quàm quod *Germanis burg, Hispanis briga, Thracibus bria*, apud quos omnes, oppidorum plurimorum ſunt terminationes. Sic florente olim Græcia, latéque diſfuſa *Græcorum* lingua, ac longè etiàm poſt illud tempus, eodem ſenſu vrbes non pauca in πόλεις deſiuerunt, quales ſunt ex Imperatorum & aliorum clariffimorum virorum nominibus, à quibus, vel in quorum honorem extructæ *Tiberiopolis Phrygia, Adrianopolis & Conſtantinopolis Thracia, Claudiopoliſ Hungaria, Perſepoliſ Perſia, Chriſtopoliſ Macedonia*, aliæque complures, quarum poſtrema vox idem quod noſtrum *Caer* præpoſitum vrbi-um nominibus, ex primorū impoſitorum arbitrio, denotat. *Caer* itaque, ſiue *Cayer*, vel *Cabyra & Cabyrum* Latino more pronunciatum, à *Cayer* *Babylonico Chaldaicoſue* vocabulo deductum, *Iacobo Zieglero* viro eximiè docto, munitionem ſignificat. Cælio autèm *Rodigino*, non aliud quàm *Babylonem*, hoc eſt, conſuſionem quandam ex linguarum varietate, & diuerſitate gentium conflatam. *Solino* verò ciuitatem etiàm, vt *Carthago* quæ primùm à *Phœnicibus* ſic nominata, poſtmodùm *Punica* lingua *Cartheda*, hoc eſt, ciuitas noua dicitur, exemplo poteſt eſſe, de qua

qua appositè poëta :

*Oregina, nouam cui condere Iuppiter urbem,
Imperiòque dedit gentes frenare superbas, &c.*

Carthaginem atque *Carthaginenses* intelligens. Quæ utræque voces, *Carthago* videlicet atque *Cartheda*, cum à terminatione *Car* incipiant, argumento certè quidem non leui esse puto, ciuitates atque oppida, quorum nomina ab eadem exordiuntur, modò summa antiquitate fuerint, *Phœnicibus* fundamenta vel saltèm appellationem acceptam referre debere, quibus *Caer*, vt demonstrauius ciuitatem significet, hoc ipsum non magno negotio *Car* contrahitur. Quocircà, *Caer* illud in *Britannia* à *Phœnicibus* originem traxisse credendum, qui primi hominum ab antiqua *Babylone* vel profecti vel profugi, amplissimum illud & capacissimum in *Ægypto* *Cabyrum*, id est, oppidum seù munitiorem condiderunt : super cuius amplitudine & situ, idem *Zieglerus* singulare commentarium proditurum se in *Chorographicorum* tractatione, pollicetur. Ex his ergò, ô *Galfrede*, qui te alieni operis interpretem esse ais, aut tu quisquis fueris tam vanæ & plusquàm poeticæ historiæ consarcinator, poteras didicisse *Chaldaicum* seù *Babylonicum* fuisse *Caer* illud, tot urbium oppidorumque nominibus præpositum, non *Troicum*, non *Latinum*, non *Albanum*, vnde dicéris oriundus, qualia sunt quæ modò commemorauius. Quid multa? Ipsa vox *Caer*, nihil aliud quàm

quàm munitionem,quàm defensionem,quàm propugnationem,quàm fortificationem,quàm castrametationem, quæ tamen idem sonant, significant, adiunctis alijs vrbium oppidorumquè nominibus, quæ cùm in discrepantes linguas ab alijs atque alijs incolis commutata sint, retinent tamèn primam antiquàmque significationem. Sic *Caer Kent Britannis* vèl verius *Phœnicibus*, dulcissimæ patriæ nostræ adeóq; totius imperij *Cantiorum* caput, postea eodem sensu *Romanis Cantij* area, & pèr commutationem *y* in *u* contractiùs *Cantuaria*, e verso in *i* ad finem dictionis est dicta, quæ curiam seù plantiæm *Cantij*, hoc est, loci nemorosi denotat, vbi accolæ cùm incolis conuenire solebant, & negotia transigere. Fuit autèm olim hæc regio admodùm nemorosa & arboribus læta spontè nascentibus, talisque adhuc superest cœlo subestque solo natura, vt mirum in modum syluestat arboribus producendis. Hanc verò ciuitatem, *Saxones* maiores nostri *Canterberie*, quòd *Cantiorum* curia esset, dixerunt. Quæ sanè vox tortuosè vtcùnque, à *Cantor* & *berie* contracta est. *Cant* enim principium dictionis, & *or* prò orum genitiui pluralis *Cantiorum* terminatione, atque his addita *burie*, *berie* vèl *beria*, quæ ciuitatem, curiam, sepulcrum, vèl sedem significat, vt antea retulimus, *Cantorberie*, tanquàm ex *Sineresi* quadam conficiunt, siuè eam potius *Cantuaria* magis *Romanè*, à *Cantij* area, mauultis appellari.

115
appellari. Verùm si adhuc aliud libet antiqua
huius ciuitatis nomina indagare, videbitis eam
ab aliquibus *Carlem*, vel potius *Caerlem* nescio
sanè qua ratione dictam, nisi fortè à *Caer*, &
Leam vel *Lean*, quod *Britannis* virginitatem vo-
uentes significare didici, quasque monasticam
vitam profitentium ciuitas ob religiosorum ibi
degentium numerum diceretur: tùm etiam
Thorowbourne vel *Dorobornia* à recente aqua
transfluente appellationem sortitam, ad discrimen
Dorobrina ubi dulcis aqua cum salsa misce-
tur. Itaque caueant scriptores, nè *Doroborniam*
pro eo portu qui modò *Donorium* dicitur acci-
pian, quod à nonnullis factum ac scriptum
esse animaduertimus, non sinè pudendo er-
rore.

Cæterum, cum nulla penè ciuitas huius reg-
ni, vel natalium antiquitate, vel fortunæ digni-
tate, huic nostræ præferenda, aut nè cum hac
quidè sit conferenda: non rarò tamèn passa
est suos manes, passa suos labores. Claruit qui-
dè diu regum *Cantiorum* fortissimorum regia,
itèmq; Archiepiscoporum sede, ac vtrorùm-
que sepulturis, puritate religionis, numerosita-
te cœnobiorum. Afflicta quoque est sæpius,
cincta obsidionibus patuit vastationi *Dano-*
rum, deformata propugnaculorum quorun-
dam demolitione, consumpta vel diminuta in-
cendijs, vel hostium furore vel casu aliàs acci-
dentibus. Quorum tamèn, meo iudicio, nul-
lum

lum fuit luctuosius, quàm quod proximè, atque annos non ità ante multos quidè, in ædibus Christo sacris exortum est, quo præter alia ædificia, ipsa celeberrima bibliotheca à *Theodoro* Archiepiscopo instituta, à multis benemerentibus amplificata, ac postea ab *Henrico Chichleo* successore consummata, exarsit, ibique inter multa librorum millia, alterum, pròh dolor, exemplar diuini illius operis *Marci Ciceronis* de Republica, flammis exusta est. Alterum verò quod *Romæ* esse accepi, à me tamèn ibi aliquandiu degente non conspectum, sæpius à doctis viris non minùs quam *Iulij Caesaris* libros Anticatones à Cardinale *Erardo à Marcha*, vestro *Lodouico Vine* referente, promissos, cum nonnullis alijs summorum virorum desideratis operibus, typis impressum nondum accepimus. Fuit autèm *Theodorus* natione *Græcus*, *Tharso Siliciæ* oriundus, *Italia* in *Angliam* profectus, ab *Augustino* nostro sextus *Cantuariensis* Archiepiscopus, anno incarnationis dominicæ sexingentesimo sexagesimo octauo, vir *Græcæ* linguæ purioris & *Latine* iuxta doctissimus, qui *Cantuarie* scholam publicam instituit, vndique accitis bonarum artium professoribus, in qua ipse quoque cum *Adriano* docuit, ortique sunt illis discipuli qui pèr totam *Angliam* claruerunt. Ex horum numero fuerunt *Cedda*, *Erkenwaldus*, *Wilfridus*, *Cuthbertus*, *Tobias*, *Albinus* & *Ioannes*: hunc quem aliqui *Ioannem de Benerlaco* fuisse

fuisse arbitrantur, à puero educū summa cura erudiuit, qui postea, vt fama est, venerabilis *Beda* præceptor extitit. *Erkenwaldus* & *Tobias* tātōs progressus in literis fecerunt, vt ille in *Londonensem*, hic in *Roffensem* Episcopum electus fuerit. *Albinus* autē ille magnus, non modò domi in *Anglia* humaniores literas professus est, verum etiā ad *Casarem Carolū* magnum legatione perfunctus: ab eodem vt *Parisiōrum* Gymnasium institueret ac ordinaret, honorificè detentus est. *Ceddā* verò sic *Theodorus* amauit, sic honore prosequutus est, vt cum suis manibus in equum subleuare solitus sit, quò ad diuinum verbum prædicandum expeditiùs proficisceretur: non enim adhuc Episcopi equis, sed pedibus ad ea quæ sui officij erant perficienda, ferebantur. Quintiā multæ nobiles fœminæ, scilicet *Etheldreda* regina, & *Ethelburga* etiā *Edwini Northumbrorum* regis vxor, huius, de quo modò, *Erkenwaldi* soror laudatissima fœmina, cū alijs, vt *Theodorum* docentem audirent, frequentes accesserunt. Hic verò postquā octoginta octo annos vixisset, desijt esse inter viuos: sedit autē viginti duos in Archiepiscopatu *Cantuariensi*. Cuius eruditionis reliquiæ ac tanquā igniculi quidam, antequā bonæ literæ prorsus altis ignorantie tenebris obscurarentur, vsque ad *Odonis* Archiepiscopi tempora, qui erat ab eo decimus tertius, ad tercentum & ampliùs annos, durauerunt. Sed de

Cantuaria antiquitatibus, rebus & fortuna, peculiari tractatu fortassè aliàs, nunc ad *Wintoniam* accedamus.

Hæc verò ijsdem temporibus *Britannis* *Caer guent*, eodem quoque sensu *Romanis* dicta est *Vintonia* : & temporis tractu corruptè nostro more *Wintonia*, à *Saxonibus* postea *Winchester*, id est, vrbs vini vel vinifera, quasi dicas, munitio vel fortificatio vbi creuit optimum vinum in *Britannia*, appellata est. Nam cum antiquitus hæc insula in locis campestribus ac montosis, qui solaribus radijs exponerentur, vitibus ad vinum exprimendum confitis abundaret, ac fieret non illaudandum: nullum tamèn erat *Wintoniensis* *Lyao* latice tractus anteferendum, aut nè conferendum quidèm : quanquàm *Malmesburienfis* *Glocestrensis* agri vites ac vinum tanto perè laudibus evehat. Sed nè nostra sanè domus vineis carebat olim, quibus *Northomes*, *Fishpoole* : *Littlebourne*, *Conningbrooke* in parochia de *Sellinge*, cum nonnullis alijs destinabantur. Verùm hæ, & quotquot in *Anglia* fuerant ad vinum comparatæ, temporum vicissitudine, & incolarum socordia deficere, maximè *Henrici* tertij *Ioannis* filij, temporibus cœpere, cum glifcentibus domesticis & externis bellis, nostrates *Gallicum* vinum & sanguinem ardentius siti rent. Celebris quidèm fuit hæc ciuitas olim, *Arthuri* procerum mensa rotunda, *Occidentali-um Saxonum* regia & sepulchris, episcopali sede, lanarum

lanarum custodia & mercatu, *Henrici* tertij fa-
uore & frequenti præsentia, instructissimo *Wic-*
cani episcopi collegio. Verùm, quid ego hîc
etiàm indignam ideoque deflendam *Edmundi*
Wodstochij Cantij Comitæ, mortem, quàm *Winto-*
nia vidit, commemorem? Qui cùm regem ac
fratrem suum amantissimum, *Edwardum* eius
nóminis secundum, ab *Isabella* impudica con-
iuge sua eiúsque adultero *Mortuomaro*, arctissi-
mo carcere ad necem vsque districtum in liber-
tatem affrere voluisset: in hac ciuitate secu-
ri percussus, interiit. Néque hanc tam piam
ergà fratrem voluntatem, in accusationem so-
lùm inimici obiecerunt, verum etiàm quòd, vt
Adamus Merimuthus est auctor, numerosiori
quàm par erat, famulitio ex *Normannorum* con-
suetudine qui hanc pestem in Angliam, quæ
multorum nobilium amplas hæreditates de-
coxit, primi inuexerunt, constiparetur: alerét-
que seruos nimium otio atque licentia deditos,
qui cùm aliorum bonis abuterentur, nihil pror-
sus reddebant eorum quæ receperant. Nèc
prætereundum sanè *Aurelianum Ambrosium*
quanquàm hîc mortuum, tamen *Ellenduna* quæ
vulgò *Sarisburyensis* planities dicitur, in æditiore
loco qui ex eius nomine *Mons Ambrosy* dictus
est, sepultum. Vbi ipse priùs *Ambrosy Merlini*
mathematici scientia fretus, vt fertur, gygan-
tum choream, vèl immensæ magnitudinis saxa
in memoriam occisorum & sepultorum ibi *Bri-*

tannorum procerum, erexerat. Cæterùm, cùm hæc vrbs fortunæ vtriùsque varietatem sæpiùs cùm nonnullis alijs, vèl suprà nonnullas experta sit: non est tamèn nostrum institutum in præsentia, lamentari fata, sed rimari antiquitates locorum. Tùm *Digonius*, est hoc ipsum quidèm reuerà, inquit, reuerende pater, quod hoc tempore antè omnia expetimus. Itaque cùm *Cantuariam* atque *Wintoniam* ciuitates veterem nominis significationem retinentes, exempli causa, commemoraueris, vt eandem operam in alijs etiàm omnibus explicandis impendas, maiorem in modum, si vacat, postulamus. At ille, minimè verò, mi *Digoni* frater, nève me quæso, inquit, ad tales impellito curas: quibus etsi longè impar non essem, tamen me dies recensendo deficeret. Multa enim vrbium nostratium nomina obscuritate longa premuntur, appellationis primæ vera causa, altis obliuionis tenebris inuoluta. Nihil verò debet esse in antiquitate asserenda, commentitijs fabellis, si fieri potest, loci. Temerarium igitur fuerit, idem de omnibus polliceri, quod de paucis admodum præstari poterit. Dicam tamèn quid ipse *Galfredus*, atque pòst eum *Britannica Anglicaque* historiæ scriptores aliquot, mandarunt memoriæ: videlicèt, has duas ciuitates quas modò commemorauimus, claras quidèm olim atque illustres, ab vno rege *Britannie* qui *Hudibras* dictus fuit: tradit enim omnia tam confidenter,

dentèr, aut saltèm ille cuius est ipse interpres operis, quàm si non auritus sed oculatus testis: vèl tanquàm *Bruto* suo fictitio & *Corinao*, ac postea regum *Britannicorum* seriei vniuersæ, hinc *Cæsari* & *Cassiuellano* à sanctioribus consilijs fuisset. Verùm, hic scriptor ex eorum numero est, qui omnia ex animi sui sententia, non vt gesta erant referunt: facitque ex nihilo aliquid, ex culice, quòd aiunt, elephantem. Cæterùm, quòd ad illas ciuitates, *Cantuariam* videlicèt, atque *Wintoniam* attinet, sic vobis persuadete: nullum *Britannia* regum antè *Iulij Cæsaris* aduentum, totius insulæ monarchiam tenuisse.

Imò verò vix decimam, aut vt veriùs dicam, quadragesimam partem vnum aliquem rexisse existimandum, siquidèm vni *Cantio*, vt diximus, quatuòr reges, *Cingetorix*, *Caruilus*, *Taximagulus*, & *Segonax*, *Cæsaris* tempore præfuerunt. Etenim, hæc tenuis insula, olim in tot regna ob regum atque plebis iniquitatem diuisa, continuis defectionibus, proditionibus, prælijs atq; internecionibus seipsam quàm miserimè dilacerauit, donèc summo Dei beneficio, ab *Egberto* occidentalium *Saxonum* rege in monarchiam redacta est: nescio profectò an rursum aliquandò proptèr principum vèl populi delicta, in consimilem statum recasura. Vnumnè igitur regem duas ciuitates tam amplas, ac tanto intervallo disiunctas, distant autèm centum millia passuum plus minùs, ædificasse cre-

dendum? Mallem equidem quiduis potius, quàm quod veritati repugnat, credere. Fuerunt proculdubio egregiæ *Caera* siue propugnacula *Cantuaria* atque *Wintonia*, sed à totius agri cuius sunt hominibus in suam ipsorum tutelam extractæ, vt haberent reges vbi ab externa vi atq; domestica se tutarentur. Alioqui, quid *Cenomagnis* cum *Segontiacis*, quid *Ancalutibus* cum *Bibrociis*, quid *Cassis* cum *Trinobantibus*: denique quid his omnibus cum *Cassiuellano*, ex quibus *Cesar* cognouit ab eo loco non à *Trinobantibus*, eius oppidum non longè abesse, syluis paludibusque munitum? Oppidum autem *Britanni* vocant, cum syluas impeditas vallo atque fossa munierint, quò incursionis hostium vitandæ causa, conueniant. Quocircà, vnum aliquem regem eas ciuitates condidisse, vt quibusdam placere video, minimè concedendum, quæ multorum opera atque impensis exædificatæ fuerent. Neque potest certè quicquam apertius de *Trinobantibus* & *Cassiuellano* dici, quàm quod tradit *Cesar*, scilicet *Trinobantes* cupere, vt *Mandubratium* quem propter hanc defectionem *Androgeum* vocant sæpius historiæ *Cesar* mittat, vt præsit & imperium obtineat, cuius pater *Imanuentius* in ea ciuitate regnum obtinuerat, interfectusque fuerat à *Cassiuellano*, ipse verò fuga mortem vitauerat, & *Cesaris* fidem sequutus, ad eum in continentem *Galliam* venerat. Adde etiàm, quòd postquàm *Cesar* pèr dediti-

onem

onem *Cassiuellanum* recepisset, eidem interdicat
 atque imperat, nè *Mandubratio*, nè *Trinoban-*
tibus noceat. Equidèm inquit *Wottonus*, videor
 mihi clare videre, atque cuius satis liquere pu-
 to, aut *Londinum* nostrum veterum *Trinobantum*
 sedem non fuisse, aut *Cassiuellanum* non verum
Trinobantum regem, sed vicinum tyrannum, qui
 dolo *Imanuentium Trinobantum* legitimum re-
 gem interfecerat, extitisse. Omninò ita est ex-
 trà omne dubium, mi *Wottone*, inquit *Vochius*,
 eoque sæpenumerò magis mirari soleo, *Cam-*
brobritannos amicos gentilesque nostros, com-
 munis regni cohæredes, ita mordicùs eam te-
 nere sententiam, vt *Trinobantes* & *Londinenses*
 vnâ candemque credant sedem occupare.
 Eoque magis moueor, cùm grauis auctor im-
 primis *Tacitus*, doceat *Romanum* legatum *Sue-*
tonium Paulinum, mira constantia medios intèr
 hostes, *Londinium* perrexisse. Medios dixit in-
 tèr hostes, hoc est, commotos ad rebellionem
Trinobantes, statimque postea *Londinium* sub-
 iunxit, tanquàm alitèr animatum popellum.
 Sed vtatur quisque iudicio suo. Mihi quidèm
 non alienum à ratione videtur, *Desiderij Eras-*
mi ferè coætanei nostri, viri certè eruditi opini-
 onem sequi, qui in *Adagiorum* clarissimo opere,
 ita refert ex *Stephani* testimonio. *Lindus*, inquit, 66
 ciuitas in *Rhodo* est, à qua deductum videri pos- 66
 sit *Londinum* apud *Britannos*, quam urbem *Ste-* 66
phanus Lindonium vocat, citatque *Martianum* 66
 auctorem.

„ auctorem. Siquidem, utrâque insula est *Rho-*
 „ *dus & Britannia*, ac vetus eius gentis lingua quæ
 „ nunc *Wallica* dicitur, satis indicat eam aut pro-
 „ fectam à *Græcis*, aut certè mixtam fuisse : nè
 „ mores quidem admodum diffident à *Græciani-*
 „ *cis*. *Haftenus Erasmus* in enarratione adagij
 quod est, *Rhodi* sacrificium.

Quare, certè tandèm cum ex *Cæsaris* Com-
 mentarijs, tum ex *Taciti* historijs res satis aper-
 ta redditur, *Trinobantes & Londinum* non fuisse
 idem : sed *Londinum* vetus nomen, & *Augustam*
Romanam appellationem, constat tantundèm
 significasse. Atqui, vos quæso, *Wottone* atque
Digoni suauissimi amici, vbinàm tandèm genti-
 um *Trinobantum* urbem collocabitis ? Aliqui
 eam *Colcestriam* esse volunt, nonnulli *Conentri-*
am, nam *Polydori* de *Northamptonia* coniectura
 prorsus explosa est. *Trinobantum* certas sedes
 definire, difficilè admodum iudico, ficuti eti-
 àm vbi *Camalodunum* reponendum, quod *Hec-*
tor Boëtius regiam *Pictorum* facit in *Scotia*, quod
 nisi paucis probari intelligo. Sed qui eum lo-
 cum *Colcestriam* esse volunt, sequuti sunt, vt
 putant, auctoritatem *Ptolomæi*, sed falluntur ni-
 hilominùs. At qui propiùs veritati, doctorum
 quorundam opinione accedunt, *Mealdunam*
Orientalium Saxonum, *Camalodunum Britannorum*,
 esse putant, aliqui verò à quibus stare veritatem
 maluerim, *Wintoniam* esse eam urbem existi-
 mant, propterea quòd veterum *Britannorum &*
 floren-

florentissimi principis *Arthur*i temporibus, ea ciuitas *Camelot* vulgò dicebatur. Stabat ibidè etiam celebratum illud *Claudi*i templum, cuius aliquam ad hunc vsque diem partem remanere videmus. Opus quidè erutu difficile, quandoquidè cæmentum non diuellitur à saxo, licet subindè multòque sudore tentatum subverti. Cuius vrbs situs, videtur quidè quibusdam optimè conuenire cùm eo quod *Plinius* scribit de *Longissimis* diebus in *Mona* insula, quæ distat à *Camaladuno Britannia* oppido, circitè ducentis passuum millibus. Sed non minori obscuritate inuoluitur, ecquod illud *Cassiuellani* oppidum fuerat, quo & hominum & pecoris satis magnus numerus conuenerat, referente *Casare*, quo etiam ipse cùm legionibus profectus, locum natura opereque egregiè munitum expugnauit. Vbinàm verò id olim steterit, vel quale sit hodiè, non ausim propter opinionum diuersitatem asserere: nonnullis *Vindonum*, id est, *Silcestriam*, *Cyrencestriam*, vel *Cherincestriam*: aliquibus *Verolaminum* propter *Santi Albani* oppidum, alijs aliam astruentibus. Sed ad excutiendas antiquitatis tenebras tanquàm ad expurgandum *Angea* stabulum, altero *Herculi*, vel vt ad exturbandos *Saxones* secundo *Arthur*o nobis opus est, tam sunt penè incerta quæ certissima ducimus. Nam si, vt in *Laurentij Valle* commentarijs in *Salustium* legitur, de vrbs *Roma* penè terrarum orbis dominatricis

natricis natalibus, nèc antiqui scriptores *Græci* cum *Græcis*, nèc *Latini* cum *Latinis* conueniant, non mirum, si de antiquissimarum urbium sedibus ac conditoribus in *Britannia* dubitetur, quæ non in tanta hominum luce constitutæ, minùs ampla mercede scriptorum ingenia excitauerunt. Verùm *Arthuri* nomen prorsus silentio præterire, piaculum duxero. Fuit ille quidè verè nobilis iuuenis, strenuus & animosus patriæ propugnator, quemadmodum domestica nobis tradunt monumenta, sed *Galfredi* scriptis multò impar. Nollem equidem tantum tamque pium principem, & tam benè de patria meritum, tam portentosis mendacijs, tamque frigidis nugamentis fulciri, nèc *Andromachen* anguibus cōcinnari, quòd à multis dicitur. *Arthurus* se ipse satis exornat, nèc eget ficti-
 tijs encomijs, sed feretur linguis hominū quādiū in pace iusticia, & in bello virtus laudabitur. Minimè itaq; opus erat *Elephancurum* regem *Hispania*, *Hircatium* *Parthorum*, *Boceum* *Medonum*, *Sertorium* *Libya*, *Xerxem* *Itureorum*, *Pandrasum* *Ægypti*: *Politetem* *Phrygia* & *Tucrum* *Bithynia* ducem in *Romano* exercitu contrà *Arthurum* fingere, & armatos introducere: cum omnes vel mediocritèr in historijs versati intelligant, tales eo tempore non extitisse reges, nèc si extitissent, *Romanis* paruisse. Isti laceri centones non decent *Arthurum* nostrum, cuius prudentiæ, iustitiæ, hospitalitatis, magnificentiæ, fortitudinis,

fortitudinis, gloriæ, plenæ sunt historiæ nostræ,
plenæ exterarum gentium. Qui tanta virtutis
bellicæ laude floruit, vt intèr nouem heroes or-
bis terrarum maximos, & intèr Christianos ip-
se maximus & princeps haberetur. Apagēsis
verò *Galfrede*, tot eumentitos reges, qui te tan-
tū regionum atque regum aliquot nomina
tenuisse indicant, nèc veri quicquam prætereà
loquutum. *Medos* autèm aut *Parthos*, *Armenios*
aut *Agyptios*, *Hispanos* aut *Libes* introduxisse in
catalogum regum ac ducum nusquam tū ter-
rarum existentium, ad *Arthurum* laudibus eue-
hendū, minimè erat necesse, nèc externis bel-
lis occupatum referre, cui satis etiā supérque
fuit *Britanniam* suam ab influentium hostium
direptionibus defendere. *Roma* etiā antè ab
Alaricho capta est, quàm *Saxones*, *Scoti* & *Picti*
Britannia pulsi. Sed hoc lucri faciunt menda-
ces, nempè verum aliàs dicentibus non credi-
tur, iuxtà *Aristotelis* sententiam. Fœlix autèm
Cornubia Arthuri natale solum, quod primū
tanto principi auram ætheream præbuerit qua
vesceretur: *Cilceſtria*, quæ regio diademate co-
ronauerit: *Dubritius Legionensis* Archiepisco-
pus, qui sacro oleo inunxit in regem: misera
verò *Britannia*, quæ tantum *Hectoris* immatura
morte amiserit. De cuius morte, quod tam
multæ circumferantur fabulæ, effecit scripto-
rum grauium penuria eo tempore, poëtarum
verò leuiculorum plus satis. Sepultura eius
quoque

quoque diù incerta, donè corpus in cœnobio *Glasconienſi*, *Henrici* ſecundi temporibus, è terra erueretur. Sepulchra eius alia itèm non vno loco oſtenſa, cùm inſcriptionibus, ſed nominis fortàſſè ſimilitudine poſteritati impoſitum eſt. Quòd autèm ad opinionem attinet, qua ruruſ ſit regnaturuſ, equidèm libentè crediderim tam pio Principi, tam virtutis ac patriæ cupido, immortalitatis regnum in reſurrectione mortuorum cùm pijs omnibus deferendum: quod fortè intelligere tantummodò voluit auctor illius verſiculi:

Hic iacet Arthuruſ, rex quondam, rexq³ futuruſ:
 „ eoque magis, ſiquidèm, vt refert *Cicero*, benè
 „ meritis de patria, quaſi limes ad cœli aditum
 „ patet: omnibùſque qui patriam conſeruaue-
 „ rint, adiuuerint, auxerint, certum eſſe in cœlo,
 „ ac definitum locum, vbi beati æuo ſempiterno
 „ fruantur. Sed in terris infœlix certè cùm *Alexandro Macedone*, qui parem atque *Achilleſ*, laudum ſuarum præconem non inuenit. Quo verò tempore claruerit apud auctoreſ incertiuſ iactari video: cùm quidam circà quadringenteſimum quinquageſimum tertium, aliuſ circà primum ſuprà quingenteſimum, aliqui quadraginta duobuſ annis ſeriùſ, *Tylberienſiſ* autèm, circà quingenteſimum decimum quintum à Chriſto nato annuſ antequàm extingueretur, floruiſſe ſcribat, cùm nonnulliſ alijs quæ de eo ineptè fabulatuſ eſt. Non deſunt tamen, qui

Arthuri

Arthuri animum vèl animositatem potiùs, tanquàm metemphychofi quadam in aliquo huius regni heroico principe reluxisse postea arbitrentur, siuè ex *Saxonum* regum serie, siuè post acquisitum à *Normannis* imperium : fueritne is *Edwardus* primus, quo regnante *Arthuri* diadema aureum inuentum & eidem traditum, an *Henricus* eius nominis quintus *Gallorum* terror, an *Edwardus* niger ille Princeps belli fulmen, an *Henricus* septimus ex antiqua *Britannorum* regum prosapia oriundus, an eius filius maximus natus eodem cognomine *Arthurus*, quem iuuenem nobis mors inuida rapuit, an eius frater *Henricus* octauus fortissimus Princeps, an quispiam proximis sæculis victurus. Cecinit enim oraculis *Ambrosius Merlinus*, ad *Britannorum* gentem labentibus annis regni diadema recasurum. Quod tamèn potiùs euenturum post adeptam victoriam à *Normannis*, quorum stirpem regiam ad aliquas generationes, *Tauri* animalis nomine isti vani rerum futurarum indagatores intelligunt, Prophetaster quidam huius vaticinij quasi interpret, clariùs tanquàm digito demonstrare voluit, his versiculis.

Brutus finitur, post hunc nullus reperitur.

Tempus nescitur venienti quod stabilitur.

Tempus transibit, Taurus mucrone peribit.

Merlinus scribit quòd Bruti stemma redibit.

Etenim pèr *Bruti* stemma, *Britannorum* regum
prosapiam

profapiam inaudiri vult, quæ cum aliquando
 tanquàm extincta iacuerit, non, nisi prius peri-
 erit mucrone *Taurus*, vt *Merlini* fert opinio, re-
 uertetur. Quinetiam, Angelus ille fatidicus,
 qui in somnis *Cadwalladro* regum *Britannorum*
 ultimo, respōsa dedit, *Britannici* imperij instau-
 rationem, (si fas est credere) prædicere visus est,
 sed longò pōst tempore affuturum : scilicet,
 cum *Merlini* atque *Aquila* in monte *Palladuro*
 vaticinantis oracula sup̄ ea re, complerentur.
 Prædixerat enim *Aquila*, siuè *Iouis* ales, siuè is
 vir aliquis fuerit prophetico spiritu afflatus, to-
 tius insulæ imperium, *Britannis Roma Cadwala-*
dri quondam regis sui ossa secum afferentibus,
 cessurum. Quod tūc demum futurum dicebat
 Angelus, cum ad par incrementum vitiorum
 offensarūmq; in diuinum numen peruenissent
Angli cum *Britannis*, idem tūc luentibus amis-
 sione imperij. Vitia verò illa ob quæ *Britanni*
 regno exuti sunt, ex nonnullorum relatione
 „ fuerunt, Negligentia & mala vita Prælatorum :
 „ rapina Potentum : cupiditas Iudicum : rabies
 „ periurorum : detestabilis luxuria, & deformi-
 „ tas vestimentorum : quibus accesserunt insu-
 p̄r etiā int̄r plebem priuatæ sinultates,
 proditiones & rebelliones in principes : quo-
 rum etsi hæ sint fabulæ, & delirantium nuga-
 menta, interfuerit tamēn & Principum & po-
 pulorum omnium meminisse, vt cum iusticia
 euehat gentem, ab consimilium scelerum per-
 petracionem,

petrationem, regna sæpenumero, Deo vindice, prorsus dissipari, atque aliò transferri intelligant. Cùm enim Principes, mortales quidam dij, æterni Dei in terris munere fungantur, consonum est vt summa eis secundùm eum obedientia exhibeatur, qua nulla potest excogitari sacrificium illi acceptius: atque vicissim vt iisdem terrestres dij, commissum sibi populum æquitate gubernent, qua nulla alia virtute ad Deum propius acceditur, aut vitio longius receditur vbi ea defuerit. Hæc verò omnia an modò effecta data, quoniam oraculorum subobscuriora solent esse complementa, an postea sint expectanda, incertum est. Ac de *Ambrosio Merlino* quidè, qui iisdem temporibus vixit cùm *Vortigerno*, (nam cùm *Syluestro* magis quidè veridico qui sub *Arthur*o vaticinatus est, mihi nunc negotij) quod tradunt annales & domestici & externi, hodiè non solet in questionem venire: cùm ex *Cambris* qui doctiores sunt & cordatiores, vt sunt eorū plurimi, totam eius ex incubo genesim, vt ineptam derident, & damnant vt impiam. Quinetiam, neque *Galfredi* de eo sententię, neque operis insulsi compilatori consentiunt. Fuit autem *Merlinus* qui ignoto patre, *Adhama* nobili fœmina natus est, vir præter vulgi captum egregiè doctus, reconditoris Philosophiæ sciens, multarumque rerum cognitione suspiciendus. Extant quædam eius vaticinia vel prognostica potius, cùm

esset insignis syderum contemplator, quorum mihi semel contigit videre genuinum rescriptum : nam quæ sub eius nomine de idolis, bestiis, floribus & volucris vulgò distrahuntur, sunt *Bardi* alicuius triuialis, vel leuiculi cithe-rædi. His nimum credula nostrorum *Cambro-rum* multitudo indoctior, ijs se plus satis mace-rando torquet. Itaque cum vulgus, quæ sunt longè suprâ facultates suas habere soleat, & colere prò diuinis, credebatur *Merlinus* plus esse homine, cum esset verè nec incubo nec suc-cubo dæmone fatus. Talis erat etiâ antè non multos annos, scilicet tempore *Edwardi* primi, *Rogerus Baconus* *Anglus*, ordine *Franciscanus*, *Oxonien-sis* incomparabilis *Mathematicus*, qui nonnullos ædidi eius argumenti, nonnullos theologicos libellos, quorum qui de *Victoria Christi* contra *Antichristum* inscribitur, dig-num imprimis censeo qui à vobis perlegatur. Cuius opera omnia graphicè manuscripta, & fortitèr compacta, ab ignaris hominibus, ut erat temporum aliquot superiorum deflenda barbaries, qui se tamèn sciolos haberi vole-bant, non intellecta & prò necromanticis damnata, longis clavis affixa tabulatis, in bib-liotheca *Franciscanorum Oxoni*, blattas ac tineas pascentia, sitûque & puluere obducta miserè computruerunt. Hoc quanquàm ab illis veri-similitudine boni, ad supprimenda malarum artium volumina factum : non dubitandum tamèn

tamen quin eadem opera atque ignorantia, præstantia aliqua scripta prorsus extincta sint, quibus etiam gratiæ habendæ quod ullis hodiè fruamur.

Porro, de *Merlino*, non modò *Galfredus* suo more mirè fabulatus est, verum etiam post eum cum multi alij, tum quidam *Gulielmus Parisiensis*, qui ut est ab *Egidio Masserio* annotatum, immodicè nugatus est, & de gentibus quibusdam ab incubis natis, & eorum ortu primario è dæmonibus prodidit. Sed vir vndiquaque doctissimus, *Ioannes Lodonicus Vives* amicus noster, in diuum *Augustinum*, de istiusmodi generationibus ad hunc modum differit. Extant, inquit, hodiè nonnullæ gentes quæ originem suam habere gloriantur à dæmonibus, qui coierint cum fœminis virili forma, vel cum viris fœminea: quod turpius esse mihi videtur, quàm referre nobilitatis suæ initia in piratas, aut latrones, aut sicarios insignes, quod multi faciunt: hæc ille & ibidem plura, horumque similia multa in libro de Disciplinis. Ineptum sanè quidè valdè, inquit *Wottonus*, quod de quarundam gentium opinione suarum natalium refers, quodque satis intelligo ab aliquibus obseruatum, illis tamen non insolens, qui à parricida se ortos ostentant.

Verum, hoc mihi gratum est in primis, reuerende Abbas, quòd *Merlinum* à suis prò præstigiatore habitum, honestis artibus imbutum,

non impuris incantationibus inquinatum as-
 feras. Hęc enim immundorum spirituum, ma-
 lignorumque dæmonum inuenta sunt, quibus
 homine cum Satana societatem ineunt, vt op-
 timè docet *Firmianus* ille *Lactantius*: quorum
 numero Astrologiam, Aruspicinam, Augurium,
 Oracula, Necromantiam atque artem Magi-
 cam ascribit. At *Vochius*, non omnem, inquit,
 Astrologiam neque Magicam damnarunt the-
 ologi. *Lactantius* verò, alioqui doctissimus &
 disertissimus scriptor, parùm tamèn in Mathe-
 maticis versatus, curiositatem harum artium
 perstrinxisse sibi meritò visus est, studio certè
 virtutis, ac tanquàm pio errore. Sed de bonis
 literis, & morum cultura apud *Britannos*, diuersi
 diuersa tradiderunt. *Marcus Cicerò* in epistola
 ad *Atticum*, vbi belli *Britannici* exitum expectari
 scribit, nullius ex ea spem prædæ nisi ex manci-
 pijs ait, ex quibus nullos puto, inquit, te literis
 „ aut musicis eruditos expectare. Et libro de na-
 „ tura Deorum, pariter eos cum *Scythis* barbariæ
 „ infimulat. *Diuis Hieronymus* sæpiùs *Britanno-*
rum & *Britannia* meminit, sed ità, vt eam sem-
 pèr loco alicui cultissimo ex diametro oppo-
 nat, & morum humanitati prædito maximè
 contrariam. *Erasmi* verò nostri hæc est senten-
 tia, vt eam *Germanorum* & *Gallorum* incurfioni-
 bus effectam cultiorem arbitretur, sicùt ego
 quoque iudicare soleo ab *Hunnis* & *Gothis Ita-*
liam, cum ab ijs omnis humanitas & pietas ex-
 tincta

tineta sit. Nam *Germani Saxones*, homines ethnici & prophani, omnem humanitatem & morum ciuilitatem sustulerunt, Christi que religione prorsus deleta, paganismum altissimum induxerunt. *Dani* verò, quantam vastitatem regno intulerint, & crudelitatem in gentem exercuerint, brutis quàm hominibus similiores, notior est historia quàm quòd eam repetere habeam necesse. Postremò, *Normanni* qui sunt vera *Marcomannorum* soboles, & prò *Gallis* haberi volunt nèc sunt tamèn, plurimùm terre, plurimùm genti nostræ multis iniurijs afficiendo, & tyrannide grauissima opprimendo, obfuerunt. Omnia omnium scripta, monumenta, antiquitates, memoriam rerum antè suum aduentum gestarum obliterare, regum diplomata rescindere, municipiorum priuilegia euertere, ciuitatum immunitates antiquare, nobilium familias exterminare, ingenuos in seruitutem rapere, bonos omnes malè mulctare, agros excultos in solitudinem conuertere, prò sua libidine omnia instituere,

Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti.

Quì ergò harum gentium incursionibus hanc insulam factam esse cultiorem dicis, *Roterodame*? Cùm *Galenus* scribat se sanitatis sua præcepta, cùm alijs Barbaris, tum nominatim *Germanis*, non magis quàm vrsis, apris, & leonibus prodere : de quorum ferinis moribus multa referuntur apud *Aeneam Syluium*. Quinimò

discite totius orbis terrarum incolæ, *Britanniam* nostram à solis *Græcis* atque *Romanis* factam esse moribus cultiorem, bonis literis instructiorem, aliarum verò gentium omnium appulsu barbariorem. Sed vt ad Magiam reuertatur oratio, quam ab antiquorum *Druidum* hîc & in *Gallia* institutis & religione profluxisse, ac tantquam manu traditam, persuasum habeo : Hæc multò antè *Romanorum* in *Britannia* imperium, & post etiàm in hac insula mirè inualuit, delata primùm sinè dubio ab Orientalibus quos dixi, nimirum *Phœnicibus* & *Babylonijs*. Ab his prætereà ipsa Disciplinarum mater Philosophia initio introducta est, vt non sinè causa dubitari possit, illîsne à *Græcis* & *Romanis* tradita, an ab illis potiùs ad *Græcos* & *Romanos* deriuata videatur: barbari enim omnium iudicio primi philosophari cœperunt, hînc itaque est quòd dicit *Cæsar*, Disciplinam in *Britannia* repertam. Ac fuit ille quidè̃m diligentissimus rerum omnium perscrutator, & earum quæ reperierat scriptor eloquentissimus, vt eius *Commentarij* testantur, in quibus quæcunque de huius insulæ primordijs, & incolarum moribus accipere poterat, summa fide prodidit memoriæ. Non enim, quandoquidè̃m vir summus & princeps Reipublicæ fuit, ac in *Britanniam* cum imperio profectus est, aut potuit plura de ea intelligere quàm quæ ipse mandauit litteris, quod ipse in *Commentarijs* palàm profitetur : aut non voluit

luit suscitando inquirere, quod non erat illi vfitatum, cum vndique conquisitis monumentis, & accersitis mercatoribus, nec quanta esset insulæ magnitudo, nec quantæ nationes eam incolerent, nec quibus institutis vterentur, reperire poterat : aut certè reliquit quæ essent ad hoc negotium perficiendum necessaria, quod hominis fuisset desidiosus & tempore abutentis & imperio, & à *Cæsaris* quidè indole, cum esset omnis laboris patientissimus, quàm longissimè disiunctum. Verùm cum ipse Imperatorum primus cum exercitu hanc insulam ingressus esset, eò certè diligentius antiquitates gentis, morèsque populi sibi rimandos arbitratus est, vt prius incognita aperiendi suis, gloriam aucuparetur. Cuius vnus cum essent *Romani* fitientissimi, sic fortitudinem, temperantiam & iustitiam coluerunt, vt prò humanorum benefactorum mercede, totius terrarum orbis imperium diuinitus illis concederetur. Quorum exemplis plenæ sunt linguæ omnium exterarum nationum, plenæ sunt literæ omnium *Romanarum* historiarum : neque plurimorum maiorum aut successorum laudibus impar *Iulius Cæsar* fuit, quem Deus Optimus Maximus auctorem esse voluit *Romana* amplitudinis in Monarchiam conuertendæ. A quo *Claudius* Imperator, secundus ad has oras classem appulit : quem hîc multa gessisse memorant nostræ historiæ. Produnt enim, venisse eum in *Britanniam*

ad repetendum vectigal imperio *Romano* debitum, ibique ab *Arvirago* rege fugatum eius exercitum atque ipsum captum, filiam suam nomine *Gennissam* illi nuptum dedisse in pacis fœdera, & perpetuam amicitiam: Castellum insuper atque ciuitatem ex suo nomine *Claudiocestriam*, hodiè *Glocestriam* condidisse: & prætereà moratum in *Britannia* totam hiemem. Ceterum *Galfredi*, vt sæpè aliàs,

Hic immensa cani spirant mendacia folles.

Non enim moratus est in *Britannia* vltra viginti dies, ac nè tot quidè, vt scribit *Dion Cassius*. Sed vnum quod verum erat, nè illud quidè minimum, hoc à *Galfredo* viro docto prorsus prætermisum miror: *Scribonium Largum* videlicet doctissimum *Medicum*, cùm *Claudio* in hanc insulam profectum, quod & ipse de se testatur, & diligentèr *Ianus Cornarius Medicus* annotauit. Erat autè antiquitùs, imperatoribus, regibus atque magnatibus solenne, quocùnq; terrarum proficiscentibus, *Physicos* atque *Archiatros* suos secum ducere, qui non solùm ad bonæ valetudinis custodiam, atque etiàm si quid noui in tractibus peregrinis, vèl ad cibum, vèl medicamentum occurreret, diligentius examinandum: verùm etiàm, vt hodiè quoque alicubi fit, ad sanctiora consilia admittebantur. Sic *Alexandrum Macedonem* ad orbis terrarum debellationem *Aristoteles*, sic *Antonium & Cleopatram* in *Aegyptum* *Dioscorides*, sic denique

denique *Marcum Aurelium* & *Lucium* imperatores Romanos in Germaniam *Demetrius Medicus*, sic multos clarissimos principes doctissimi viri sequuti sunt. Multa verò *Scribonius* videre atque intelligere in *Britannia* poterat, de incolarum antiquitate & moribus, de regionis natura & temperie, de rebus in eadem dignis admiratione : Multa de aquis, de potubus atque cibis & eorundem præparandorum ratione, de locorum, vt ita dicam, genijs,

Et quid nostra ferat regio, & quid ferre recuset.

Multa denique quæ ad *Medicinalem* materiam pertinent ex animalibus, plantis ac terræ visceribus petita, & quas herbas non passim obuias hæc insula producat, obseruare poterat, non minùs quàm in *Luna* portu *ἑσπερίων* illud, quod apud nos, vt ego arbitror, non minori quantitate quàm in *Sicilia* vere & æstate erūpit, florétque : Itémque *Critimum* marinum, qui in mediterraneis regionibus non succrescit, gustatu falso, quo ad condimenta vtimur : Nèc minùs *Bistorta*, quæ quòd vel solum isthic ferè, vel fœlicius proueniat, herba *Britannica* dicitur, cuius facultatem miram in profligando chronico quodam morbo difficilis alioqui curationis, experimento mihi cognitam, non est huius loci commemorare : Et prætereà *Empetron*, quæ & *Petrifindula*, *Britannia* propè peculiaris, cuius ad vrinas ciendas, & expurgandos calculos, renùmque ac vesicæ sabulosam materiam, vsus perquam

perquàm necessarius est. Postremò verò, *Crocum* ad cor exhilarandum, & sedandos dolores utile, cuius fortassè non est vbique terrarum quàm in agris *Essexio*, *Suffolcio*, & *Cantabrigiensi* tam vbei prouectus: quæ sanè omnia, atq; istis longè plurà quæ ad *Medicinam* pertinent, *Scribonium* in *Britannia* obseruare potuisse, atque etiàm diligentèr obseruasse, mihi quidè m minimè fit dubium. Quòd si, vt verisimile est, hic quòque sit idem *Scribonius* cùm eo, qui *Mathematicus* apud *Suetonium* in *Tiberio* sponndit etiàm regnaturum, vt videlicèt *Medicinam* & *Mathematicam* disciplinam coniunxerit, poterat etiàm sibi fortè antea incognitos accessus & recessus *Oceani* miros prò varia *Luna* pèr *Eccentricum* distantia intueri. Ac cùm antiquorum opinione, *Britannia* in Fortunatarum insularum numero habeatur, quòd in mari *Atlantico* iacere à *Plutarcho* prodatur literis, huic eius perquàm amabilem aëris temperiem, exoptabilémq; cœli circumambientis clementiam, sensuum iudicio experiri licuit, quæ sanè bruma aliquantulùm plus iusto frigidior, & *Arnobio* sole defici dicitur, sed circumfluentis maris tepore recreari. Cuius etsi proptèr *Britannorum* fortitudinem inaccessa *Romanis* loca, Christo tamèn subdita, refert *Tertullianus*. Indagare quinetiàm *Poli Borealis* altitudinem poterat, cuius ab *Æquatore* distantia regionis latitudo dicitur: & ascensionem obliquam planetarum exquirere:

exquirere: Itémq; cælestem longitudinem atq; ei quemadmodum terrestris respondeat, quæ cum aliàs per organa quædã Astronomica, tum pèr *Luna* deliquia cognita, portuum, oppidorũ, ciuitatum locorũque omnium intercapedo inuestigatur: Cui insupèr *Planeta*, & *Zodiaci* signo subsit *Britannia*, cum hoc ad corporis perfectionem operetur, ille ad animæ virtutem accomodetur. Etenim *Luna*, quæ ex erraticis, nostris finibus dominatur, ex rebus, omnia quæ humore abundant, mare scilicèt ac flumina & horum fluxus & refluxus, legationes, nauigationes, itinera, peregrinationes, & literarum studia: ex personis verò, *Reginas*, viduas, plebem, cursores, legatos nuncios, nautas, piscatores, vagantem infimæ sortis popellum, & quicunq; vitam in assiduo motu degunt, in quo vt mihi quidè m videri solet, nostrorum hominum natura mirè describitur, sub imperio tenet. Cuius princeps Intelligentia qui eidem præsidet, Abbatì *Tritemio* est *Gabriel*, hominum, ædificiorum, vrbiũ significator & amplificator, quibus sempèr hæc insula abundauit, nèc carebit vnquàm: & *Aries* signum cœleste ex ignea triplicitate, septentrionalem moderato calore & siccitate contemperans.

Ac cum verò adhæc, virtutes quædam reconditioris atque excellentioris cuiusdam facultatis, à superioribus corporibus in hæc inferiora deferantur: quid in hac prò aliarum gentium more,

more, vèl secùs vsu veniret, considerandum erat. Quemadmodum enim, qui ex ferri sili-
cisque collisione excutitur ignis, si in materiam
combustibilem recipiatur, fouetur ille quidem
vigétque : ità quæ à cælestibus illis luminibus
motu, lumine atque influentia vis defluit, si qui-
dem in præparatam mentem inciderit, mirifi-
cos potest effectus producere. Nàm, quandò
vitæ sanctitas, fortis cogitatio, ardens deside-
rium, certa intentio, & plena fiducia, ad cœli
virtutes se accommodauerint : animæ rationa-
lis facultas omni stella fortior efficitur. Quòd si
his accesserint verba propositi operis nomine
concepta, idque electis temporibus, ità vt in-
tentio proloquentis speret se posse id consequi
quod conatur : ineffabilem habet potestatem.
Sed de his plura libro de *Intentionibus*, de quò
paulò antè *Rogerus Baconus*. Climatis non mi-
nùs notitiam habere poterat cui subiacet, cùm
veteribus septem tantùm vtrinque ab *Æqui-
noctiali* numerentur, atque *Britannia* aliquantò
extrà septimum in septentrionem vltrà *Dia Bo-
risthænos* extendatur, donèc pèr *Riphaeos* vèl
Meotidis paludes, & pèr *Daniam* alia duo *Cli-
mata* à recentioribus adijcerentur, vt intrà pri-
oris complexum hæc nostra regio verè com-
prehenderetur : Parallelum quoque & deci-
mum octauum quidèm, & vicesimum sex-
tum etiàm, quorum comparatione dies diem
horæ vnius quadrante superare longitudine
deprehen-

deprehenditur: Quæ itè m stellæ fixæ ipsum supra caput nostrum punctum, quòd *Zenith* dicitur, perpetuo cursu perambulent: Quæ dierum, noctium & crepusculorum quantitas: Qui venti crebriùs regiones nostras verrant: Quæ admodum ad serenitatem & imbres, ad calorem & frigus propensum cœlum: Quàm incertum sit ex astrorum mutuis configurationibus, in locis maritimis atque insulis imprimis, de aëreis commutationibus ferre iudicium, quod *Ptolomæus* tanquàm parum honorificum damnauerit: Denique, qui montes: quæ valles: quæ flumina: qui portus: quæ moles: quæ littora: quæ naturæ miracula: quæ totius insulæ dimensio: quæ forma, rotundanè, an quadrata, an cuneata, an triquetra, vt delineantibus hodiè rectiùs describitur, & in summa, quæcunque ad *Mathematicas* considerationes attinent, quæ sanè virum egregiè doctum qualis *Scribonius* reuerà fuit, in longinquis regionibus peregrinantem, vèl præter ardens scientiæ studium, latere non poterant, vèl proptèr summam cognitionem non præterire. Quorum quidè m, quanquàm non omnium, exemplum non contemnendum, aliud agens certè non hoc ipsum tamèn, dùm *Quinti* fratris ex *Britannia* vsque missis literis respondet, ad hunc modum expressit *Marcus Cicero*. Ô iucundas mihi tuas de *Britannia* literas! timebam Oceanum, timebam littus insulæ. Reliqua non equidè m

dèm contemno, sed plus habent tamèn spei
 „ quàm timoris, magisque sum sollicitus expec-
 „ tatione ea quàm metu. Te verò *verbum*, scriben-
 „ di egregiam habere video. Quos tu situs, quas
 „ naturas rerum & locorum, quos mores, quas
 „ gentes, quas pugnas, quem verò ipsum Impe-
 „ ratorem habes, &c. Hæc certè illi. Mihi verò
 si liceret voti me esse compotem, optarem qui-
 dèm vt ipsius *Quinti Ciceronis* epistola extaret,
 ad quam hæc est responsio : nescio quidèm
 quantam lucem afferret cùm ad multa alia,
 tum ad ea quæ proximè egimus. Quæ sanè
 omnia, atque his quidèm plura, in *Druidum*
 disciplina tradebantur, quæ Dei naturam, cœli
 contemplationem, syderum motus & iudicia
 ex *Agyptiorum* arcanis, rerum naturalium fa-
 cultates, mundi magnitudinem, orbis terrarum
 & priuatas regionum descriptiones, itémque
 animarum immortalitatem sed ex metempsy-
 chosi docebat. Druides enim, veteribus *Ger-*
manis, *Gallis* atque *Britannis*, sacerdotum ac
 prophetarum munere fungebantur, quos reli-
 gionis custodia, sacrificiorum procuratio, om-
 nis theologiæ ac sapientiæ doctrina penès erat.
 Hij verò, quemadmodùm *Hama-dryades*, à *δρυς*,
 hoc est robore, quæ est quercus species, quòd
 sub illis dijs litarent, & ex iisdem vaticinaren-
 tur, dicti sunt. Cùm enim *Hamadryades* genti-
 bus roborum deæ sint, vnà cùm iisdem robori-
 bus quæ nascuntur, cùm iisdem quòque exci-
 sis,

sis, vèl quocùnque modò pereuntibus emoriuntur, vndè nomen consequutæ: rursus, cùm alijs denuò è terra repullulascunt, non minùs quàm in alijs corporibus renasci hominum animæ putantur. Ac quanquàm non paucis arborum generibus viscus innascatur, id tamèn quòd robori inerat *Druidibus* imprimis celebrabatur: quòd quicquid illis adnasceretur è cælo missum, signúmque esse electæ ab ipso Deo arboris arbitrantur. Hic illis suæ superstitionis persuasione ad multa sacer, ad ipsum morbum quidèm sacrum, ac consimiles cerebri totiúsque neruosi generis affectus à *Medica* facultatis peritis imprimis utilis vsurpatur. Quinetiàm si doctam Poëticen in consilium adhibere lubet, hic sanè ille est, qui

—————*latet arbore opaca*

*Aureus & folys, & lento vimine ramus,
Iunoni inferna dictus sacer,*

quem ex *Sibylla Druidum* vt apparet, religione & sacris initiatæ mandato, decerpere ab arbore, & manu gestare oportebat *Aneam*, priusquàm sacra dijs infernalibus perficeret, quibus veniam ad *Erebum* descendendi impetraret. Quod meo sanè iudicio nihil aliud est dicere, quàm quòd hic ramus commodè ad *Cacodæmones* & malignos spiritus arcendos præferatur: in quem finem usam eo antiquitatem legimus, qui etiàmnum hodiè in multis *Angliae* locis ad larvas & incantamenta, domorum fenestris,

stris, laquearibus & parietibus, à credula multitudi-
 tudine affigitur. Ac cùm ex *Druidum* institu-
 tis, mos esset nonnunquàm humana corpora
 & sanguinem litandi : non minùs prudens po-
 ëta *Miseni*, *Aeneæ* nimirùm socij ac amici mor-
 tem & funus ob oculos ponit, vt saltem de-
 mortui rogo, cineribus & sepultura placaren-
 tur dij, qui solebant eiulatione accæde viuen-
 tium fieri æquiores. Hæc verò omnia à *Phœ-
 nicibus* ad nos introducta videri possunt, qui
 superstitionum multarum antiquis *Britannis*
 auctores extiterunt. *Druides* verò, quòd instu-
 ta ac disciplinam suam aliquorum opinione
 olim ab *Indicis Gymnosophistis* hauserint, non
 prorsus à ratione absonum videtur, cùm prop-
 tèt doctrinæ similitudinem, tùm nudum vtro-
 rúmque incessum : de quibus non secùs quàm
 de *Bardis*, *Eubagibus*, alijsque eius generis, non
 pauca collegit *Timagenes*. Quòd si à *Gallis* ad
Britannos primùm ex *Dryij* apud *Celtas* regnan-
 tis traditione, & nomen & doctrinam *Druidum*
 profluxisse quispiam contendat, pèr me qui-
 dèm licebit si volet : vix tamen antiquitatẽ tan-
 ta quanta pòst *Albionem Orientales* illos, *Ocea-
 ni* latratibus consumpto isthmo, in *Albionis* ter-
 ram classe aduectos, mihi est persuasissimum.
 Equidèm cataclysmi fluctibus vsque adeò la-
 befactatum & attenuatum fuisse illum isth-
 mum existimo, vt pòst alteram vèl tertiam æta-
 tem, admissis antea illis primis quos dixi colo-
 nis,

nis, ferè ad eam formam quæ est hodiè partim indiès subsidendo, tandèm prorsus conciderit.

Sed his omissis tanquàm ad propositum negotium parùm spectantibus, ad *Iulium Cæsarem* reuertatur oratio, pòst cuius ingressum in *Britanniam*, qui aperuisse eam potius *Romanis* quàm tradidisse quibusdam visus est, frequentior fuit huius insulæ mentio apud *Romanos* scriptores, numero quidèm non paucos, quàm priùs. Quos equidèm omnes ordine vobis nunc per-censerem numerando, nisi eorum nomina, & tempora, & sententias peculiari fortassè tractatu posthàc aliquandò essemus explicaturi. Opus certè quidem, inquit *Wottonus*, & perlectu iucundum, docte Abbas, & ad temporum comparisonem imprimis necessarium prædicas. Cæterùm cum nonnulli recentiores non linguis modò, sed literis etiàm prodiderint, huius insulæ nisi minimam partem à *Romanis* occupatam : quàm procùl eorum arma verè penetrârunt, & quousque victorijs emensi sunt, siquidèm explicare dignabere, feceris mihi certè, atque istis quidèm, vt puto, gratissimum. Mihi verò ita, inquit *Digonius*, vt nihil suprâ, vt tantundèm quoque prò *Twino* nostro recipiam, sic vt eadem opera ornatissimo *Wottono* atque nobis etiàm, reuerende Abbas, abundè gratificabere. At ille, est hoc quidèm inquit, Amici, quod studio, quod cum assequutus fuero, cumulatè mihi satisfactum arbitrabor. Est enim hæc vna amicitiae lex, vt quicquid honestum

L

est

est, id amici causa velis libentèr. Hoc verò recusare ingratitude summi esset, nèc minùs id quod postulatis, modò nox ingruens orationis cursum non dirimat, quæ sæpè solet amicorum suauissima colloquia abrumperè. Nèc vos, quæ à me requiritis prò multiplici lectione vestra latere sat scio, quanquàm eadem, si lubet, aliùs ac quam breuissimè discutiamus. Etenim *Iulius Cesar* *Commentariorum* quarto & quinto libris, locorum populorùmque aliquot meminit, quos acceptis obsidibus atque tributis impositis, in fidem recepit. Hij verò erant *Cantij*, quos prorsus armis deuicerat, nèc non *Cenimagni*, *Segontiaci*, *Ancalites*, *Bibroci*, *Cassi*, atque *Trinobantes*, quibus defensis, atque ab omni militum iniuria prohibitis, expeditior erat ad cæterorum deditionem via, quorum nonnullos antea attigimus, vbi de *Trinobantum* sedibus disputaremus. Sed non omnium, quorum nomina vsurpata, fines itèm conculcati *Casareano* exercitu. Protectis enim contrà *Cassiuellani* iniurias *Trinobantibus*, planè omnes qui modò nominati sunt populi, legationibus missis, sese *Casari* dedunt. A quibus cum cognouisset *Cassiuellani* oppidum non abesse longius, id ille ita oppugnauit, vt statim hostes se oppido eijcerent. Mihi quidèm itaque videtur, vniuersum *Cantium*, *Suffexia* vicina loca & *Sutherei-am* quæ regni nomine, itèmque *Middelfexiam* & *Essexiam* qui hodiè à doctorum vulgo *Trinobantum* appellatione intelliguntur, legionibus suis

fuīs inuississe : nèc si ad plures penetrasset, aut in gratiam recepisset, puto præterire silentio voluisse. Reliqui verò populi manus quidem dederunt, quorum tamèn regiones nunquàm à *Cesare* conspecta sunt. Hæc verò, anno mundi termillesimo noningentesimo duodecimo, *Lucio Domitio Enobarbo* & *Appio Claudio Pulchro* Consulibus, itèm anno postquàm *Marcus Crassus* cùm exercitu à *Parthis* cæsus interiit, antè Christum verò natum quinquagesimo, in *Britannia* gesta sunt. Non multò verò post, *Cesar* defatigatus, & aduersis tempestatibus correptus, vt inquit *Entropius*, sed multò certè veriùs totius vr̃bis & orbis imperio inhians, *Britannici* nominis gloria potitus, victoria non prorsus consummata, cùm exercitu in continentem *Galliam* reuersus est. Sed neque suo neque aliorum iudicio, in gloria erat hæc profectio quam præstitit: cùm *Agesippo* plus sit transisse ad *Britannos*, quàm de *Britannis* triumphasse. Postea verò quàm viginti annorum spatio tanquàm à *Romanis* deserta *Britannia* negligeretur, rursus erat tam frequenti eorundem accessu repetita, vt portus ille *Morinorum*, id est, maritimorum hominum, *Oceanoque* mari proximorum, *Britannicus* propter frequentem indè transfretationem in *Britanniam* *Plinio* teste diceretur. Deindè, cùm *Augusti* temporibus, sponte sua *Britannia* Principes & pacis petendæ munera afferrent, & tributa prouincialia penderent, ac postmodum sub *Claudio* interiores insulæ regi-

ones partim *Romanarum* partium, partim antiquæ retinendæ libertatis studio bellis exanderent : non ità longo pòst tempore sic utraque peste attritæ sunt, vt omnes penè in Prouinciæ formam redigerentur. Sed impetrante *Domitiano*, cùm *Iulius Agricola* Legatus in *Britanniam* mitteretur, *Romana* classis insulam circumiens, cùm penitus *Oceano* circumfusam intellexisset, atque alterum orbem terrarum se inuenisse arbitrata fuisset, eò obnixius *Romana* virtus cupiuit armis subijcere, quod velis circumdedit. Atque tùm primùm adiunctis confœderatorum viribus, eodem *Agricola* duce, altiùs in incognita & ineptiora *Romanorum* vñibus *Britannia* loca, penetratum est. Itum est enim in septentrionales partes, superati *Ordoluci*, hodiè *Cheniotæ* montes, *Horesti* gens bellicosa armis deviçti, perlustrata *Calidonia* sylua tantoperè *Romanis* scriptoribus celebrata, conspectum *Tarnisum*, etiàm *Orchades* insulæ in potestatem redactæ, atque ipsa *Hybernia*, non illa quidèm *Thule*, penè vicinorum sortis metu subacta, vt illa *Iuuenalis* Poëtæ satis insinuant.

arma quid ultra

Littora Iuerna promouimus? & modò captas

Orchades, & minima contentos nocte Britannos?

Sed cùm septentrionalior illa pars, & ad temperiem inæqualior, & ad culturam asperior ac infrugifera magis visa esset, hominùmque gentem incultam ac barbaram produceret: subductis præsidijs, horridiorem regionem, effera-

tis

tis colonis *Romani* reliquerunt. Postmodum vero, ita se offerente locorum natura, ut insula in duo diuideretur: illa quæ hodiè *Scotia* est, Beato *Rhenano Britannia*: secunda vel minor, alijs *Calidonia, Albania & Britannia* incultior dicta est. Cuius incolarum incurfionibus nè quando citior pars infestaretur, quæ minus per se firmamenti habebant, industria adiuuarunt: adiectis arte confectis septis, ut *Barbari* vel muro vel fossa coercerentur. Ad hoc opus, *Iulius Agricola* qui primus *Romanorum* per hos tractus exercitus duxit, primus etiam operator accessit, qui sibi, ubi terra angustissima erat, eiusmodi munitionibus introitum præcludere visus est. Cuius facti exemplum vel necessitatem potius sequuti sunt, *Adrianus, Antonius Pius, & Seuerus*: ut de *Adriani* quidem opere ad hunc modum scripserit *Ælius Spartianus*. Ergo conuersis regio more militibus, *Britanniam* petijt, in qua multa correxit, murumque per octoginta millia passuum primus duxit, qui *Barbaros Romanosque* diuideret. Verum *Seuerus*, postea non usque adeo *Adriani* descriptioni adhærens, eis paulò; per transuersam insulam, ab *Itune* ad *Tine* fluminis ostium usque ab eo ad occiduum mare, scilicet centum viginti duobus passuum millibus, murum cum fossa duxit altissimum, qui etiamnum hodiè ab auctore *Gual Seuer*, & ab effectu *Murus Picticus*, & *Pictes-wal* dicitur. Cuius exemplum aliquo post tempore anno videlicet à *Christo* nato septingentesimo septi-

mo, *Merciorum* rex *Offa* sequutus, ingentem illam alteram fossam de qua *Thornus*, ad *Cambro-britannos* excludendos, à *Dena* vsque ad *Fage* fluminis ostium, per centum millia passuum, mira locorum inæqualitate pertraxit. Semo- to itaque barbarorum metu, quæ intra *Roma- norum* clausuras fuit, pari modo vt apud ceteras nationes, facta est *Britannia* Prouincialis : non Proconsularis tamèn, sed *Cesareana*, & quæ vec- tigalia quotannis pensitaret. Vectigalia verò hunc vsum *Romanae* Reipublicæ præstabant, vt essent belli subsidia, & pacis ornamenta. *Ro- mani* namque ex tribus rebus vectigalia sole- bant percipere : nempè, pastione, agricultura, rerum exportatione. Ex pastione : qui pascua agrosque publicos quibus mulctati fuerant ho- stes, *Publicani* conducebant, quibus illi pastores præficiebant, cum quibus quandò inirent ratio- nem de numero & pretio pascentium ex ære pecorum, mandarèntque id literis, dictum est illud vectigal, Scriptura. Ex agricultura verò : quia decima pars frumentorum ab oratoribus finè precio exigebatur, quod itaque decuma- num frumentum dicebatur. Postremò, ex re- rum exportatione, quod propter res emissas & admissas portibus, *Portorium* dictum est. Nec inficiendum quidèm, talium commodorū vim maximam ad victorum nutum quotannis *Britannia* elatam: cum ad alias non ità multum disiunctas Prouincias in quibus erat annonæ charitas, hinc multas naues frumento onustas exportas,

exportas, scriptores fide digni prodiderint.

Præterea, pingues pecudes, vè viuos, vè sale conditis carnibus, exercitibus ad comeatum, nè non boùm coria, ouium vellera, æs non importatum sed effosum, plumbum tam nigrum quàm album, quod in mediterraneis insulæ regionibus nasci obseruauit *Cæsar*: Item ferrum atque etiàm in æris plumbique albi fodinis aurum ac argentum, quàmquàm non magna copia inuentum: vt non prorsus verum sit, quod à *Cicerone*, (tanti oratoris bona cùm venia dixerim) ad *Atticum* scribitur, argenti nè scrupulum in *Britannia* reperiri, & quæcunque alia emolumenta Prouinciæ, indiès exportari non dubitauerim. Quid ego piscium multa genera, ostrea, nacram, *Margaritas*, aliæque conchilea cùm nonnullis huius notæ ad delicias & ornamenta emissis commemorem? quorum conquirendorum gratia, à freto *Britannico* ad extremum *Danmoniorum* promontorium, atque indè ad *Cambria* versúsque septentrionem vltimos Prouinciæ fines, & *Oceanum Hybernicum*, nullus locus neglectus est. Hinc *Romanis* monumentis adornata *Britannia*, non tam priuatis ædificijs Equestris virorum ordinis, quàm etiàm idque imprimis omnis generis ad defensionem propugnaculis, pontibus ac vijs etiàm Prætorijs & Militaribus, mira industria ac immensis sumptibus positis. Populus enim *Romanus* non priuatam luxuriam, sed publicam magnificentiam amabat. Ha viæ,

summa rectitudine tanquam protensa linea, per quacunque locorum incommoda, tanta latitudine ductæ sunt, ut duobus plaustris occurrentibus, vel octo viris armatis militari passu incedentibus, satis superque fuerint. Quæ nunc peruetustæ sanè, nec vnquam restitutæ quidem, vel terra obrutæ, vel syluis rectæ, vel operibus rusticis ita deformatæ sunt, ut quæ aliquibus octo fuerint, nè vna quidem hodiè integra remaneat. Nè desunt alia *Romani* apud nos imperij monumenta, vel suo loco fixa, vel recentioribus structuris adiuncta, quibus *Cantium* nostrum alijs regionibus præluceat, in quo primaria erat Legatorum sedes, tanquam apud totius insulæ longè fortissimum & humanissimum populum, & quo totius Prouinciæ emolumenta congerebantur, ut ab idoneis portibus, & continenti *Gallia* propius abesse possent. Et ut vno verbo vniuersum hoc negotium complectar, *Romani* imperij per vniuersam hanc insulam eiusque locos numero penè infinitos diffusi, nullum est argumentum manifestius, quam quod à *Romanorum* publicis ac priuatis ædificijs conspectis, numismatibus inuentis, inscriptionibus perlectis, sepulturis multis iam retroactis sæculis, hodièque effossis, atque posthac effodiendis, peti solet. Quorum generum non pauca sunt mihi in manibus, videlicet, lateres *Romani* : numismata aurea, argentea, ærea : lapides ac æra cum incisissimis epigraphis, ac idolis : vrnæ maiores ac minores : lampades

lampades combustili materia plenæ : vitrea aquata substantia, redolente, lustrali, lachrimosa, vèlichorosa repleta : diuersarúmque; itèm formarum fictilia, quæ in antiquitatis studiosorum gratiam conseruo omnia . Nec attinet, *Henrici* regis septimi temporibus, *Ashburia* in *Castrensi* prouincia vas plenum *Romanis* nummis ab aratoribus effosum referre. Vbi antiquissimum prætereà monumentum inuentum est, corpus videlicèt loculo inclusum in leuissimos cineres redactum, è cuius collo monile aureum cùm torqui & smaragdo preciosissima dependebat. Ex his togati bellicique *Romanorum* mores, ex his ardens propagandæ gloriæ studium, ex his denique conseruandi in officio animos, mira victorum solertia elucere poterit. Sic quidèm exulta Prouincialis *Britannia*, sic humanitate imbutus, sed sub imperio retentus populus, quòd ferè à *Iulij Caesaris* ingressu ad *Maximi* tyranni tempora, scilicèt, quadringentos triginta octo annos, perdurauit. Cùm enim *Maximus* regnum *Britannia* militum suorum suasu occupasset, & delectibus pèr totam Prouinciam factis, robustissimam *Britannorum* iuentutem in *Galliam* traduxisset ad occurrendum *Gratiano*, quem propè *Lugdunum* interfecit : eius paucis post diebus exercitus non procul ab *Aquilea* cæsus, & ipse *Maximus* à *Theodosio* capite damnatus est. Qui verò superstites à clade remanserunt, ad præfidiarios suos in *Armericam* delati sunt, quam paulò antè deuictam

Conane

Conano Meriadocensi nobili *Britanno*, cuius auspicijs & fauore tantas *Britannorum* copias in bellum secum faciliùs pertraxerat, *Maximus* dono dederat, atque ibi sedes firmantes, à suo nomine *Britanniam* minorem nuncuparunt. Ergò, ad hunc modum robore suo spoliata atque elumbata *Britannia* : quæ exin *Scotorum* *Pictorumque* quotidianis incursionibus resisteret, minùs valida fuit. *Scoti* enim *Pictique* gentes *Scythicae*, de quibus antea sententiam tulimus, *Britannia* insolentes, iam pridem *Septentrionales* insulae partes inuadentes, non parum negotij flamma ferroque *Britannis* facescebant. Quibus, cum viribus ad frangendos eorum impetus impares essent *Britanni*, ac sepiùs in auxiliù vocati *Romani* (utpotè plurimis locis in bella districti, impendentibus iam *Romani* imperij fatis, ut ingenti ruina tanta moles dissiparetur) succurrere omninò non potuerunt : desertiq; sunt quidè à *Romanis* *Britanni*, nequaquam verò *Britanni* à *Romanis* defecerunt. Quare, commutato consilio, cum illos eadem tristes fortuna tenaciter vrgeret, *Vortigernus* quem iam sibi regem *Britanni* creauerant, accitis è *Germania* *Saxonibus*, bellicosissima gente, de cuius virtute frequenti *Pyratica* antea satis constabat, eorum fortunæ belli summam comendauit. Hij classe satis instructa, *Hengesto* & *Horfa* ducibus in *Britanniam* armati veniunt, cum *Scotis* *Pictisq;* pugna nec vna & altera tantum feliciter manus conferunt : quibus victorijs

torijs elati, cum hostem amplius non timerent, & cœli solique bonitate caperentur, rupta fide hospites adoriuntur, seque induunt, quo *Britannos* exuerunt, imperio. Sed neque hoc malum tamèn misellis *Britannis Romanis* imprudentibus euenit: quorum adhuc potestate florente in *Britannia*, *Saxones* vsque adeò maria latrocinijs infestabant, vt ad oras maritimas defendendas *Comite* littoris *Britannici*, nouè videlicèt magistratu, opus fuerit, quo subducto, ex templò, ad summas inferendas iniurias, & regnum occupandum, nihil fecerunt reliqui. Sic *Romanorum* longè omnium humanissimo deposito iugo, *Saxonum* impium & crudele *Britanni* experiuntur, & rectè sanè ab equis, vt est in prouerbio, ad asinos recidunt. Incolis verò in aspera & inhospita loca, *Cambriam*, videlicèt atque *Cornubiam* fugatis, cultiores *Britanniae* terras victores intèr se partiti, in *Heptarchiam*, id est, septem regna diuidunt: ità tamèn, vt qui intèr septem reges plurimùm viribus ac auctoritate valeret, omnium quasi dominus & rex diceretur. Qui cum primo in *Britanniam* ingressu, pietatis veræ Christi que nominis infestissimi hostes fuissent: accepta fide pèr *Augustinum* nostrum, qui iccirco *Anglorum* *Apostolus* dictus est, nulla alia gens veri Dei agnitionem sitientiori animo imbibit, nulla ardentiori studio amplexus est. Testis est *Ethelbertus Cantij* rex sanctissimùs, omnium *Anglosaxonum* regum Christi nominis primus hospes, itémque nostrarum,

strarum, *Digoni*, ædium primus, vt nosti, fundator: qui agnito Christi nomine, sacroque baptismo renatus, hoc monasterium, sed non prorsus quantum hodiè est, *Dino Augustino* ac suis, in honorem *Apostolorum Petri & Pauli*, regali dono largitus est. Testis non minùs, sed post aliquot annos, tam pietate quàm prouidentia illustrissimus rex *Edgarus*: qui in honorem Christi eiusque diuini nominis cultum, quadraginta cœnobìa vèl à fundamentis extruxit, vèl parùm facta tecta instaurauit. Quæ, qui cognoscere velit, *Henrici Crompi* opus legat, de fundatione Monasteriorum in *Anglia*. Cum verò hæc quas modò dixi natales *Saxonici* regni in *Britannia* fuerint, sanè deinceps temporum decursu tanquàm ad legitimam ætatem increuerunt: donèc regnaret *Egbertus* prudentissimus princeps, *Occidentalium Saxonum* rex, qui partim hereditate, partim cōsilio & viribus, totius *Loëgria*, quæ prius à maioribus suis, *Saxonum* nimirum regibus, in septem illa diuersa regna diuisa erat, *Cantium* scilicèt, *Meridionaliumsaxonum*, *Occidentaliumsaxonum* *Orientaliumsaxonum*, *Orientaliumanglorum*, *Merciorum*, & *Northumbrorum*, solus *Monarchiam* adeptus est. Quam virtute partam, pari fœlicitate administravit: ac pristino *Britannia* nomine antiquato, terram *Angliam*, populum *Anglos* dici imperauit. Hæc verò circa annum redemptionis nostræ octingentesimum gesta sunt, & trecentissimum quinquagesimum tertium, plus minùs, postquàm

Saxones

Saxones in Britannia confederant.

Verùm cùm iam *Dani* aliquandiù, tanquàm noua ex *Oceano* exorta tempestate, terra marique *Anglorum* imperium grauiùs exagitassent: *Edgarus* rex, de quo paulò antè, agris atque oræ maritimæ præsidia imposuit. Classẽ quinetiàm ter mille sexingentarum nauium instruxit, quæ in tres partes diuisa, mille ducentæ naues à quoquo trium totius insulæ angulorum, triquetra enim forma esse antea annotauimus, scilicet *Cantio*, *Belerio*, *Taruifio*, in stationibus essent: quæ alternatis vicibus sic ordinatæ, ab vno promontorio in aliud, in iam profectarum locum aliæ statim aduectæ, ad externam vim repellendam, aut periculum, si quod immineret, auertendum, lenitè secundo flumine perpetuò allabarentur. Hæc quanquàm tam prosperè vt dixi constituta, tam fortitè administrata: tamèn vix priùs nata, quàm *Danorum* rabie diuulsa Monarchia fuit: qui tanquàm rapaces *Harpyia*, pèr omnia circumuolitantes, infausto contactu & defœdatis vnguibus Diuina & humana conspurcârunt. Nèc planè defuit eorum furor, (nunquàm enim dicam dominatum,) priusquàm *Gulielmus Normanniæ* Dux, partim vi, partim precio, eorum animos molliuisset: qui & ipse quidèm hæreditario quodam iure pòst *Edwardum* illum Pium, nèc solùm victoria adire *Anglorum* regni gubernacula videri voluit. *Edwardus* enim *Gulielmi* auspicijs ad regiam dignitatem euehendus, siquidèm ipse sinè liberis

liberis decederet, vt amico & cognatione propinquo, regni hæreditatem promiserat. *Emma* verò quæ *Edwardo* mater, eadem *Gulielmo* abauis eius *Richardi Normannia Ducis* eius nominis primi filia fuit, qui *Gulielmi* ab *Arnulpho Flandria Comite* trucidati filius erat, atque hic illius *Rollonis* qui in *Galliam* classe appulsus, *Charoli Simplicis Gallorum* regis filiam in vxorem, & *Neustriam* in dotem accepit: à quo hic noster victor sextus *Normannia Dux* numeratur. Cuius familiæ cognomen non proditur literis, nisi quod euentus dederit: vt quemadmodum *Edwardus* Pius à vitæ innocentia, & *Edmundus* Ferreum latus, ab inuictio corporis robore, sic iste *Nothus* diceretur, quòd *Herlotta* matre illegitimo compressu genitus sit. Nèc diù certè fuit, quin altera stirps regali sanguine permixta, alteram à *Normannica* appellationem introduxerit. *Galfredus* enim *Plantaginetta*, cuius absque dubio à *Plantagine* herbà, quemadmodum olim apud *Romanos* multarum nobilissimarum familiarum ab herbis & frugibus deductum nomen est, *Fulconis* Comitis *Andegauensium*, *Turonum* *Cenomannorum* filius, summa nobilitate vir, *Matildam* *Henrici* primi *Anglorum* regis filiam, eandemque *Henrici* Imperatoris eius nominis quinti, viduam duxit in vxorem. Ex qua *Henricum* suscepit, qui extincto præmerore rege *Stephano* matris suæ consobrino, quòd altera parte regni huic *Henrico* cessisset inuitus: eius nominis secundus rex *Anglia* inauguratur,

tur, & in regiam familiam nobilissimum illud *Plantaginetarum* cognomentū insinuauit. Hoc mirum in modum postea prolis numerositate increuit : adeo ut ex ea gente quatuordecim reges, quanquam desultoria quadam successio- nis lege aliquandò, continuata tamèn serie, regnum administrârunt. Donèc mortuo *Richardo* tertio *Angliae* rege, ex tanta sobole mas- cula, & imprimis quanta erat *Edwardi* tertij, & qui ei auo nati sunt Nepotes, & nomen & dig- nitas ad famellam recidit, videlicèt *Edwardi* quarti regis maximam natu filiam, nomine *Elizabetham Plantaginetam*, quæ nostra sanè me- moria, *Henrico Theodoro Richmondie* Comiti præ- clarissimo, fœlicissimo matrimonio coniuncta fuit. Erat autèm is *Henricus* generis nobilitate clarissimus, *Richmundie* Comite *Edmundo Theo- doro* patre natus, qui *Owino* patre gaudebat, eo qui *Henrici* quinti viduam *Catharinam*, videlicèt *Charoli* sexti *Gallorum* regis filiam, ex qua eun- dem *Edmundum* sibi genuit, in vxorem duxerat. Porro, *Henricus* matrem habebat *Margaretam* Ducis *Somersetis* & Marchionis *Dorcestriae* fili- am, quæ auum *Ioannem Somersetis* Comitem, abauum verò *Ioannem Gandauensem*, qui *Edwar- do* tertio inuictissimo principi, tertius natu fili- us erat : ac rursus auiam nomine *Margaretam*, quæ *Theodoro Grononi* vxor, patrem *Thomam Theodorum* agnouit, qui matrem *Elienoram* ex matre sua *Elienora Barrensi* Comitissa, *Edwardi Angliae* regis primi filia : & præterea, genus pa- ternum

ternum ad antiquissimos nobilissimósq; *Britā-*
nia reges referebat. His itaq; cōnubijs extincta
Plantaginettarum appellatio est, sed continuata
propago, quam inuectum *Theodororum* cogno-
mentū in regiam familiam, pari antiquitate, no-
bilitate, fœlicitate, gloria, decorauit. Ac quan-
quā falso homines fortunę plerumq; casibus a-
scribant, quæ immutabili Dei cōsilio stabiliun-
tur, hunc tamē principem nobis certē diuino
munere concessū existimare par est, qui concus-
sum ac inclinatum vtriusque familię studiorum
ardoribus, regnum confirmaret. Qui turbulen-
tissimas intestinę discordię tēpestates sic repri-
mere conatus est, vt nè vlla leuis quidem dissidij
aura postea afflaret. Qui extinctam ciuili bello
nobilitatē restituit, deiectas clarissimas famili-
as crexit, spoliatos bonis omnibus auxit, orba-
tos pignoribus parentes cōsolatus est, miseras
occisorum viduas recreauit, læsorum mortifera
vulnera sanauit, atq; ipsos penē dixerim mor-
tuos in vitam reuocauit. Qui cū ipsius *Anglia*
medullę, atq; ipsa viscera, omnia tandē bellis,
cædibus, tumultu, tyrannide arderent: sic vt al-
ter *Hercules* ad monstra domanda accessit, vt
prò furoribus quietem, prò sanguine salutem,
prò exorbitante libidine, inclytam iusticiā re-
poneret. Qui cū omnes regni rectē admini-
strandi artes calleret: sic his ornamentis instru-
ctus venit, vt cū pacem exulantem exul, extor-
rēmq; extorris concomitatus esset, reducem
quoque redux apportaret. Et qualis olim apud
Israelitas

Israelitas Moses, apud Romanos Numa, apud Lacedæmonios Lycurgus: talis certè quidèmi mihi subindè cogitanti, videri solet noster salutaris legifer *Hen. septimus*. Qui nonnunquam ab hominum frequentia in grauissimis còsultationibus se subducens: semper quiddam homine maius moliri, nèc vnquàm minùs ociosus quàm cum ociosus, nèc minùs solùs esse quàm cum solus visus est, quod de illo magno *Scipione* humanæ naturæ specimine incomparabili, memoratur. Qui deniq; *Davidicis Salomonicisq;* iuxta diuinis facultatibus præditus, sic bellũ gessit vt postea in pace viueretur, sic regnum administravit vt qualis pòst se Respublica futura esset sua interesse arbitraretur, sic verò pacem amplexus est vt eam in hæreditatem ascitam, cum ipse *Lancastrensis* familiæ hæres hæredem *Eboracensis Elizabetham* duceret in vxorem, tam Ecclesię Dei perennè, quàm regno semper integram posteritati relinqueret. Hic verò, si quandò aliàs, celestes illæ virtutes Iustitia atq; Pax, diuinitùs dilapsæ, se mutuò exosculatæ sunt. Postremò, si quidèmi vnquàm fuit aut futurus est princeps in *Britannia*, in quo, (insit modò fides vaticinijs,) *Arthuri* virtutes rediuiuas relucescere oportebat, hic certè fuit: in quo generis antiquę nobilitas, & virtutis egregię laus vero *Arthur*o dignę, verè emicuerunt. Cuius rei vt apertius de se specimen æderet, quem primùm ex tantis nuptijs suscepit filium, *Arthurum* dici voluit: vt ad antiqui *Arthuri* gloriam quam à patre acceperat,

ne nomen quidē in ipsum in filio desideraretur. Verū, quanquam hic princeps immatura morte occubuit, tamen frater eius nobilissimus, *Henricus octauus*, patris virtutum ac nominis, fratris verò spei, atq; vtriusq; imperij hæres superstes nobis est: quo rege fortissimo prudentissimóq; hodiē fruimur, precamurque vt semper, si natura ferat, aut saltē prole ex eo heroica frui possimus, deniq; nè vnquam huic regno propago regalis ac legitima ex domo *Theodorica* deficiat. Hęc verò iam hucusq; præter institutum eò libentiùs prosequuti sumus, vt imperiorum vicissitudines, gentiū transitus, familiarū ascensus & descensus, cognomentorū ortus & interitus intelligamus, & quoniam cū *Onidio*

sic tempora verti

Cernimus, atque alias assumere robora gentes,

** Concidere has:*

vt tandem cū *Seneca* agnoscamus, nihil eodē loco mansisse quo genitū est. Verū nos, quēadmodū *Romana* arma in *Britanniam* admissa, amplificata, auocata, quod modò propositum erat, breuiter perstrinximus: vt *Romanorum* iam in *Britannia* finito imperio, nos quoq;, si placet, præsentī disputationi finem imponamus. Quæ cū eloquutus esset ille: *Wottonus* & *Digonius* assensere. Et cū sol tam propè abesset ab occasu vt vix antè noctē ciuitatē attingere possemus: impetrata de more venia, iussóq; valere sene, ille discessit, nos *Cantuariā* rectā profecti sumus.

F I N I S.

7.39

Gulf Stream. 54. 55.

Acetone. 54. 55.

Acetone. 54. 55.

Acetone. 54. 55.